

กสิกรรมไม้สัก ๒๕๖๓

โดย

ระพี ศักดิ์

กล้วยไม้สำหรับตัดดอก

โดย

ระพี สาคริก

RAPEE SAGARIK

นายกสมาคมกล้วยไม้แห่งประเทศไทย
สมาชิกกิตติมศักดิ์สมาคมกล้วยไม้ออสเตรเลีย

สมาชิกในคณะกรรมการพิจารณากฎเกณฑ์การตั้งชื่อและจดทะเบียนกล้วยไม้สากล
ได้รับแต่งตั้งจากที่ประชุมกล้วยไม้ของโลกครั้งที่ ๔ ณ นครสิงคโปร์ เมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๐๐
Executive Committee; International Orchid Commission on Classification,
Nomenclature and Registration Elected by Fourth World Orchid Conference,
October 1963

อาจารย์ในแผนกวิชาพืชกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สมาชิกกิตติมศักดิ์และกรรมการที่ปรึกษาสมาคมกล้วยไม้เชียงใหม่
อาจารย์ที่ปรึกษาสถิตินิเวศวิทยาเกษตร สำนักศึกษาสถิตินิเวศวิทยา
สภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ

บทนำ

คุณธวัชชัย ไชยชนะ นายกสมาคมนิสิตเก่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้เป็นมิตรรุ่นน้องที่รักของผม ได้ปรารภกับผมว่า จะได้จัดงานฌาปนกิจศพ
คุณมงคล ไชยชนะ ผู้เป็นปู่ และประสงค์จะได้เรื่องกล้วยไม้เพื่อพิมพ์แจก
ในงาน แก่บรรดาญาติและแขกผู้มีอุปการะคุณให้เกียรติมาในงาน

ข้าพเจ้าเห็นว่า “เรื่องกล้วยไม้ตัดดอก” สำหรับประเทศไทยใน
ปัจจุบัน เป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจจากประชาชน และได้มีผู้ส่ง
สินค้าดอกกล้วยไม้ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศในภาคพื้นยุโรปเป็นปริมาณ
ที่เพิ่มขึ้น อันนับว่าเป็นการช่วยเสริมธุรกิจของประเทศอีกทางหนึ่ง สมกับที่
ข้าพเจ้าได้พยายามมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และคิดว่า กิจกรรมนี้ น่าจะได้เจริญ
ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปอีก ดังนั้น ในด้านหลักวิชา และข้อคิดเห็นจากหนังสือ
เล่มนี้ คงจะสามารถอำนวยประโยชน์ให้แก่ผู้สนใจได้บ้างไม่มากนัก

อนึ่ง ถ้าหากวิทยาทานในหนังสือเล่มนี้ ได้อำนวยประโยชน์ให้แก่ท่าน
ผู้อ่าน ก็นับว่ากุศลเจตนาของข้าพเจ้าได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายและความ
สำเร็จ ซึ่งข้าพเจ้าขอมอบผลกุศลอันนี้ให้แก่ท่านผู้วชิรชนม์จงทุกประการ แต่
ถ้าหากมีสิ่งขาดตกบกพร่อง ข้าพเจ้ายินดีที่จะขออภัยไว้แต่ผู้เดียว อีก
ประการหนึ่ง ข้าพเจ้าใคร่จะขอขอบพระคุณ คุณธวัชชัย ไชยชนะ ที่ได้แจ้ง
ความจำนงว่า จะพิมพ์พิเศษอีกจำนวน ๒๐๐ เล่ม เพื่อบริจาคให้แก่สมาคม
กล้วยไม้แห่งประเทศไทย เพื่อทำประโยชน์แก่สมาคมฯ แล้วแต่จะเห็น
สมควร.

การปลูกกล้วยไม้ตัดดอก

กล้วยไม้เป็นไม้ดอกที่มนุษย์เรานิยมปลูกเลี้ยงกันเป็นงานอดิเรก เพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจในยามว่าง ในปัจจุบันนี้ในประเทศต่าง ๆ ทั่วทุกภาคของโลกนิยมเลี้ยงกล้วยไม้กันมากขึ้น ดังนั้นนอกจากการเลี้ยงกล้วยไม้จะเป็นงานอดิเรกแล้ว ความต้องการของมนุษย์เราได้ทำให้กล้วยไม้กลายเป็นสินค้าที่ทำรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยงจนกระทั่งมีหลายรายที่สามารถขยายกิจการเป็นอาชีพ เลี้ยงครอบครัวยได้อย่างสมบูรณ์พูนสุข เช่น เนิสเซอร์ กล้วยไม้ในอังกฤษสหรัฐอเมริกา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมลรัฐฮาวาย ซึ่งการเลี้ยงกล้วยไม้เพิ่งจะเจริญขึ้นมาในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สองนี้เอง แต่ปัจจุบันก็เป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงเลื่องลือกันไปทั่วโลก นอกจากการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้เพื่องานอดิเรกแล้ว ในระยะที่กิจการการค้าและสังคมของมนุษย์เจริญรุ่งเรืองทุกขณะ การใช้ดอกไม้สดเพื่องานต่าง ๆ ในวงสังคมตลอดจนพิธีการทางศาสนาและวัฒนธรรมก็ทวีขึ้นเป็นเงาตามตัว การประกอบธุรกิจในด้านกล้วยไม้จึงมีทางที่จะปฏิบัติไปได้หลายแบบ นับตั้งแต่การจำหน่ายกล้วยไม้ป่าและลูกผสมขนาดต่าง ๆ เพื่อนำไปปลูกเลี้ยงสำหรับความเพลิดเพลินเพื่อใช้ทำพันธุ์ เพื่อใช้ประกวดกัน เพื่อใช้ประดับประดาเคหะสถานที่พักอาศัยให้สวยงามร่มรื่นน่าอยู่ และเพื่อการศึกษา การปลูกกล้วยไม้ตามความมุ่งหมายดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้ปลูกส่วนมากมักไม่ใคร่คำนึงถึงวิธีการที่จะประหยัดรายจ่ายเท่าใดนัก และมักเป็นผู้มีอันจะกิน มีทุนรอนพอที่จะปลูกกล้วยไม้เพื่อความเพลิดเพลินและความสุขส่วนตัวให้เป็นไปตามความมุ่งหมายได้ อุปกรณ์เครื่องประกอบต่าง ๆ ก็ใช้ของที่มีราคาค่อนข้างสูงเพื่อคุณภาพและความคงทน แต่การเลี้ยงกล้วยไม้ประเภทต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น มักจะมีปริมาณการเลี้ยงเพียงเล็กน้อย โดยเลือกเลี้ยงแต่ชนิดที่ดีเด่น หายาก ซึ่งก็ย่อมมีราคาแพง และมีปริมาณพอที่ตนเองจะดูแลให้เจริญงอกงามได้อย่างทั่วถึง นอกจากนั้น

ก็มักจะไมยอมให้ผู้อื่นเข้าไปเกี่ยวข้องในการปลูกบำรุง ซึ่งก็เป็นสิ่งดีอย่างหนึ่ง เพราะเหตุว่า การดูแลและปลูกปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นสิ่งช่วยให้เกิดความรู้ ความชำนาญ และเกิดความเพลิดเพลินอย่างแท้จริง แต่กล้วยไม้เป็นสิ่งที่มีชีวิตเช่นเดียวกับพืชอื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป เมื่อเลี้ยงนานไปก็จำเป็นต้องมีการขยายพันธุ์เพิ่มปริมาณมากขึ้น จึงจำเป็นต้องลงทุนสร้างเรือนกล้วยไม้ ซื่ออุปกรณ์การปลูกเลี้ยงมากขึ้น นอกจากนั้นเมื่อมีกล้วยไม้ลูกผสมใหม่ ๆ แปลก ๆ ก็จำเป็นต้องหาซื้อวัสดุสมไว้ต่อไปอีก ในระยะหลัง ๆ นี้ ผู้ที่เล่นเพื่อความเพลิดเพลินจึงมักจะมีการซื้อขายแลกเปลี่ยน ซึ่งก็เป็นวิธีการหาทุนมาช่วยในการเลี้ยงกล้วยไม้ต่อไป

การเลี้ยงกล้วยไม้อีกแบบหนึ่งที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เลี้ยงได้มาก คือ “การเลี้ยงกล้วยไม้เพื่อตัดดอก” เนื่องจากการเลี้ยงกล้วยไม้แบบนี้ได้มีความมุ่งหมายตลอดจนวงการใช้ประโยชน์กว้างขวางกว่าประเภทแรก คือ ผู้เลี้ยงจะได้รับประโยชน์ทั้งในด้านความเพลิดเพลินทางจิตใจ และในด้านการจำหน่ายดอกกล้วยไม้อีกด้วย นอกจากนั้น การจำหน่ายดอกกล้วยไม้มักมีวงกว้างขวางกว่าการจำหน่ายต้น โดยเหตุที่ผู้ซื้อดอกไม้ นั้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นนักเลี้ยงกล้วยไม้เสมอไป นอกจากนั้น การที่กล้วยไม้มีอยู่หลายชนิด แต่ละชนิดรูปลักษณะและคุณลักษณะผิดแผกแตกต่างกันไปมากบ้างน้อยบ้าง ผู้ใช้ดอกไม้จึงสามารถเลือกนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายโอกาส นับตั้งแต่ใช้ประดับเครื่องแต่งกายไปในงานราตรี ทำของชำร่วยในงานวิวาท์ จัดซื้อหรือกระเช้าไปอวยพรหรือเยี่ยมคนป่วย จัดแจกันประดับห้อง บูชาพระหรือพิธีทางศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนงานศพ ฯลฯ ความทนทานของดอกตลอดจนรูปร่างสีสรรค์ก็สามารถเลือกเอาได้ตามความมุ่งหมายของการใช้งาน และแบบของการประดับ ดังนั้นตลาดดอกไม้จึงมีความต้องการดอกกล้วยไม้อย่างไม่มีวันที่จะสิ้นสุดลงได้ง่าย มลรัฐฮาวายได้ส่งดอกกล้วย

ไม้ไปจำหน่ายยังผืนแผ่นดินใหญ่ สหรัฐอเมริกาทุกเที่ยวเมล็ดอากาศ นอกจากนั้นยังได้ส่งมาจำหน่ายยังประเทศญี่ปุ่น ฮองกง อีกด้วย สิงคโปร์ประเทศเพื่อนบ้านของเราในขณะนี้ก็ส่งดอกกล้วยไม้ไปจำหน่ายยังประเทศภาคพื้นยุโรปหลายประเทศ

ประเทศไทยเรา แม้ว่าจะมีการเลี้ยงกล้วยไม้สืบทอดกันมาหลายสิบปีแล้วก็ตาม แต่การเลี้ยงกล้วยไม้ในประเทศไทย ก็เป็นไปในทำนองสนุกเพลิดเพลินชั่วคราวชั่วคราว มีการประกวดและซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเองภายในประเทศ แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นแหล่งกำเนิดของกล้วยไม้ป่างามๆ ชนิดที่ชาวต่างประเทศ ซึ่งกลับจากการมาเยือนประเทศไทยแล้ว จะลืมนความงามของกล้วยไม้ไทยเสียมิได้ แต่ความร่วมมือร่วมใจกันในอนาคตที่สนับสนุนและมุนานะให้กิจการแขนงนี้ได้รับการปรับปรุงให้เกิดเป็นสินค้าออก ทำรายได้ให้เป็นที่เชื่อถือแก่ชาวต่างประเทศนั้น เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ที่ประกอบกิจการด้านนี้แล้ว นับว่ายังน้อยมาก แต่ความจริงแล้วผ่านฟ้าอากาศตามธรรมชาติของประเทศไทย ช่วยให้คนไทยได้เปรียบในเรื่องการปลูกเลี้ยงและการลงทุนกว่าประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตหนาวอย่างมากมาย ในปัจจุบันนี้ได้มีการส่งเสริมเผยแพร่ความรู้เรื่องกล้วยไม้ ตลอดจนการช่วยชี้แนวทางให้ผู้สนใจได้ปฏิบัติในทางที่ถูกที่ควร จึงเริ่มมีผู้คิดปลูกกล้วยไม้ตัดดอกกันบ้าง แต่ก็ยังอยู่ในขั้นทำเป็นรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ ประกอบการเล่นกล้วยไม้เพื่อความเพลิดเพลินเป็นส่วนมาก จึงนับว่ายังไม่ถึงขั้นที่จะมั่นคงถาวรเป็นล่ำเป็นสันได้ แต่ระยะนี้ก็เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ เพราะกิจการใหญ่โตนั้นควรจะค่อยเจริญก้าวหน้าไปจากกิจการเล็ก ๆ ก่อน จึงจะมั่นคงถาวร แต่ก็มีไม่น้อยรายที่เริ่มเล่นเป็นงานอดิเรกจนกระทั่งเริ่มเกิดเป็นรายได้เล็ก ๆ น้อย แล้วก็เลิกหันไปเล่นอย่างอื่นตามแต่ผู้ใดจะชักจูงให้เป็นไปตามยุคตามสมัย เท่าที่ได้สำรวจดูก็รู้สึกว่ ผู้ที่รักเรื่องนี้จริงและมีที่ทำว่าเจริญ

เป็นล้าสันได้ ยืนยันว่ามีน้อยราย ซึ่งงานเหล่านี้ นอกจากความรักและสนใจแล้ว จำเป็นจะต้องมีความมานะอดทนและมีกำลังใจอันหนักแน่นมั่นคง งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้

“กล้วยไม้” เป็นพืชวงศ์ (Family) ใหญ่ จากวงศ์กล้วยไม้นี้แยกย่อยออกไปเป็นเผ่าหรือสกุล (Genus) ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของป่าและที่มนุษย์ผสมขึ้นเป็นสกุลใหม่ ๆ ในระยะหลัง ๆ นี้ก็ รวมกันแล้วไม่ต่ำกว่า ๔๐๐ สกุลด้วยกัน สกุลซึ่งรู้จักกันอย่างแพร่หลายทั่วโลก เนื่องจากสามารถจัดตัวเองให้เหมาะสม และเจริญงอกงามได้ในธรรมชาติของดินฟ้าอากาศอย่างกว้างขวาง ได้แก่ หวาย (Dendrobium), แวนด้า (Vanda), และคัทลียา (Cattleya) นอกจากนั้นก็ยังมีกล้วยไม้สกุลอื่น ๆ อีกมากซึ่งต่างก็มีความเหมาะสมที่จะเจริญงอกงามได้ดีในสภาพดินฟ้าอากาศ และสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของแต่ละประเทศ แต่ละแหล่งผลิตแตกต่างกันมากไปมาบ้างน้อยบ้าง เนื่องจากเหตุผลที่ว่า กล้วยไม้ได้ถูกจัดจำแนกออกเป็นสกุลเป็นชนิดต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ซึ่งแต่ละชนิดต่างก็มีลักษณะและความเหมาะสมกับดินฟ้าอากาศแตกต่างกัน ดังนั้นการที่จะศึกษาและคัดเลือกว่ากล้วยไม้สกุลใดชนิดใดเหมาะสำหรับใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอก หรืออาจมีบางท่านได้ไปเห็นในต่างประเทศบางประเทศปลูกกล้วยไม้ชนิดหนึ่งชนิดใด หรือหลายชนิดไว้เป็นกล้วยไม้ตัดดอก ซึ่งปรากฏว่ากล้วยไม้ชนิดนั้นให้ดอกตกมากในประเทศนั้น แล้วนำมาปลูกในประเทศเราบ้าง นับว่ายังไม่เพียงพอ เนื่องจากสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน อาจแตกต่างกันมากน้อยแล้วแต่สภาพทางภูมิศาสตร์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาหาพันธุ์กล้วยไม้ที่เหมาะสมแก่สภาวะดินฟ้าอากาศของประเทศไทย ในทำเลที่เราจะดำเนินการเรื่องนี้ด้วย

หลักการในการพิจารณาเลือกพันธุ์ กล้วยไม้เพื่อใช้ทำไม้ตัดดอกมีดังต่อไปนี้:—

๑. เป็นพันธุ์กล้วยไม้ที่สามารถเลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ง่าย และมีความทนทาน เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศของทำเลแหล่งที่จะปลูก ซึ่งในที่นี้หมายถึงประเทศไทย การใช้หลักเกณฑ์ข้อนี้พิจารณา จะช่วยให้เราได้พันธุ์กล้วยไม้ที่เจริญงอกงามและเลี้ยงง่าย โดยไม่จำเป็นต้องทำนุบำรุงละเอียดละออเท่าใดนัก ซึ่งจะช่วยให้เราสามารถขยายพันธุ์ปลูกได้เป็นจำนวนมาก ๆ ในภายหลัง โดยไม่ต้องลงทุนหมดเปลืองกับการบำรุงรักษามากมาย นอกจากนี้ยังจะขยายพันธุ์เพิ่มปริมาณต้นได้รวดเร็วกว่าปกติด้วย

๒. เป็นพันธุ์ที่มีความต้านทานต่อโรคซึ่งอาจเกิดขึ้นในทำเลที่ทำการปลูก

๓. ให้ดอกง่าย และมีดอกตก นอกจากนั้นควรจะสามารทำให้ดอกได้ตลอดปี แม้ว่าอาจมีผลกระทบกระเทือนต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ตามฤดูกาลบ้าง แต่ก็น้อยเต็มที

๔. มีลักษณะดอกและลักษณะช่อเหมาะแก่การใช้ดอกไม้ได้หลายโอกาส เช่น จะจัดช่อ จัดกระเช้า จัดแจกัน หรือจะประดับกาย ฯลฯ เพื่อให้การจำหน่ายดอกไม้ได้เป็นไปอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

๕. มีสีสันและลักษณะทั่ว ๆ ไป เหมาะแก่ความนิยมของตลาดดอกไม้ที่เราประสงค์จะจำหน่าย

๖. มีความทนทานไม่เหี่ยวหรือโรยได้ง่าย รวมทั้งควรมีส่วนต่าง ๆ ของดอก เหนียวไม่เปราะหรือหักง่าย เพื่อประโยชน์ในการบรรจุหีบห่อส่งไปจำหน่ายได้ไกล ๆ ในโอกาสหน้า

๗. ถ้าสามารถคัดเลือกพันธุ์ที่สามารถออกดอกในฤดูดอกไม้ขาดตลาดได้ก็ยิ่งดี

เมื่อได้ทราบหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้เป็นแนวทางพิจารณาเช่นนั้นแล้ว เราก็อาจคัดเลือกพันธุ์กล้วยไม้ที่น่าสนใจ โดยมีลักษณะต่าง ๆ เข้าอยู่ในหลักเกณฑ์ที่จะใช้เป็นไม้ตัด

ดอก แม้ว่าอาจไม่ครบทั้ง ๗ ข้อ แต่ก็ควรให้ใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่บางครั้งบางคราวก็จำเป็นต้องมีการดัดแปลงแก้ไขเพื่อหลีกเลี่ยงอุปสรรคบางประการ ซึ่งผู้ปฏิบัติจำเป็นต้องใช้ดุลยพินิจของตนประกอบด้วย

พันธุ์กล้วยไม้

พันธุ์กล้วยไม้ที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นไม้ตัดดอกนั้น โดยปรกติเราก็ตัดได้จากกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปที่เลี้ยงเล่นกันอยู่เป็นประจำ หากแต่พันธุ์นั้นมีลักษณะเข้าหลักเกณฑ์ที่จะใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ ดังได้กล่าวไว้แล้ว ถ้าหากจะตั้งปัญหาอย่างกว้าง ๆ ว่า มีกล้วยไม้ในสกุลใดบ้างที่น่าสนใจนำมาใช้เป็นไม้ตัดดอก สำหรับประเทศไทยเรา ก็คงมีอยู่หลายสกุลด้วยกันและเป็นที่ทราบกันดีโดยทั่ว ๆ ไป ในหมู่นักเลี้ยงกล้วยไม้ของประเทศไทย คือ สกุลหวาย แวนด้า และคัทลียา ในสามสกุลที่กล่าวมานี้ แต่ละสกุลก็มีอยู่เพียงบางชนิดเท่านั้นที่เหมาะสมสำหรับใช้เป็นไม้ตัดดอกในปัจจุบันนี้ ส่วนในอนาคตก็อาจมีพันธุ์อื่น ๆ ซึ่งมีคุณลักษณะดีในการใช้ตัดดอกดีกว่าพันธุ์ที่นิยมกันอยู่ในปัจจุบันนี้ก็ได้ เนื่องจากการผสมพันธุ์กล้วยไม้ได้มีการพัฒนาการอยู่เรื่อย ๆ ต่อไปนี้จะขอยกตัวอย่างพันธุ์กล้วยไม้ที่เหมาะสมและนิยมใช้เป็นไม้ตัดดอกอยู่ในขณะนี้

๑. สกุลหวาย (Dendrobium)

หวายเป็นสกุลของกล้วยไม้ที่มีความเหมาะสม สำหรับใช้เป็นไม้ตัดดอกในประเทศไทยเป็นอันดับหนึ่ง เนื่องจากหวายเหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติของประเทศไทยกว่าสกุลอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหวายประเภทช่อตั้ง นอกจากนั้น หวายยังเป็นกล้วยไม้ที่หาพันธุ์ได้ง่าย เจริญเติบโตเร็ว ราคาดอกอยู่ในระดับไม่สูงนัก ทำให้ผู้ซื้อดอกกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปสามารถซื้อได้ ลักษณะและคุณสมบัติของดอกและช่อก็อำนวย

ให้แก่การใช้ประโยชน์ได้ในงานหลายประเภท ผู้ปลูกจึงสามารถขายดอกได้อย่างกว้างขวาง กล้วยไม้สกุลหวายนี้มีอยู่ตามธรรมชาติมากมาย และทางด้านวิชาการก็ได้จำแนกออกเป็นพวกต่าง ๆ ไม่ต่ำกว่า ๒๐ พวก (Section) ตามลักษณะทางอนุกรมวิธาน ในบรรดาพวกต่าง ๆ เหล่านั้น โดยทั่ว ๆ ไปก็มีอยู่สองพวกที่อยู่ในขั้นได้รับการพิจารณาใช้เป็นไม้ตัดดอกได้

ก. พวกฟาแลนแนนเท (Section Phalaenanthae) และลูกผสมในพวกนี้ หวายในพวกนี้ เป็นหวายเบา (early variety) ก็สามารถให้ดอกได้ในขณะที่ต้นไม่ใหญ่โตนัก เป็นหวายที่ให้ดอกเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งหวายแดงใหญ่ (D. superbien var. superba) และหวายปอมปาดัวร์ (D. Pompadour) ซึ่งมีระยะเวลาให้ดอกชยายกว้างขวางออกไปเกือบตลอดปี ยกเว้นในฤดูร้อน ซึ่งเป็นฤดูที่มีการแตกหน่อมากกว่าปกติ จึงทำให้ปริมาณการให้ดอกลดน้อยลงมากในฤดูนั้น นอกจากนั้นหวายทั้งสองชนิดนี้ยังมีสีสดใส ดอกดก ช่อยาว ออกดอกง่าย เลี้ยงง่าย ตลอดจนมีความเคยชินกับสภาพสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของประเทศไทยมาแล้วเป็นเวลานานปี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหวายปอมปาดัวร์ ซึ่งมีลักษณะพุ่มดอกกลมเด่นและแผ่ผาย ดอกประดับบนก้านช่ออย่างได้ระเบียบ ได้รับความนิยมจากตลาดดอกไม้ในประเทศอย่างแพร่หลาย หวายพันธุ์นี้เป็นลูกผสมที่มีผู้ส่งมาจากประเทศฝรั่งเศสมานานแล้ว แต่ในปัจจุบันนี้ กลับมามีชื่อเสียงในประเทศไทย และเป็นกล้วยไม้ประจำบ้านของนักเล่นกล้วยไม้เมืองไทยทั่วไป แม้แต่ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงก็ได้สั่งซื้อพันธุ์ไปจากต่างประเทศไทยปีละมาก ๆ

ข. พวกเซอราทอเบียม (Section Ceratobium) และลูกผสมในพวกนี้ หวายในพวกนี้เป็นหวายหนัก คือเลี้ยงกว่าจะให้ดอกต้องสิ้นเปลืองเวลานานกว่าพวกแรกมาก มีรูปทรงต้นใหญ่โตมาก ดอกสีไม่สดใสเหมือนอย่างพวกฟาแลนแนนเท แต่ก็มีส่วน

แปลก ๆ เช่น สีเหลืองอมเขียว สีน้ำตาลหรืออมม่วง บางทีก็มีสีม่วงครามหรือสีทองแดง นอกจากนั้นบางทีก็มีเส้นลายหรือเกลือบสีต่าง ๆ ปะปนกันภายในดอก แม้ว่าโดยทั่วไปจะมีลักษณะกลีบดอกแคบ แต่ก็มียูปร่างแบบต่าง ๆ เช่น บิดเป็นเกลียวอย่างไ้ระเบียน แม้ว่าหวายประเภทนี้จะมีลักษณะดอก ซึ่งด้อยในความนิยมกว่าหวายในพวกแรก และราคาดอกแต่ละดอกก็ต่ำกว่าพวกแรกมาก แต่ก็มียูลักษณะดีบางประการที่อาจจะเข้าอยู่ในข่ายการพิจารณาใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ เช่นมีความทนทานต่อความร้อนจากแสงแดดได้ดีแม้จะตั้งกลางแจ้งก็จะเจริญแข็งแรงได้ จึงไม่จำเป็นต้องสร้างโรงเรือนให้หมดเปลืองทุนรอน ส่วนในฤดูร้อนก็อาจช่วยบังร่มเงาให้บ้างเพียงเล็กน้อย ฤดูที่ให้ดอกมากของหวายประเภทนี้อยู่ในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ซึ่งเป็นปลายฤดูฝนไปจนถึงฤดูหนาว ตรงกับเทศกาลที่จะต้องใช้ดอกไม้และเป็นระยะที่ดอกกล้วยไม้ราคาดี แม้ว่าราคาดอกต่อดอกจะถูกกว่าหวายปอมปาดัวร์ แต่ข้อหนึ่ง ๆ ของหวายประเภทนี้มีจำนวนดอกมากมาย ซึ่งจะขายได้เงินเทียบกับหวายปอมปาดัวร์ข้อต่อข้อแล้วก็นับว่าไม่แพ้กันเลย

ก. ลูกผสมระหว่างพวก (Intergeneric hybrid) ชนิดที่น่าสนใจในพวกนี้มักเป็นลูกผสมระหว่างพวกฟาแลนนธัมกับหวายในพวกอื่น ๆ เช่น หวายอินโดนีเซียหรือซึ่งเป็นลูกผสมระหว่าง *D. violaceo-flaven* ในพวกเชอราโตเปียมกับ *D. phalaenopsis* ในพวกฟาแลนนธัม มีลักษณะอยู่ในระหว่างหวายสองพวก คือมีดอกสีม่วงแดงเป็นพื้น หรือมีสีขาวเหลืองอมม่วง บางต้นก็มีสีม่วงเข้ม แต่กลีบดอกค่อนข้างแคบ ดอกดก ช่อยาว เป็นส่วนมาก ขนาดต้นและอายุการออกดอกอยู่ในระดับปานกลาง มีอุปนิสัยการเจริญเติบโตคล้ายคลึงกันกับหวายปอมปาดัวร์ อีกชนิดหนึ่งในพวกนี้ได้แก่หวายลูกผสมชื่อเซซ่า (*D. Caesar*) เป็นลูกผสมข้ามพวกระหว่าง *D. stratiotes* ในพวกเชอราโตเปียม กับ *D. phalaenopsis* ในพวกฟาแลนนธัม หวายเซซ่านี้โดยทั่วไปมักให้ดอกง่ายและดอกดก มีสีอยู่หลายแบบ (Type) ด้วยกัน คือ สีม่วงแดงอาจแก่อ่อนแล้ว

แต่ความผิดเพี้ยน (variation) ระหว่างต้น บางทีก็มีเหลือบสีขาวในคอและขอบกลีบ
 อีกแบบหนึ่งเป็นแบบที่มีลักษณะกลีบดอกสีขาว โคนกลีบสีม่วงแดงเล็กน้อยแผ่นปากมี²³สี
 สีขาว ตรงกลางสีม่วงแดงแก่และมีลายเส้นสีม่วงแดงกระจายทั่วไป เรามักนิยมเรียกเซซ่า
 แบบนี้ว่า “อัลบา” (alba) ซึ่งแปลว่า สีขาว ในขณะที่นับว่าเป็นหวายสีขาวที่ใบว่า
 อยู่ในอันดับเด่นในบรรดาสีขาวที่ใช้ตัดดอก แม้ว่าจะมีส่วนสีม่วงแดงปนอยู่ในดอกบ้าง
 แต่ส่วนใหญ่ทั่วไปของดอก ก็มีสีขาวเป็นลักษณะเด่นเรียกร้องความสนใจเป็นพิเศษ
 หวายที่มีสีขาวบริสุทธิ์เช่นหวายฟาแลนนีออปซิสพันธุ์สีขาวบริสุทธิ์นั้น แม้สีจะขาวบริสุทธิ์
 แต่ลักษณะเลี้ยงยาก ไม่สู้ทนทานต่อดินฟ้าอากาศทั่วไป ดอกไม้ตกพรุ และขยาย
 พันธุ์ช้า จึงไม่อาจปลูกเป็นไม้ตัดดอกอย่างเป็นลำเป็นสันได้ แต่หวายเซซ่านี้เป็นหวาย
 ที่มีความทนทานดี ยิ่งได้รับแสงแดดมาก อากาศโปร่ง และความชื้นดี ก็ยิ่งเจริญแข็งแรง
 แร่งและให้ดอกพรุ ในระยะหลังๆ ทางฮาวายได้ผสมเซซ่าขึ้นมาใหม่ เรานิยมเรียก
 กันว่า “เซซ่า ฮไวท์” (D. Caesar white) บางต้นดอกมีสีขาวบริสุทธิ์ บางต้นก็มี
 สีม่วงเรื่อๆ หลังกลีบดอก หรือบางทีที่โคนกลีบดอกหรือเส้าเกสร (column) มีคำหนิ
 สีม่วงเล็กน้อย แต่เซซ่าชุดนี้ค้นพันธุ์ในท้องตลาดในปัจจุบันยังมีราคาสูงเกินกว่าที่จะลง
 ทุนทำหวายตัดดอก ส่วนหวายสีขาวที่ฮาวายผสมจากเซซ่าขาวกับหวายฟาแลนนีออปซิส
 สีขาวคือมาอีกหนึ่งหรือสองชั่ว แม้สีจะขาวบริสุทธิ์สดใส แต่มีลักษณะอื่นๆ ใกล้เคียง
 ฟาแลนนีออปซิสสีขาวเข้าไปมาก เช่น กลีบบาง เติบโตเร็ว เลี้ยงยากและขาดความทนทาน
 ต่อสภาพของธรรมชาติ ช่อดอกสั้นและไม่แข็งแรง ให้ช่อน้อยจึงไม่เหมาะแก่การใช้ทำ
 หวายตัดดอกได้

๒. สกุลแวนด้า (Vanda)

เป็นกล้วยไม้สกุลที่มีความสำคัญในด้านตัดดอกกรองลงมาจากสกุลหวาย ทั้งนี้ไม่รวมแวนด้าโจคิม (Vanda Miss Joaquim) ซึ่งเป็นแวนด้าใบกลมลูกผสมที่ปลูกกันอยู่แล้วอย่างแพร่หลายในประเทศไทย

เมื่อกล่าวถึงตอนนี้ ก็ใคร่จะขอกล่าวถึงเรื่องของแวนด้าใบกลมกับการใช้ทำไม้ตัดดอกไว้ ณ ที่นี้ด้วย แวนด้าโจคิม เป็นแวนด้าใบกลมชนิดเดียวที่ใช้ปลูกทำไม้ตัดดอกกันมาช้านานแล้ว ทั้งนี้ไม่เฉพาะแต่ในเมืองไทยเท่านั้น ในสิงคโปร์ ชวา ออสเตรเลีย แดบริอัน และ ฮาวาย ก็ปลูกแวนด้าโจคิมเป็นไม้ตัดดอกกันมาก ในฮาวายมีการปลูกเป็นไร่และใช้ดอกทำพวงมาลัยสดสำหรับคล้องคอเป็นประเพณีที่ติดตาตึงใจนักท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง จนเกิดเป็นอุตสาหกรรมเป็นล่ำเป็นสัน ทั้งนี้เนื่องจากแวนด้าโจคิม เป็นกล้วยไม้ที่ปลูกง่ายเลี้ยงง่ายและออกดอกให้เกือบตลอดทั้งปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่ฤดูร้อน ในตอนกลางฤดูฝนจะมีการพักดอกชั่วระยะหนึ่ง แล้วก็เริ่มตั้งช่อใหม่ แวนด้าโจคิมเป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าใบกลมสองชนิด คือ แวนด้าเทอเรส (V. teres) ผสมกับแวนด้าฮุกเคอเรียน่า (V. hookeriana) ทั้งสองชนิดนี้มีอยู่ในป่าประเทศไทยด้วยกันทั้งคู่ สำหรับแวนด้าเทอเรสนั้นจะพบในป่าทั่วไป ตั้งแต่ภาคเหนือภาคตะวันออกเฉียงเหนือลงมาถึงภาคใต้ แต่แวนด้าฮุกเคอเรียน่านั้นจะพบขึ้นอยู่ตามบึงหรือหนองน้ำทางภาคใต้ แวนด้าโจคิมได้ถูกผสมขึ้นในต่างประเทศซึ่งใกล้เคียงกับประเทศไทย และมีส่งเข้ามาในประเทศไทยในยุคกลางๆ ของการเล่นกล้วยไม้ ซึ่งในระยะนั้นความรู้ในเรื่องกล้วยไม้ยังมิได้ถูกเผยแพร่กว้างขวางอย่างในปัจจุบัน ประชาชนในสมัยนั้นจึงเรียกแวนด้าโจคิมนี้ว่า “แวนด้า” และไม่ทราบว่า แวนด้า นั้นแท้จริงเป็นสกุลหนึ่งของพืชในวงศ์กล้วยไม้ และสกุลแวนด้าก็ยังแบ่งแยกออกไปอีกมากมายหลายชนิด มิได้มีแค่

โจกิมอย่างเดียว ในปัจจุบันนี้มีการเผยแพร่ความรู้เรื่องกล้วยไม้อย่างกว้างขวาง จึงมีประชาชนส่วนมากเข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้น เนื่องจากแวนด้าโจกิมปลูกง่ายและขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็วเอง ในปัจจุบันนี้ราคาแวนด้าโจกิมในท้องตลาดตกมากเนื่องจากมีผู้ปลูกกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นรายได้ที่ได้จากการขายดอกแวนด้าโจกิมจึงอาจมีกำไรบ้างเพียงเล็กน้อยจนเกือบไม่คุ้มค่าแรง จะส่งดอกไปจำหน่ายยังต่างประเทศก็ไม่เหมาะสม เพราะดอกมีลักษณะแบบบางไม่ทนทาน แต่เมื่อราคาดอกตกมากเช่นนี้ การใช้ดอกก็แพร่หลายไปสู่งานต่างๆ แทนดอกไม้อื่นๆ เช่นทำอุบะคลุมผ้าไตรบวชนาค หรือคลุมทับศพ ตลอดจนงานเล็กๆ น้อยๆ ทั่วไป นอกจากนั้นผู้ปลูกในระยะหลังๆ นี้ส่วนมากก็มักปลูกไว้ให้ออกดอกประดับประดับบ้านโดยมิได้หวังกำไรจากการขายดอกเท่าใดนัก สำหรับสาวายนั้นมีทางใช้ดอกไม้อย่างกว้างขวาง การใช้ดอกแวนด้าโจกิมทำมาลัยคล้องคอ ก็กลายเป็นประเพณีประจำถิ่นซึ่งทราบกันไปทั่วโลก ผลิตรกรรมด้านนี้จึงเจริญก้าวหน้าเสียงประชาชนได้ ในด้านวิชาการก็มีทุนรอนที่จะค้นคว้าปรับปรุงคุณลักษณะขึ้นไปอีก ปัจจุบันสาวายมีแวนด้าโจกิมซึ่งมีโครโมโซมสองเท่าของปรกติ คือ เรียกกันว่า tetraploid แวนด้าโจกิมพันธุ์ใหม่นี้ดอกใหญ่และฝังผายกว่าพันธุ์เดิมอย่างเด่นชัด แต่ขณะนี้ยังไม่แพร่หลายและต้นพันธุ์ยังมีราคาแพงอยู่ และตกเข้ามาถึงประเทศไทยเพียงไม่กี่ต้น มีแวนด้าใบกลมที่น่าสนใจยิ่งชนิดหนึ่ง เป็นชนิดที่มีสีขาวบริสุทธิ์ จึงเป็นสิ่งแปลกและมีลักษณะที่ตลาดดอกกล้วยไม้ไม่ทำให้ความสนใจ แวนด้าใบกลมชนิดนี้เป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าอไวท์วิง กับเทอเรสพันธุ์สีขาว (*V. white wing* × *V. teres alba*) จดทะเบียนตั้งชื่อว่า แวนด้า ไดอาน่า (*V. Diana*) บางคนอ่านเตียน่า ซึ่งเป็นการอ่านผิด เพราะคำนี้ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ในงานประกวดกล้วยไม้ประจำปี ค.ศ. ๑๙๖๑ ของสิงคโปร์ ซึ่งข้าพเจ้าได้รับเชิญไปเป็นกรรมการตัดสินด้วยนั้น เราได้ใช้ชื่อย่อชื่อนำปูน

รองพื้นเป็นบริเวณหลายสิบตารางเมตร ใช้ดอกแวนด้าไดโอน่าสีขาวบริสุทธิ์ ใช้ไม้เล็ก ๆ ผูกต่อกัน ปักลงในขี้เลื่อยเต็มทั้งผืน แล้วจึงใช้ดอกแวนด้าโจคิมสีม่วงปักเป็นตัวอักษร ย่อชื่อสมาคม นอกจากนั้นยังได้สังเกตเห็นว่าแวนด้าไดโอน่านั้นมีปลุกอยู่ทั่ว ๆ ไปเป็นแปลง แบบเดียวกันกับแวนด้าโจคิมและออกดอกพริ้งพริ้วในฤดูฝน เท่าที่ข้าพเจ้าได้เคยส่งมา ทดลองเลี้ยงนั้น รู้สึกว่ามีความทนทานต่อดินฟ้าอากาศในกรุงเทพฯ ไม่ดีเท่าแวนด้าโจคิม แต่ก็สามารถออกดอกให้ได้

แวนด้าใบร่อง ก็เป็นประเภทหนึ่งซึ่งอาจมีบางชนิดควรได้รับการพิจารณาใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอกได้ แวนด้าใบร่องโดยทั่ว ๆ ไป เป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าใบกลมกับใบแบน ทั้งนี้ไม่รวมแวนด้าใบร่องป่าตามธรรมชาติซึ่งมีอยู่ไม่กี่ชนิด แวนด้าใบร่องลูกผสมที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันนี้มีอยู่สองพวกด้วยกัน คือ ใบร่องชั้นเดียว (semi-terete) เป็นลูกผสมระหว่างแวนด้าใบกลมกับใบแบนเพียงชั้นเดียว ซึ่งได้ลักษณะความทนทาน เลี้ยงง่ายของแวนด้าใบกลมไว้ และได้ลักษณะดอกที่สวยงามสีสรรค์แปลกตาของแวนด้าใบแบนไว้ด้วย แวนด้าพวกนี้มีความทนทานต่อธรรมชาติและความร้อนจากแสงแดดของเมืองไทยได้ดี จึงสามารถเจริญเติบโตอยู่ในแปลงกลางแจ้งได้เช่นเดียวกับแวนด้าโจคิม แต่ส่วนมากกว่าจะให้ดอกได้ก็ต้องเจริญเติบโตสูงมากมาย นอกจากบางพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะทางพันธุศาสตร์ผิดแปลกออกไปเป็นพิเศษ อาจออกดอกให้เมื่อต้นยังเตี้ยอยู่ได้ แต่ถึงกระนั้นก็ตามปริมาณดอกต่อปีที่ได้จากแวนด้าพวกนี้นับว่าต่ำมากไม่คุ้มกับการที่จะใช้ทำกล้วยไม้ตัดดอกอย่างจริงจังได้ อีกพวกหนึ่งคือแวนด้าใบร่องที่ผสมจากแวนด้าใบแบนถึงสองชั้น (Quarter-terete) คือใช้แวนด้าใบร่องพวกแรกผสมด้วยแวนด้าใบแบนอีกชั้นหนึ่ง เป็นผลออกมาดังที่รู้จักแพร่หลายกันทุกวันนี้ เช่น V. Nellie Morley. V. Tan Chay Yan, V. Belle of Singapore V. TMA เป็นต้น นอกจากนั้นในระยะหลัง ๆ นี้ ก็ยังมีการผสมอยู่เรื่อย ๆ ในบรรดาแวนด้าใบร่องลูกผสมพวก

หลังนี้ แต่ละชนิดแต่ละพันธุ์ก็มีลักษณะเลี้ยงง่ายเลี้ยงยากต่าง ๆ กันออกไปอีก ลูกผสมที่ผสมจากแวนด้าเอ็มมาแวนเดอเวินเตอร์ (V. Emma van Deventer) เช่น V. Nellie Morley ซึ่งผสมมาจากฮาวาย ส่วนมากมักเลี้ยงยากกว่าลูกผสมที่ผสมจากแวนด้าโจเซฟีนแวนเบรอโร (V. Josephine van Brero) เช่น V. TMA และยังมีอีกหลายชนิดซึ่งส่วนมากผสมในสิงคโปร์และมลายู ระยะเวลา ๆ นี้ทางฮาวายก็ได้ใช้ V. Josephine van Brero ผสมบ้าง แต่ผลทางคุณลักษณะยังไม่ปรากฏชัด ส่วนพวกที่ผสมมาจากสิงคโปร์และมลายูนั้นปรากฏว่าเลี้ยงง่ายและออกดอกง่ายในสภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เมื่อโตถึงขนาดให้ดอกก็จะให้ช่อดอกติด ๆ กันแทบทุกข้อของลำต้น สามารถทนแดดทนฝนได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นจึงมีผู้หวังจะปลูกไว้ทำไม้ตัดดอกกันเป็นส่วนมาก แวนด้าชนิดนี้มีข้อเสียบางประการ คือ ส่วนต่าง ๆ ของดอกมีลักษณะแข็งเปราะ เมื่อถูกกระแทกกระเทือนหรือถูกแรงกดธรรมชาติ เช่น วางช่อลงกับพื้นดอกซึ่งอยู่ด้านล่าง จะหักแตกเสียหายได้ แม้จะนำหลาย ๆ ช่อมารวมกัน ดอกที่ชนกันก็จะหักเสียหายได้ ถ้าหากจะตัดดอกส่งไปจำหน่ายทางไกล ๆ ซึ่งมีอุปสรรคทำให้เกิดความลำบากในการบรรจุหีบห่อและการขนส่ง

แวนด้าไบแบนก็เป็นอีกประเภทหนึ่ง ที่สามารถเลี้ยงให้เจริญงอกงามได้ดีในประเทศไทย ถ้าเปรียบเทียบกับมลายูและสิงคโปร์แล้ว ประเทศไทยมีสภาพฝนฟ้าอากาศเหมาะสำหรับแวนด้าไบแบนกว่าสิงคโปร์และมลายูมาก แม้แต่นักเลี้ยงกล้วยไม้ในมลายูเองก็ยอมรับในเรื่องนี้ ถ้าจะพิจารณากันตามเหตุผลทางวิชาการแล้ว ก็อาจอธิบายได้ คือ ในเขตมลายูนั้มีฤดูฝนติดต่อกันประมาณ ๔ ถึง ๑๐ เดือนหรือเกือบตลอดปี กล้วยไม้เจริญโดยไม่มีโอกาสได้พัก นอกจากนั้นโรครากเสียก็เข้าแทรกแซงได้ง่าย ประเทศไทยมีฤดูแล้วตั้งแต่พฤศจิกายนไปจนถึงเดือนเมษายนหรือพฤษภาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคกลางขึ้นไปถึงภาคเหนือ กล้วยไม้พวกที่จำเป็นต้องมีการพักการเจริญเติบโตในระยะหนึ่งของปีก็มีโอกาสได้พัก เมื่อฤดูฝนหน้ามาถึงก็เจริญแข็งแรงยิ่งขึ้น นอกจากนั้น

ทางภาคเหนือของประเทศไทยยังเป็นแหล่งกำเนิดของแวนด้าไบแบนที่สวยงามหลายชนิด เช่น พ้ามุ่ย (*Vanda coerulea*) สามปอยหลวง (*Vanda denisoniana*) เป็นต้น แวนด้าไบแบนเป็นกล้วยไม้หน้าเลี้ยง เพราะแต่ละชนิดก็มีสีและแบบของการประดับสีในดอกผิดเพี้ยนกันไปอย่างกว้างขวาง ยิ่งเป็นลูกผสมก็ยังมีขนาดดอกใหญ่ผ่องแผ้ว รูปทรงสวยงามเป็นส่วนมาก แต่ถ้าจะใช้ทำไม้ตัดดอกอย่างเป็นลำเบ้ามันจริงจังแล้ว นับว่าพืชชนิดที่ไม่เหมาะอยู่หลายประการ คือ แวนด้าไบแบนไม่สามารถจะทนต่อความร้อนของแสงแดดในประเทศไทยด้วย เมื่อจะเลี้ยงแวนด้าไบแบนก็จำเป็นจะต้องสร้างเรือนกล้วยไม้ซึ่งเป็นการหมดเปลืองทุนรอน นอกจากนั้นประสิทธิภาพในการให้ดอกต่อปีของแต่ละต้นก็ค่อนข้างต่ำ การดูแลเอาใจใส่ก็ต้องละเอียดละออเป็นพิเศษ รายได้จากการขายดอกจะไม่คุ้มกับการลงทุนได้เลย เว้นไว้แต่จะเลี้ยงไว้เพื่อการพักผ่อนหย่อนอารมณ์ และอาจขายดอกได้บ้างเป็นครั้งคราวโดยมิได้หวังผลกำไร หรือมีเงินนั้นก็ตัดเอาแต่ต้นพันธุ์ดีเลี้ยงไว้เพื่อใช้ผสมกับแวนด้าไบร่องทำเป็นไม้ตัดดอกในชั่วลูก ในสหายามักจะกล่าวกันว่าแวนด้าโรทส์ไชลด์เซียน่า (*Vanda Rothschildiana*) ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่างพ้ามุ่ยของไทยกับแวนด้าแซนเดอร์เรียน่านั้น เหมาะสำหรับปลูกไว้ทำไม้ตัดดอก เพราะนอกจากดอกจะงามสวยงามแล้วยังเป็นไม้ที่ออกดอกได้ตลอดปี

๓. สกุลอะแรคนิส (*Arachnis*) และเรนแนนเธอร่า (*Renanthera*)

ทั้งสองสกุลนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับแวนด้าหลายประการ และยังมีลักษณะเกี่ยวข้องกับสกุลแวนด้าในต้นใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอก จึงได้ถือโอกาสนำมากล่าวไว้ ณ
ที่นี้

กล้วยไม้ทั้งสองสกุลนี้ ในปัจจุบันได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากนักเลี้ยงกล้วยไม้ในมาเลเซียและสิงคโปร์ สำหรับประเทศไทยเรามักเรียกรวม ๆ ว่า “กล้วยไม้”

จำพวกแมลงปอ” เป็นกล้วยไม้ที่มีลักษณะทรงต้นสูงโปร่งคล้ายแวนด้าใบกลม แต่มีใบแบน ปลายใบเว้า ใบไม่สัวยาวนัก แพลกเตอร์ในการเจริญเติบโตมีสิ่งพิเศษ คือต้องการความชื้นในบรรยากาศสูงและแสงแดดจัด ลักษณะพิเศษที่น่าสนใจในด้านใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอก ก็คือ ดอกมีลักษณะเหนียวไม่เปราะ เหมาะแก่การส่งไปได้ไกลๆ นอกจากนี้มีหลายชนิดซึ่งก้านช่อสามารถแยกออกเป็นแขนงช่อ เป็นผลให้ช่อดอกแต่ละช่อมีปริมาณดอกมาก ดังนั้นจึงมีผู้นิยมนำมาผสมพันธุ์กับแวนด้าใบแบนเพื่อให้ได้ดอกใหญ่ขึ้น ทรงต้นเตี้ยลง แต่ให้มียอดดอกและทนทาน สำหรับประเทศไทยในระยะที่ผ่านมา ยังมีผู้สนใจพันธุ์ไม้ชนิดนี้น้อยมาก เนื่องจากนักเลี้ยงกล้วยไม้มักจะนิยมเลี้ยงกล้วยไม้ดอกใหญ่ๆ กลีบกว้างๆ โดยมีได้คำนึงถึงคุณลักษณะอื่น ๆ

สกุลอะแรคนิส (Arachnis) เป็นกล้วยไม้ซึ่งมีทรงต้นสูงโปร่งและมีการเจริญเติบโตเป็นแบบ monopodial เช่นเดียวกับแวนด้า เนื่องจากทรงต้นสูงจึงจำเป็นต้องเกาะหลักหรือทำแผงให้เกาะเพื่อเป็นการพยุงต้น ต้นสามารถแตกแขนงจากตาซึ่งอยู่ตามข้อข้างๆ ลำต้นได้ง่าย ลักษณะดอกที่สังเกตได้อย่างเด่นชัดสำหรับกล้วยไม้สกุลนี้ก็คือ กลีบดอกแคบและส่วนปลายผายกว้างกว่าส่วนโคนเล็กน้อย ดอกมีลักษณะบานผาย ไม้ล้มลุกหรือเอนหลัง กลีบบนตั้ง แต่กลีบในห่อหุ้มและกลีบล่างห่อหุ้มโคนกลีบบน ปากเชื่อมติดกับโคนเส้าเกสรที่ใหญ่และแข็งแรงมั่นคง ปากหนาและมีสามแฉก เดือยดอกสั้นมากและช่อดอกไปทางด้านหลังดอก หูปากทั้งสองข้างกว้างและมีรูปสี่เหลี่ยมคางหมูเหยียดยื่นออกจากสองข้างของเกสร ปลายหูปากเอนมาน้อยแล้วแต่ชนิด แผ่นปากสั้นหนาแข็ง และมีสันนูน ใต้แผ่นปากมีปุ่มห้อย เส้าเกสรสั้นและอ้วน เกสรตัวผู้ (pollinia) มี ๔ เม็ด โดยแบ่งออกเป็นสองคู่ อยู่บนก้านเกสรซึ่งมีลักษณะเป็นเยื่อใสๆ สั้นและมีฐานกว้าง มีบางชนิดก้านช่อยาวมากและอาจแตกแขนงช่อได้ เท่าที่นิยม

ปลูกกันทั่ว ๆ ไปเป็นชนิดที่มาจากภาคใต้ของประเทศไทยและมลายู ซึ่งนิยมเรียกกันเป็นภาษาอังกฤษว่า "Scorpion orchid" ซึ่งแปลว่า "กล้วยไม้แมลงป่อง" โดยเหตุที่มีลักษณะและรูปร่างดอกเมื่อดูใกล้ก็ยิ่งแล้วคล้ายแมลงป่องมากกว่า ที่ภาษาไทยนิยมเรียกว่า "แมลงปอ"

กล้วยไม้อะแรคนิสนี้ ชนิดที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่ระยะแรกๆ ของการเดินกล้วยไม้ได้แก่ *Arachnis hookeriana* ซึ่งบางทีเราก็เรียกกันว่า *Arachnis alba* ปล้องของลำต้นยาวประมาณ ๒-๓ ซม. ใบแข็งและเหี่ยวดปลายขึ้นข้างบน ใบกว้างประมาณ ๑.๕ ถึง ๒.๐ ซม. และยาวประมาณ ๔.๐ ถึง ๑๐.๐ ซม. โคนใบกว้างและเรียวสอบเข้าหาปลายเล็กน้อย ริมใบทั้งสองข้างม้วนลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโคนใบมีจักเป็นฟันเลื่อยเล็กน้อยและบนโคนใบรอบลำต้น ช่อดอกเหี่ยวดแข็ง ไม่มีข้อแขนง ช่อดอกยาวประมาณ ๕๐ ถึง ๗๕ ซม. และก้านช่อดอกยาวประมาณ ๓๐ ซม. สีม่วงคล้ำ มีดอกประมาณ ๖ ถึง ๘ ดอก ดอกโตประมาณ ๕.๕ ซม. กลีบนอกและกลีบในสีขาวครีม ปลายกลีบสีขาวอมเหลืองและตอนกลางของกลีบมีจุดละเอียดสีม่วงประปราย กลีบนอกบนยาวประมาณ ๓ ถึง ๔ ซม. กลีบนอกคู่ล่างและกลีบในทั้งคู่ออกได้สัดส่วน ปลายโค้งลงเล็กน้อย ปลายกลีบในกว้าง ๔ มม. ถึง ๑ ซม. ปลายหุบปากทั้งสองข้างผายออกเล็กน้อยและสั้นกว่าเส้นเพชรเล็กน้อย แผ่นปากหนา มีสันนูนสูงและลาดลงหาปลายปาก ใต้แผ่นปากมีดิ่งเล็กๆ ด้านบนของแผ่นปากมีสีม่วงทั้งหมดหรืออาจมีสีม่วงเป็นทางยาวตามความยาวของแผ่นปากประมาณ ๖ ทาง เป็นพันธุ์กล้วยไม้ป่าพื้นเมืองแถบหมู่เกาะบอเนียวและเกาะรีโออาซิเฟลลาโก้ และเกาะอื่นๆ ทางใต้ของสิงคโปร์ นอกจากนี้ยังมีในแถบตอนใต้ของมลายู เช่นตอนเหนือของตรังกานู ขึ้นเป็นดงอยู่กับดินทรายห่างจากฝั่งทะเลประมาณ ๑๐๐ ถึง ๕๐๐ เมตร และมักนิยมเรียกชื่อกันว่า *Arachnis alba* ซึ่งแปลว่า อะแรคนิสขาว ส่วนในภาษาธรรมดาสามัญก็เรียกว่า "white

scorpion orchid" ซึ่งแปลว่า "ก๊วยไม้มะลงบองขาว" มีพันธุ์สวยงามอยู่อีกสองพันธุ์ คือ พันธุ์ลิลาโรล่า (var. luterola) ซึ่งไม่มีส่วนใดของดอกที่มีตำหนิสีม่วงเลย ก้านช่อสีเหลืองอมเขียวปลายกลีบมีสีเหลืองจัดกว่าพันธุ์ธรรมดา ปากสีเหลืองจาง ๆ พันธุ์นี้พบตามธรรมชาติขึ้นแซมปะปนอยู่กับพันธุ์ธรรมดา มีอีกพันธุ์หนึ่งที่สวยงามมาก คือ พันธุ์เวอริโคเพส (var. viridipes) ซึ่งกลีบในไม่มีจุดเลย แต่ปากกระเป๋ามีทางสีม่วง ๖ ทางและก้านช่อมีสีเขียวสด ดอกสีสะอาดน่าดูมาก อะแรคนิสอัลบานเป็นก๊วยไม้มักปลูกง่ายเลี้ยงง่าย ไม่ว่าในกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด ชาวเจ้าเคยจำได้ว่าที่เพาะชำเนิสเซอร์เมื่อครั้งยังอยู่ที่สามย่านเคยปลูกไว้เป็นแปลง ๆ มากมายกลางแสงแดด จัดแบบเดียวกันกับ แวนด้าโจคิม และพันธุ์เอกประพร แยมบุญชู ได้เคยผสมอะแรคนิสอัลบานกับช้างแดง เป็นผลสำเร็จจนกระทั่งออกดอกให้ชม ปรากฏว่าทรงต้นเตี้ยลงมาก เลี้ยงง่าย ออกดอกง่าย ช่อดอกตั้งคล้ายอะแรคนิส แต่ใบค่อนข้างยาวและมีทางสีเขียวเรียงขนานกันคล้ายกับใบของช้าง มีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ทนความร้อนของแสงแดดได้เป็นอย่างดี จึงสามารถปลูกกลางแจ้งได้ ปรากฏว่าดอกดอกอาจใช้เป็นก๊วยไม้มัดตัดดอกได้ ความทนทานของดอกก็ดีเป็นพิเศษ ซึ่งเป็นลักษณะของอะแรคนิส ดังนั้นลูกผสมอะแรคนิสส่วนมาก จึงเป็นลูกผสมที่มีลักษณะเหมาะที่จะใช้เป็นก๊วยไม้มัดตัดดอก ต่อไปนี้จะขอยกตัวอย่างลูกผสมของ อะแรคนิส สุกเคอเรียน่า หรือ อะแรคนิสอัลบาน^๕ เท่าที่สามารถรวบรวมได้และเป็นชนิดที่น่าสนใจ

ผสมกับ *Arachnis flos-aeris* (var. *Luterola*) = *Arachnis* Maggie Oei

Arachnis hookeriana × *Vanda lamellata* = *Aranda* Deborah

× *Vanda suavis* = *Aranda* Hilda Galistan

Arachnis hookeriana × *Vanda teres* = *Aranda* Louisae

× *Vanda spathulata* = *Aranda* Gold Star

ผสมกับ	<i>Vanda dearei</i>	= Aranda Nancy
	<i>Vanda tricolor</i>	= Lucy Laycock
ผสมกับ	<i>Renanthera storei</i>	= Aranthera James Storei
	<i>Vanda sumatrana</i>	= Aranda Mei Ling
ผสมกับ	<i>Renanthera elongata</i>	= Lilleput
	<i>Arachnis sulingii</i>	= A. Catherine
ผสมกับ	<i>Renanthera coccinea</i>	= Aranthera Mohamed Haniff
	<i>Vanda Emily Notley</i>	= Aranda Marion Pratt
×	<i>Phalaenopsis denevei</i>	= Arachuopsis Lee Siew Chin
×	<i>Vanda Stangeana</i>	= Aranda Ali Ariffin
×	<i>Vanda limbata</i>	= Aranda Alastair
×	<i>Vanda Joaquim</i>	= Ar. Giffard Foote
×	<i>Vanda merrillii</i>	= Aranda Meredith Crossley
×	<i>Vanda Kapoho</i>	= Aranda Peter Eward
×	<i>Renanthera Matutina</i>	= Aranthera Firefly

นอกจากนั้นในระยะหลัง ๆ นี้ยังมีการผสมเพิ่มเติมอีกมาก ซึ่งจะเห็นได้ว่า *A. hookeriana* นี้ เป็นพ่อแม่พันธุ์ใช้ในการผสมพันธุ์ ได้เป็นอย่างดี สำหรับในสิงคโปร์ และมลายูนั่นสังเกตเห็นว่า *Arachnis Maggie Osi* ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่าง *A. hookeriana* กับ *A. flos-aeris* (Luterola) มีปลูกไว้สำหรับใช้ตัดดอกกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากคุณลักษณะดีเด่นหลายประการ เช่น ขยายพันธุ์ได้ง่ายและรวดเร็ว โตเร็ว ให้ดอกดกหนา มีความทนทานต่อสภาพฝนฟ้าอากาศ สามารถปลูกเป็นแปลง ๆ กลางแจ้งได้ ดอกมีลักษณะเหนียวไม่หักเปราะ ให้ดอกตลอดปี สำหรับประเทศไทยเราก็เช่นเดียวกัน

ข้าพเจ้าได้เคยทดลองปลูก อะแรคนิส แมกกัววี่ น้อยหลายปี ปรากฏว่าปลูกง่าย ให้ ดอกดก ถิ่นดอกยาว ทนทานต่อสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

ลูกผสมของอะแรคนิส สุกเคอเรียน่าที่น่าสนใจอีกชนิดหนึ่งก็คือ แอรนเธอรา โมแฮมเหม็ด แฮนิฟ (Aranthera Mohamed Haniff ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่าง A. hookeriana กับ R. coccinea หรือหวายแดงจันทบูรณ์ของไทย) ลูกผสมชนิดนี้ปลูกกันดาษดื่น ในสิงคโปร์และมลายู ปลูกกลางแจ้ง. เป็นแปลง ๆ ออกดอกดกพุ่มเต็มไปหมด แบบของความสวยงามผิดแปลกไปจากอะแรคนิสแมกกัววี่ ก็คือ เป็นลูกผสมที่ได้ลักษณะเด่นบาง อย่างจากเรนเนเธอรา จึงทำให้สีดอกแดงเพลิง สดใสดุจดาว ก้านช่อแม้ถึงก้านสาขา ออกเป็นแขนงช่อ ซึ่งมีดอกประดับดกพุ่มมาก สำหรับดินฟ้าอากาศทางกรุงเทพฯ นั้น กำลังทดลองเลี้ยงอยู่ในขณะนี้ จึงยังไม่กล้ายืนยันผลแน่นอน แต่จากเหตุผล คิดว่าน่าจะเลี้ยงได้ดี เพราะเหตุว่า อะแรคนิส สุกเคอเรียน่า ก็เจริญงอกงามได้ดีในกรุงเทพฯ ส่วนหวายแดงจันทบูรณ์ก็เป็นไม้ป่าของบ้านเรา ลูกผสมจึงควรจะเลี้ยงได้เช่นกัน

อะแรคนิสอีกชนิดหนึ่งซึ่งให้กำเนิดลูกผสมที่สวยงามก็คือ อะแรคนิสฟลอสแอริส (Arachnis flos-aeris Rehb. f. หรือเรียกกันว่า “แมลงปอลาย” แต่เดิมได้มีผู้ จัดเข้าไว้ในสกุล เอพิเด็นดรัม โดยเรียกว่า Epidendrum flos-aeris Linn. แต่ต่อมาได้จัดเข้าไว้ในสกุลเรนเนเธอรา โดยเรียกชื่อว่า Renanthera flos-aeris Rehb. f. ต่อจากนั้นก็ยังมีนักพฤกษศาสตร์จัดเข้าไว้ในสกุลและชนิดต่าง ๆ อีก เช่น Arachnis moschifera Bl., Arachnanthe moschifera Bl., แต่ในปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับกัน ทั่ว ๆ ไปว่าเป็นอะแรคนิส เนื่องจากลักษณะช่อและลักษณะดอกที่ผิดกับเรนเนเธอรา อย่างชัดเจน อะแรคนิสชนิดนี้มีลำต้นอ้วนลำแข็งแรง ทรงต้นสูงโปร่ง ปลายยาว ประมาณ ๕ ถึง ๑๐ ซม. ใบกว้างประมาณ ๕ ซม. และยาวขนาดปกติประมาณ ๑๕ ถึง ๑๘ ซม. ปลายใบเรียว แฉกกว่าโคนใบเล็กน้อย ปลายใบเว้าเกิดเป็นสองแฉก

ใบโค้งและบิดเล็กน้อย ริมใบเกลี้ยงไม่จักกร และไม่มีวันลง ช่อดอกยาวประมาณ ๑๐๐ ถึง ๑๕๐ ซม. อาจแตกช่อแขนงหรือเป็นก้านเดี่ยวก็ได้ ก้านช่อแข็ง ตั้งเฉียงขึ้น แต่อาจโน้มได้เล็กน้อยเนื่องจากความยาวของช่อ ส่วนโคนก้านยาวประมาณ ๒๕ ซม. ถ้าหากมีการแตกช่อแขนง จะแตกออกจากก้านใหญ่ในลักษณะมุมฉาก ช่อแขนงอาจยาวประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ ซม. มีดอกแขนงละ ๓—๔ ดอก ดอกกว้างประมาณ ๗ ถึง ๙ ซม. และสูงประมาณ ๙ ถึง ๑๑ ซม. พันธ์กลีบดอกสีเหลืองเขียวอ่อน ๆ มีขีดบังตามขวาง และจุดสีม่วงอมน้ำตาลแก่ กลีบนอกบนยาวประมาณ ๖ ซม. และส่วนปลายกว้างประมาณ ๑.๕ ซม. กลีบนอกคู่ล่างสั้นกว่ากลีบบนมากและปลายหักโค้งเข้าหากัน ปลายกลีบนอกคู่ล่างกว้างกว่าปลายกลีบนอกบนเล็กน้อย กลีบในทั้งคู่อาวพอก ๆ กันกับกลีบนอกคู่ล่าง ยื่นออกสองข้างประมาณ ๔.๕ องศา ส่วนที่ค่อนข้างปลายกลีบโค้งลงจนเกือบเป็นมุมฉาก และเป็นส่วนที่กว้างของกลีบ ส่วนโคนปากที่ประกอบเป็นเดือย ดอกยาวประมาณ ๑ ซม. ยาวพอก ๆ กันกับเส้าเกสร มีทางสีส้มเรียงขีด ๆ กันตามความยาว หลายทาง หลายหมู่ ปากทั้งสองข้างเปิดออกเล็กน้อยและมีสีม่วงอมน้ำตาล โคนหลอดสีเหลืองอมเขียวและมีแถบสีม่วง แผ่นปากยาวประมาณ ๑.๓ ถึง ๑.๕ ซม. และมีโคนแหลมยื่นเข้าไปด้านใน ปลายปากมนมีเดือยแหลมยาวประมาณ ๓ มม. และส่วนใต้แผ่นปากมีติ่งใกล้ ๆ ปลายปาก โคนแผ่นปากค่อนข้างบนและโค้งรับลงไปด้านใน ถัดเข้าไปมีชอกเป็นร่องหลอดสีม่วง โคนเส้าเกสรกว้างประมาณ ๑ ซม. และยาวประมาณ ๑.๕ ซม. สีขาวหรือขาวครีม มีกำเนิดในแถบ สะวา สุมาตรา บอเนียว และมีในรัฐปาหังและเปรักในสหพันธรัฐมาลายา พันธุ์กล้วยไม้ชนิดนี้ได้มีผู้ส่งเข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลาช้านานแล้วและบัดนี้ไม่ทราบแน่ชัดว่าจะมีพันธุ์เหลืออยู่ที่ใดบ้าง เพราะมักปลูกปะปนกันไปกับลูกผสมอย่างมิได้เอาใจใส่ พันธุ์ชื่อเกรสซิลิส (var. gracilis) เป็นพันธุ์ที่มีดอกเล็กและช่อสั้นกว่าธรรมดาเล็กน้อย กลีบดอกโค้งมากกว่า รอยบังที่กลีบสั้น ปลายหมู่ปากทั้งสองข้างแบนมาก

แผ่นปากมีทางสีม่วง ๖ ทาง เสาเข็มมีขนาดเล็กกว่า และมีสีขาว กลิ่นก็ผิดกันด้วย พันธุ์นี้มีถิ่นกำเนิดทางภาคใต้ของมลายูโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัฐเซลังงอ นอกจากนั้น พันธุ์นี้ให้ดอกเพียงปีครั้งเดียวจึงไม่เหมาะที่จะใช้เป็นพันธุ์ ทำกล้วยไม้ตัดดอก อีกพันธุ์หนึ่งคือ อินซิกนิส (var. insignis) พันธุ์นี้ขนาดดอกวัดตามสูงได้ถึง ๔ ซม. ใบอ่อนมีเกลือบสีม่วง กลีบนอกและกลีบในมีสีเลือดหมูเข้ม ปลายกลีบสีดำอย่างที่เราเรียกกันว่า “Black Scorpion” หรือภาษาไทยนิยมเรียกกันว่า “แมลงปอดำ” เนื่องจากมีลักษณะดำเป็นมัน เสาเข็มขาว เป็นพันธุ์ที่มีกำเนิดในเกาะสุมาตรา แต่พันธุ์นี้ไม่สู้จะแพร่หลาย

ลูกผสมที่แพร่หลายอยู่ในปัจจุบันมีดังนี้

× *Arachnis hookeriana* (Luterola) = *Arachnis Maggie Oei*

Arachnis flos-aeris (var. insignis)

× *Vanda dearei* = *Aranda City of Singapore*

× *Vanda Emily Notley* = *Aranda Daniel Goto*

× *Vanda coerulea* = *Aranda Ruby Pestana*

× *Vanda tricolor* = *Aranda Arthur Dean*

ที่มีช่อยาวดอกใหญ่ กลีบหนา ก้านช่อใหญ่แข็งแรง ก็คือ แอรันด้า ซิตี้ออฟซิงกาโปร์ (Aranda City of Singapore) ดอกมีความทนทานดีมาก แต่กว่าจะบานสุดช่ออาจกินเวลากว่าสัปดาห์ เนื่องจากในสกุลอะแรคนิสมีอยู่ไม่กี่ชนิด ดังนั้นนักผสมพันธุ์จึงมักนำไปผสมกับสกุลใกล้เคียง เช่น ผสมกับสกุลเวนด้า สกุลเรนแนนเธอร่า หรือสกุลช้างเป็นต้น รูปทรงและอุปนิสัยของอะแรคนิสที่เหลืออยู่ในลูกผสม จึงมีน้อยกว่าธรรมดา

สกุลเรนแนนเธอร่า (*Renanthera*) กล้วยไม้ในสกุลนี้มีคุณลักษณะบางประการที่น่าสนใจในด้านกล้วยไม้ตัดดอก คือ ดอกตกพุ่มมาก เนื่องจากก้านช่อมีแขนงแยกแยะ

ออกไปมากมาย นอกจากนั้นสีสรรค์ของดอกจุดฉลาดไส กลีบดอกเหนียว ไม่เปราะ และดอกบานทน แต่ดอกมีขนาดเล็ก ดังนั้นนักผสมพันธุ์กล้วยไม้จึงนิยมนำมา ผสมพันธุ์กับกล้วยไม้สกุลใกล้เคียงอื่น ๆ เพื่อต้องการคุณลักษณะดีเด่นของสกุลเรนเนเธอร์ว่า ดังกล่าวแล้วเข้าใจในลักษณะของลูกผสมด้วย ลูกผสมข้ามสกุลระหว่างสกุลเรนเนเธอร์ว่ากับสกุลอื่นซึ่งได้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลใหม่ไว้แล้ว เท่าที่ทราบมีดังนี้

Renanthera	ผสมกับ	Vanda	เป็นสกุล	Renanthera
Renanthera	,, ,	Vandopsis	,, ..	Renanopsis
Renanthera	,, ,	Arachnis	,, ..	Aranthera
Renanthera	,, ,	Phalaenopsis	,, ..	Renanthopsis
Renanthera	,, ,	Sarcochilus	,, ..	Sarcothera
Renanthera	,, ,	Aranda	,, ..	Renanda
Ren. storiei	×	Aranda Deborah	=	Renanda Ruby Star
Renanthera	ผสมกับ	Rhyncostylis	เป็นสกุล	Renanstylis
เช่น Ren. Brookie Chandler				

× Rhyncostylis retusa = Renanstylis Jo Ann

Renanthera × Aerides = Renades

เช่น Ren. storiei × Aerides lawrenceae = Renades Mahani

การผสมข้ามสกุลระหว่างกล้วยไม้สกุลเรนเนเธอร์ว่ากับสกุลอื่นคงจะมีต่อไปอีกในอนาคต เนื่องจากนักผสมพันธุ์กล้วยไม้พยายามที่จะผลิตลูกผสมใหม่ๆ แปลก ๆ อยู่เสมอ แม้บางครั้งจำเป็นจะต้องฟันฝ่าอุปสรรค และความยากลำบากต่างๆ ในการผสมธรรมชาติก็ตาม แต่ก็มักจะประสบผลสำเร็จเนื่องจากความก้าวหน้าในงานค้นคว้าทางวิชาการได้ รุดหน้าอยู่เสมอ

๔. สกุลรินคอสไตลิส (*Rhyncostylis*)

กล้วยไม้สกุลนี้มีอยู่ ๓ ชนิด ที่เป็นกล้วยไม้ป่าของประเทศไทยและทั้งสามชนิดนี้ต่างก็นับว่ามีความสำคัญในด้านพืชกรรมไม่น้อยกว่ากัน เนื่องจากมีลักษณะดอกที่งานเด่นสดุดตาและเลี้ยงง่าย ออกดอกสม่ำเสมอตามฤดูกาลทุกปี ทั้ง ๓ ชนิดนี้คือ

ช้าง (*Rhyncostylis gigantea*)

เขาแกะ (*Rhyncostylis coelestis*)

พวงมาลัย หรือ ไอยเรศ (*Rhyncostylis retusa*)

การที่ได้นำเอากล้วยไม้สกุลนี้มากล่าวไว้ในเรื่องกล้วยไม้ตัดดอกนั้น ถ้าหากมองแต่เพียงผิวเผินก็อาจจะคิดไปว่า กล้วยไม้เหล่านี้ออกดอกเพียงปีละครั้ง ไม่น่าจะให้ผลคุ้มค่าในการใช้ทำไม้ตัดดอก แต่ในทัศนะของข้าพเจ้านั้น เห็นว่ายังมีสิ่งที่น่าสนใจอีกนานาประการ อีกประการหนึ่งกล้วยไม้ชนิดต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วในสกุลนี้ทั้ง ๓ ชนิด ก็เป็นกล้วยไม้ป่า อาจมีทางปรับปรุงแก้ไขให้พัฒนาการไปได้ในอนาคต แม้แต่เป็นกล้วยไม้ป่าในขณะนี้ก็มีลักษณะที่น่าสนใจในทัศนะของกล้วยไม้ตัดดอก เช่น กล้วยไม้ 'ช้าง' นับว่าเป็นที่รู้จักกันดีไม่ว่าจะเป็นนักเล่นกล้วยไม้หรือไม่ ทั้งนี้ เพราะช้างมีอยู่แพร่หลายทั่วไป หาง่าย ราคาถูก (หมายถึงช้างกระธรรมดา) เลี้ยงง่าย ออกดอกง่ายและตรงตามฤดูกาล แม้ว่าในขณะนี้ช้างจะออกดอกเพียงปีละครั้งเดียว แต่ฤดูที่ช้างออกดอกเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก เพราะเป็นฤดูที่ตรงกับเทศกาลสำคัญๆ ของปี เช่น คริสต์มาส และปีใหม่ ตลาดดอกไม้กำลังมีความต้องการดอกไม้มาก และเป็นฤดูที่ดอกกล้วยไม้อื่นๆ กำลังขาดแคลน จึงน่าจะเป็นโอกาสที่จะใช้ดอกช้างได้โดยไม่จำเป็นต้องไปคิดหาทางควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น แสงสว่าง ฯลฯ เพื่อบังคับให้กล้วยไม้อื่นๆ ออกดอกในฤดูเทศกาลซึ่งนับว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะแม้จะทำสำเร็จ ค่าขายดอกไม้ก็ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย

สำหรับสภาพของเมืองไทย เมื่อมีกล้วยไม้ที่ออกดอกตามฤดูกาลน้อยแล้วก็ควรจะได้ใช้ให้เป็นประโยชน์ ในด้านของคุณลักษณะดอกข้างกันนับว่าใช้เป็นไม้ตัดดอกได้ดี เพราะเหตุว่า ถ้าทำการตัดชดเชยดอกสดใส่และถูกต้องตามวิธีการตัดดอก ดอกจะมีความทนทาน อยู่ในภาชนะได้ไม่ต่ำกว่า ๕ ถึง ๗ วัน ลักษณะช่อดอกตลอดจนสรรพสีของดอกก็งาม ตรงซอรับกับการจัดแบบต่าง ๆ ได้หลายแบบ นอกจากนั้น ต้นก็มีราคาถูก หนึ่ง ๆ อาจออกช่อโดยจำนวนเฉลี่ยแล้วประมาณต้นละ ๒ ช่อขึ้นไป จึงน่าจะอยู่ในข่ายแห่งการพิจารณาของนักเล่นกล้วยไม้ ในอันที่จะเป็นทางได้ทุนคืนจากการเล่นบ้างไม่มากนักน้อยถ้าจะพิจารณากันในด้านการพัฒนาการพันธุ์ไม้ด้วยการผสมพันธุ์แล้ว ช่างมีนิสัยออกดอกในฤดูกาลสำคัญ ๆ ของปีเช่นนี้ ถ้าหากจะหาทางปรับปรุงลักษณะอื่น ๆ ที่ยังด้อยในด้านการใช้เป็นไม้ตัดดอกด้วยวิธีการผสมพันธุ์แล้ว ในอนาคต เราก็คงจะไม่มีปัญหาเรื่องดอกกล้วยไม้ขาดตลาดในฤดูเทศกาลคริสต์มาสหรือปีใหม่อีก และอาจเป็นกล้วยไม้ที่ขายได้ในฤดูนั้นได้อีกด้วย

มีตัวอย่างซึ่งข้าพเจ้าได้ทราบมาและน่าจะได้นำเอามากล่าวในที่นี้ก็คือ เมื่อประมาณ ๓ หรือ ๔ ปีที่แล้วมา ข้าพเจ้าได้เคยบรรยายทางวิทยุกระจายเสียงในรายการกล้วยไม้ของสถานีวิทยุกองบัญชาการกองพลที่ ๑ ว่า กล้วยไม้ช้างของไทยเราน่าจะใช้เป็นกล้วยไม้ตัดดอกขายได้ ประการแรกก็คือ ช้างออกดอกในเทศกาลคริสต์มาสและปีใหม่ซึ่งดอกไม้กำลังมีราคาดีและหายากประการหนึ่ง ประการที่สอง ต้นกล้วยไม้ช้างเป็นกล้วยไม้ที่มีราคาถูกและหาง่าย ถ้าหากซื้อตอนปลายฤดูร้อนหรือต้นฤดูฝน ซึ่งเป็นฤดูที่เหมาะสมแก่การปลูก ก็จะสามารถซื้อได้ในราคาถูกหรือประมาณต้นละ ๒ หรือ ๓ บาท ถ้าหากซื้อจำนวนมากก็อาจได้ถูกลงไปอีก ในฤดูดอก ช้างต้นหนึ่งอาจให้ดอกได้ระหว่าง ๒ ถึง ๓ ช่อสำหรับต้นขนาดธรรมดา ยิ่งต้นขนาดใหญ่ก็ยิ่งได้มากช่อขึ้นไปอีก ช่อหนึ่ง ๆ อาจ

ขายส่งได้ในราคา ๒ ถึง ๓ บาท หากมีร้านจัดดอกไม้เป็นของตนเอง แยกกันเล็ก ๆ บรรจุข้างสัก ๓ ช่อและมีใบแซมเล็กน้อย ในเทศกาลคริสมาสและปีใหม่จำหน่ายได้ แยกกันละไม่ต่ำกว่า ๘๐ บาทหรืออาจถึง ๑๒๐ บาท ดังนั้น ในระยะต่อมาได้มีผู้ลงทุน ชู่อ้างไปปลูกไว้เป็นเรือนพัน ๆ ต้น ปลูกไว้ตามต้นไม้ใหญ่ ๆ ในส่วนที่มีแสงแดดส่องถึง ถึง โดยมีได้มีความจำเป็นในการซื้อกระเช้าหรือเครื่องปลูกตลอดจนสร้างโรงเรือนขึ้นมี ราคาแพง ปรากฏว่าในเทศกาลปีต่อ ๆ มาบุคคลเหล่านั้นสามารถจำหน่ายดอกช่อได้เงิน ปละไม่น้อย และยังได้ความสวยงามประดับตกแต่งบริเวณบ้านด้วย

ปัจจุบันนี้ได้มีผู้ผสมพันธุ์กล้วยไม้ช้าง กับกล้วยไม้อื่น ๆ เท่าที่ทราบและพอจะ รวบรวมรายละเอียดมาได้ มีดังนี้

- Saccolabium giganteum* × *Vanda Colorful* = *Saccovanda Dawn*
Saccolabium giganteum × *Aerides lawrenceae* = *Aeridolabium Springtime*
Rhyncostylis gigantea × *Vanda Miss Joaquim* = *Rhyncovanda Fantasy*
Rhyncostylis gigantea × *Arachnis hookeriana* (ยังไม่ได้จดทะเบียนตั้งชื่อ)
Rhyncostylis gigantea × *Renanthera storiei* = *Renanstysis Queen Emma*

นอกจากกล้วยไม้ช้างที่ได้กล่าวมาแล้ว เชาอะและพวงมาลัยก็เป็นอีกสองชนิด ในสกุลที่น่าสนใจ เนื่องจากความงามของดอก ทรงช่อ ความดกพรูของดอก และ สีสรรค์ ซึ่งถ้าหากได้มีการปรับปรุงด้วยวิธีผสมพันธุ์แล้ว ในอนาคตข้างหน้า เนื่องจากทั้งสองชนิดนี้มีดอกดกและคุณลักษณะเด่นอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งอาจมีโอกา สเข้าไปรวมอยู่ในสกุลผสมได้ เท่าที่ข้าพเจ้าได้ทดลองผสมเป็นผลสำเร็จจนกระทั่งเพาะเมล็ด ได้ลูกแล้ว ด้วยวิธีการเพาะแบบพิเศษ เช่น

Rhyncostylis coelestis × *Ascocentrum curvifolium*

เชาแกะ

เข็มแดง

Rhyncostylis coelestis × *Vanda Sanderiana*

เชาแกะ

แวนด้า แซนเดอร์เซียนา

Rhyncostylis coelestis × *Vanda Rothschildiana*

เชาแกะ

แวนด้า ร็อดส์ไชลเดียนา

ขณะที่เขียนเรื่องนี้อยู่ ปรากฏว่ามีลูกผสมระหว่างพวงมาลัย (*Rhyncostylis retusa*) ผสมกับ *Renanthera Brookie Chandler* ซึ่งได้จดทะเบียนตั้งชื่อว่า *Renanstylis Jo Ann* กำลังตั้งชื่ออยู่ในเรือนกล้วยไม้ของข้าพเจ้าหนึ่งต้น เท่าที่สังเกตดูปรากฏว่า ชื่อและคั้งแบบของ *Renanthera* ถ้าได้คอกแน่นชื่อแบบพวงมาลัย สีสดใสสะอาดตาแบบของ *Renanthera* แล้วก็ควรจะเหมาะสำหรับตัดดอกได้

๔. สกุลเข็ม (*Ascocentrum*)

เป็นกล้วยไม้ไทยอีกสกุลหนึ่ง ซึ่งน่าจะมียุคตสโตไลในด้านของกล้วยไม้ตัดดอก ประเทศไทยมีกล้วยไม้สกุลนี้ไม่น้อยชนิด ที่นับว่าเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่

เข็มแสด (*Ascocentrum miniatum*) บางทีเรียกว่า พุ่มสุวรรณ ทางภาคเหนือเรียกว่าเอื้องมันปู ดอกสีเหลืองเข็ม ฤดูออกประมาณเดือนกุมภาพันธ์ และมีนาคม เลี้ยงง่าย เลี้ยงในกรุงเทพฯ สามารถออกดอกได้ตามฤดูกาลประจำปี ข้าพเจ้าเคยพบว่า บางต้นออกดอกได้ปีละสามครั้ง คือ ในเดือนพฤษภาคม และกันยายน ซึ่งนับว่านอกฤดูกาลของดอกก็สามารถให้ดอกได้

เข็มแดง (*Ascocentrum curvifolium*) ดอกสีแดงแสด ใบยาวและโค้ง เป็นกล้วยไม้ที่จัดว่าเลี้ยงง่าย แต่ถ้าเลี้ยงในกรุงเทพฯ ออกดอกยากกว่าเข็มแสดมาก เมื่อ

เมื่อนำไปผสมกับแวนด้าไบแบนเข้าแล้ว สุกส่วนมากให้ดอกตกและออกดอกตลอดปี จึงนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจในด้านการผลิตกล้วยไม้ เช้มนแดงนี้มีฤดูดอกประมาณปลายเดือนมีนาคมถึงปลายเดือนเมษายน ปัจจุบันนี้กำลังเป็นกล้วยไม้ชนิดหนึ่งซึ่งมีผู้นิยมให้ผสมกับแวนด้าไบแบนกันมาก

เข็มม่วง (*Ascocentrum ampulaceum*) ดอกสีม่วง ดอกบานเย็น สีสดเย็นตา พบขึ้นปะปนอยู่กับเข็มแดงในป่าภาคตะวันตก ขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย กล้วยไม้ชนิดนี้ยังไม่ปรากฏพบหาในด้านการผสมพันธุ์แต่อย่างใด ทั้งๆที่นักผสมพันธุ์กล้วยไม้ก็รู้จักและรวบรวมกันมานานแล้ว จึงควรจะเป็นปัญหาที่นักค้นคว้าน่าจะขบคิดกันต่อไปอีก ลักษณะความงามของดอกนับว่าเป็นอีกแบบหนึ่งซึ่งไม่แพ้กล้วยไม้เข็มอีกสองชนิด หากแต่รู้จักว่ากลีบดอกค่อนข้างบางและโรยเร็ว นอกจากนั้นยังสังเกตว่า เลี้ยงในกรุงเทพฯ ให้ดอกแต่เพียงปีละครั้งเดียวเท่านั้น

อนาคตของกล้วยไม้เข็มซึ่งจะใช้ผสมพันธุ์เพื่อให้ได้ลูกผสมที่ดี ค่อนข้างดี และมีคุณค่าในทางที่จะใช้เป็นกล้วยไม้คัตดอกนั้น น่าจะเป็นไปได้ ดังได้กล่าวไว้แล้วว่าลูกผสมระหว่างแวนด้าไบแบนกับเข็มแดงนั้น ส่วนมากเลี้ยงง่าย ออกดอกง่ายและให้ดอกตกบางต้นออกดอกตลอดปี เท่าที่ข้าพเจ้าได้ทำการผสมเกษระหว่างเขาแกะกับเข็มแดง ซึ่งเป็นกล้วยไม้คนละสกุลไว้ แม้ว่าการเพาะจะค่อนข้างยาก แต่ลูกผสมที่ได้มาก็ปรากฏว่าเลี้ยงง่าย โตเร็ว ซึ่งได้ลักษณะของเข็มแดงไว้มาก เพราะเขาแกะเป็นกล้วยไม้ที่มักจะมีอาการใบเน่าได้ง่ายและโตช้า ผิดกับนิสัยของลูกผสมที่ได้

กล้วยไม้ผสมที่ได้ผสมขึ้นจากเข็ม เท่าที่รวบรวมได้ในปัจจุบัน มีดังนี้ :—

Vanda Bill Sutton

× *Ascocentrum curvifolium* = *Ascocenda*

เข็มแดง

Ophelia

Vanda Rothschildiana	×	Ascocentrum curvifolium = Ascocenda Meda	
		เข็มแดง	Arnold
Vanda Gertrude Miyamoto	×	Ascocentrum curvifolium = Ascocenda	
		เข็มแดง	Habanananda
Aerides odoratum	×	Ascocentrum curvifolium =	ยังไม่ได้จด
กุหลาบกระเปาะ		เข็มแดง	ทะเบียนดงช่อ
Ascocentrum curvifolium	×	Vanda lamellata = Ascocenda Portia	
		เข็มแดง	Doolittle
Ascocenda Portia Doolittle	×	Vanda pumila = Ascocenda	
			Charm
Rhyncostylis coelestis	×	Ascocentrum curvifolium = Rhyncocentrum	
เขากะ		เข็มแดง	Sagarik*
Ascocentrum miniatum	×	Neofinetia falcata = Ascocofinetia	
		เข็มแสด	Twinkle
Ascocentrum miniatum	×	Vanda lamellata = Ascocenda	
		เข็มแสด	Chryse
Vanda laotica	×	Ascocentrum miniatum =	ยังไม่ได้จด
		เข็มแสด	ทะเบียนดงช่อ*

*ผสมในประเทศไทย

จะเห็นว่าในปัจจุบันนี้ทั้งเข็มแดงและเข็มแสด ได้ถูกนำไปใช้ในการผสม

พันธุ์กันแพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากกล้วยไม้สกุลนี้มีลักษณะทั่ว ๆ ไปใกล้เคียงกัน

กับแวนด้า แม็คดอกจะเล็ก แต่กิ่งงามน่ารัก ประกอบกับการเลี้ยงง่าย โตเร็ว สีสดใส สะดุดตา ลักษณะต่างๆ เหล่านี้จึงมีโอกาสนำไปผสมกับลักษณะดอกใหญ่ของแวนด้าด้วย

การปลูกแวนด้าใบกลม

แวนด้าใบกลมทั้งสามชนิดที่กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าหากจะสังเกตดูตามบ้านเรือนที่มีการเลี้ยงกล้วยไม้ มักจะไม่ได้พบเห็นบ่อยนัก แม้ว่าจะเป็นแวนด้าที่ปลูกง่ายก็ตาม แต่เนื่องจากเป็นพันธุ์ป้าย่อมจะออกดอกตามฤดูกาล ผิดกับแวนด้าลูกผสม ฉะนั้นผู้ที่ปลูกเลี้ยงแวนด้าทั้งสามชนิดเอาไว้ก็มักจะมีคามมุ่งหมายเพื่อการศึกษาประการหนึ่ง เพื่อการผสมพันธุ์ประการหนึ่ง และเพื่อการเก็บรวบรวมสะสมมากกว่าที่จะเลี้ยงไว้ดูดอก อย่างเช่นที่นิยมกันอยู่ทั่วไป ประกอบกับผู้ที่เลี้ยงกล้วยไม้โดยมีความมุ่งหมายทั้งสามประการดังกล่าวแล้วมีจำนวนน้อย ส่วนมากนักเลี้ยงกล้วยไม้สามัญทั่วไป ก็หวังจะดูดอกกล้วยไม้เพื่อความเพลิดเพลินด้วยกันทั้งนั้น จึงเป็นสาเหตุให้เราไม่ค่อยได้พบเห็นว่ามีใครเลี้ยงแวนด้าใบกลมบ้างดังกล่าวแล้ว สำหรับแวนด้าใบกลมลูกผสมที่นิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายใช้เป็นไม้ประดับ และบางครั้งบางคราวก็ตัดดอกเป็นการค้าได้แก่แวนด้าโจคิม ซึ่งปลูกกันอยู่ดาษดื่นและเป็นที่รู้จักกันดีมาช้านานแล้ว การที่มีผู้นิยมปลูกแวนด้าโจคิมกันอย่างแพร่หลาย ก็เพราะเหตุว่า บุคคลทั่วไปมีนิสัยรักดอกกล้วยไม้เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และเมื่อแวนด้าโจคิมเป็นกล้วยไม้ซึ่งปลูกง่าย เลี้ยงง่าย ขยายพันธุ์ง่าย ออกดอกง่าย และมีดอกดก นอกจากนั้นต้นก็ยังมีความสูงกว่ากล้วยไม้ชนิดอื่นๆ ทำให้สามารถปลูกได้ครั้งหนึ่งๆ เป็นปริมาณมาก ๆ และการเจริญเติบโตก็ไม่ค่อยเลือกดินฟ้าอากาศ ดังนั้นกรอบครัวที่ไม่ใคร่จะมีเวลาเอาใจใส่ต่อสิ่งเบ็ดเตล็ดภายในบ้าน ก็สามารถปลูกแวนด้าโจคิมนี้ได้เป็นผลสำเร็จ จากเหตุผลดังกล่าวแล้วที่ให้อีกหลายๆ กรอบครัวสามารถปลูกแวนด้าโจคิมเป็นงานอดิเรกและตัดดอกขายเป็นรายได้เบ็ดเตล็ดมาช่วยค่าครองชีพในครัวเรือน

อีกทางหนึ่ง ประกอบกับดอกแวนด้าโจคิมมีคุณลักษณะดีเด่นที่ทำให้ตลาดดอกไม้นิยมถือ
กันชื่อยาว สามารถปักแจกันหรือกระเช้าได้สะดวก ดอกบานทนไม่เหี่ยวแห้ง กลีบดอก
เหนียวทนทานต่อการกระทบกระเทือนไม่ชำร่วย ขนาดดอกใหญ่พอสมควร สีเย็นตา
มีดอกออกสู่ตลาดได้เกือบตลอดปี และให้ดอกได้ครั้งละเป็นจำนวนมาก ๆ โดยลงทุน
น้อยที่สุด จึงนับได้ว่าเป็นกล้วยไม้ที่เหมาะสมทั้งเป็นงานอดิเรกและทำรายได้ เมื่อเทียบกับ
กล้วยไม้อื่น ๆ ที่เลี้ยงกันอยู่ในปัจจุบันนี้

ก่อนที่จะทำการปลูกแวนด้าโจคิม ควรจะพิจารณาดังหลักสำคัญ ดังต่อไปนี้ :-

๑. พื้นที่บริเวณที่จะทำแปลงปลูกแวนด้าโจคิม ควรจะต้องเป็นที่โล่งแจ้ง
และได้รับแสงแดดตลอดวัน เนื่องจากแสงแดดเป็นปัจจัยสำคัญ ช่วยให้แวนด้าโจคิมเจริญ
แข็งแรงและให้ดอกดี ถ้าได้แสงแดดไม่เพียงพอปริมาณดอกที่ได้จะน้อยกว่าปกติ หรือ
ถ้าหากค่อนข้างร่มก็จะไม่ได้ดอกเลย ธรรมชาติของแวนด้าโจคิมนั้นมีความทนทานต่อ
แสงแดดจัด ถ้าหากปลูกให้ตั้งตัวแข็งแรงมีความชื้นเพียงพอ จะไม่ต้องการให้มีสิ่งหนึ่ง
สิ่งใดบังร่มเลยเป็นอันขาด

๒. บริเวณที่ทำแปลงปลูกควรอยู่ใกล้น้ำ เว้นเสียแต่ว่าจะมีน้ำประปา
รดให้ได้เพียงพอ การที่อยู่ใกล้น้ำก็เพื่อจะได้ใช้น้ำรดได้สะดวก เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ
มากสำหรับแวนด้าโจคิม เนื่องจากแปลงปลูกอยู่กลางแจ้งจึงจำเป็นต้องการความชุ่มชื้น
สูง ถ้าหากแวนด้าโจคิมขาดน้ำหรือดินไม่เพียงพอ นอกจากจะทำให้ไม่แข็งแรงสม-
บูรณ์หรือไม่เจริญงอกงามแล้วยังจะทำให้แมลงมดแดง หรือที่เรียกกันว่าโรค “คอดำ”
อันเป็นศัตรูสำคัญของแวนด้าโจคิมเข้ารบกวนได้ง่าย

๓. ควรมีแรงงานเพียงพอที่จะรักษาความสะอาดบริเวณแปลงปลูกบ้าง
เป็นครั้งคราวอย่างทั่วถึง อย่าให้มีวัชพืชขึ้นรบกวน เพราะนอกจากเป็นการเบียดเบียน
ต้นไม้มันที่เราปลูกไปแล้ว ยังจะเป็นที่อาศัยของศัตรูอื่นๆ หลายชนิด ดังนั้น ก่อนทำการปลูก
แวนด้าโจคิมลงไป จึงควรปลูกให้มีปริมาณพอเหมาะกับกำลังที่จะบำรุงรักษาได้ บางคนไม่

ใคร่มาถึงเรื่องนี้ พอเริ่มต้นก็คิดแต่จะปลูกให้มาก ๆ และคิดตัวเลขคำนวณว่าจะได้ดอกเท่าไรนั่นเท่านั้น เมื่อปลูกลงไปแล้วไม่มีแรงงานที่จะศึกษาได้เพียงพอก็จะทำให้ทรุดโทรมลงไปหมด นอกจากไม่ได้ดอกแล้วทุนเดิมที่ลงไปก็จะได้รับความเสียหายโดยไม่ได้คืน

๔. ลักษณะการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง ถ้าหากมีที่กว้างเพียงพอที่จะทำให้เราสามารถเลือกได้ หรือผู้ที่คิดปลูกเป็นปริมาณมาก ๆ เพื่อตัดดอกเป็นการค้า ควรเลือกวางแผนให้ยาวไปทางทิศเหนือและทิศใต้ คือ วางแปลงขวางทางเดินของดวงอาทิตย์เพื่อให้แสงแดดเข้าและบ่ายส่องถึงต้นแวนต้าได้สะดวก โดยมีการบังกันน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกันควรปลูกแวนต้ารวมกันเป็นแปลงให้หนาแน่นพอสมควร เพื่อเป็นการช่วยในการเก็บความชื้นของแปลงและยึดเหนี่ยวซึ่งกันและกันได้ การทรงตัวจะได้ดียิ่งขึ้น

ฤดูปลูก

ฤดูที่เหมาะสมแก่การปลูกแวนต้าโจคิมที่สุดคือต้นฤดูฝนถึงกลางฤดูฝนเพราะเป็นฤดูกาลที่มีดินฟ้าอากาศเหมาะแก่การเริ่มเจริญเติบโต นอกจากนั้นยังเป็นฤดูที่มีดินฟ้าอากาศชุ่มชื้น ทำให้ลดแรงงานในการรดน้ำ กิ่งที่ปลูกใหม่จะตั้งตัวเร็ว ถ้ายังปลูกได้ในต้นฤดูฝนแวนต้าโจคิมก็จะมีระยะเวลาการเจริญเติบโตแข็งแรงได้นานกว่าจะเข้าฤดูหนาว เมื่อถึงฤดูหนาวหรือฤดูแล้งก็จะมี ความแข็งแรงทนทานต่อความแห้งแล้งเป็นอย่างดี นอกจากนั้นการตัดปลูกในต้นฤดูฝน ต่อที่เหลือจากการตัดยอดไปปลูกก็จะแตกหน่อใหม่ได้เร็ว

การเตรียมกิ่งแวนต้าโจคิมสำหรับทำพันธุ์ ปลูก

โดยปกติกิ่งแวนต้าโจคิมที่เราจะนำมาใช้สำหรับทำพันธุ์ปลูกนั้น ได้มาจากการตัดยอดต้นเดิม ดังนั้น ก่อนอื่นควรเลือกพันธุ์ที่ให้ดอกดกและออกดอกง่าย เราจะปฏิบัติได้ก็โดยการสังเกตจากการออกดอกของต้นเดิมด้วยตาของเราเอง มิใช่ว่าเมื่อเป็น

แวนด้าโจคิมแล้วจะออกดอกง่ายเสมอไป อีกประการหนึ่งต้นเดิมควรมีความแข็งแรง สมบูรณ์ไม่หม่นเหี่ยวแห้งหรือมีโรคแมลงรบกวน การเลือกกิ่งที่แข็งแรงทำพันธุ์ จะช่วยให้ การปลูกละตัวและได้ผลดี เนื่องจากต้นที่นำไปปลูกจะตั้งตัวเร็วและเจริญงอกงามรวดเร็วด้วย การตัดยอดควรตัดให้ยาวประมาณ ๗๐—๑๐๐ ซม. หรือคะแนนให้มีรากที่แข็งแรงตัดยอดไปด้วยไม้ต่ำกว่า ๓—๔ ราก โดยเหตุที่รากแวนด้าโจคิมเกิดจากส่วนข้างของลำต้นเป็นระยะๆ รากที่เกิดจากส่วนของลำต้นที่สูงกว่าจะเป็นรากที่มีอายุอ่อนกว่า ฉะนั้น ถ้าตัดยอดสูงเกินไปนอกจากจะตัดยอดที่สั้นจะทำให้กำลังในการเจริญเติบโตอ่อนลง และยังได้ยอดที่มีรากน้อยและเป็นรากที่อ่อนแอมากอีกด้วย แต่ถ้าตัดต่ำจนเกินไปก็จะได้ ใบแก่ติดมามาก เมื่อปลูกลงไปไม่นานใบเหล่านั้นก็จะทั้งส่วนโคนต้นจะไหม้เร็ว ฉะนั้น การที่แวนด้าโจคิมปลูกใหม่จะแข็งแรงสมบูรณ์ได้ส่วนสำคัญและตั้งตัวเร็วก็ขึ้นอยู่กับ การเลือก กิ่งพันธุ์ ที่มีความแข็งแรงและอายุที่เหมาะสมด้วยคอเดิมที่ตัดยอดไปใช้ทำพันธุ์ ปลูกแล้วก็ ควรรดน้ำบำรุงให้ ตามปรกติตอนนั้นจะแตกยอดใหม่อีกต่อละ ๒—๓ ยอดหรือมากกว่านั้น ก็ได้ เมื่อยอดที่แตกจากคอใหม่ได้รับการเลี้ยงดูจนกระทั่งมีรากแข็งแรงดีพอควรก็สามารถ ตัดไปปลูกได้อีก บางทีหลังจากตัดหน่อที่แตกจากคอไปปลูกแล้ว หากคอยังแข็งแรง และมีกำลังดีอยู่อาจแตกหน่อชุดที่ ๒ ให้ได้อีก แต่ไม่ควรเลี้ยงหน่อไว้ในแปลงคอเดิมจน กระทั่งโตถึงออกดอก เนื่องจากแปลงเดิมนั้นมีต่อเก่าและเศษรากเก่าหมักหมมอยู่ นอก จากนั้นคอเดิมที่แก่จัดเข้าทุกทีจะเริ่มตายและผุจากด้านล่างขึ้นมา เป็นเหตุให้ต้นไม่มั่นคง แข็งแรงและเกิดการทรุดโทรม

คอที่ตัดไปทำพันธุ์ปลูกลั้น หากยังไม่ได้ปลูกทันทีทันใด หรือยังปลูกไม่เสร็จ ในวันนั้น ควรนำไปเก็บไว้ในที่ร่มรำไร มีอากาศชื้นและมีลมโกรกได้พอควร อย่างนำ ไปไว้ในที่อับทึบ การวางก็ควรวางตามตั้งหรือพิงไว้โปร่งๆ ห้ามมิให้วางนอนทับถมกัน เพราะอาจจะทำให้จ้ำหรือเน่าได้ง่าย

การเตรียมแปลงปลูก

ควรเลือกที่มีระดับที่น้ำท่วมไม่ถึงและเป็นที่ซึ่งดูแลรักษาได้สะดวกตลอดจนมีการระบายน้ำดีด้วย ขนาดแปลงสำหรับปลูกแวนด้าโจกิมควรกว้างประมาณ ๗๐-๑๐๐ ซม. ส่วนความยาวของแปลงนั้นแล้วแต่บริเวณเนื้อที่จะอำนวยให้ แต่ถ้าหากยาวเกินไปก็ควรตัดเป็นแปลงสั้น ๆ เสียบ้าง ในทรรศนะของผู้เขียนคิดว่าไม่ควรยาวเกิน ๑๐ เมตร แต่ก็มีเหตุผลอยู่เพียงประการเดียวเท่านั้น คือ ช่วยให้การเดินตรวจตราดูแลได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น รอบ ๆ แปลงนั้นควรยกเป็นขอบให้สูงจากระดับพื้นดินปกติไม่น้อยกว่า ๓๐ ซม. วัสดุที่จะใช้ทำขอบแปลงให้สูงขึ้นนี้ทำได้หลายแบบด้วยกัน เช่นใช้อิฐมอดูก่อเป็นขอบขึ้น แต่การก่อขอบด้วยอิฐมอดูนี้ต้องก่อแบบโปร่ง ๆ โดยการเรียงอิฐแต่ละชั้นควรเว้นระยะว่างหัวต่อของอิฐแผ่นต่อแผ่นไว้พอสมควร และเมื่อก่อเสร็จแล้ว ห้ามมิให้ใบกปูนทับเพราะจะทำให้อิฐดูดความชื้นไม่ได้ดีและจะอมความร้อน การที่ต้องก่ออิฐให้โปร่งก็เพื่อให้แปลงแวนด้ามีการระบายน้ำและการถ่ายเทของอากาศได้ดีขึ้น แต่การก่ออิฐนี้เป็นการหมดเปลืองมากพอควร สำหรับผู้เริ่มและมีทุนน้อย แต่ก็เป็นแปลงที่มั่นคงถาวร แม้ว่ารื้อของเก่าออก ขอบแปลงนั้นก็ยังสามารถใช้ปลูกใหม่ได้อีก นอกจากนั้นผู้ที่มีทุนมากพอสมควร หรือจะปลูกไว้เป็นการประดับขอบสนามหรือตกแต่งสถานที่ การก่อขอบแปลงด้วยอิฐนับเป็นแบบที่เรียบร้อยสวยงาม ในกรณีที่ไม่มีทุนมากมายและเป็นการริเริ่มเล็ก ๆ น้อย ถ้าไม่ใช้อิฐมอดูก่อขอบก็อาจใช้ไม้ซึ่งใช้ทำพื้นหรือฝาบ้านเก่า ๆ ตีตามนอน ทำเป็นขอบซ้อนกันสูงขึ้นไปประมาณสักสองแผ่น หรือประมาณ ๑๖ นิ้วฟุตก็ได้ โดยการเอาไม้ลวกปักไว้รอบ ๆ ด้านนอกเป็นระยะ ๆ ถ้าไม่ใช้กรอบไม้ก็อาจใช้กระเบื้องหลังคาถูกฟุ่กปักเรียงตามตั้งเป็นขอบได้เหมือนกัน แต่วิธีนี้ไม่ใช่เป็นวิธีการประหยัด หากแต่เป็นแบบหนึ่งของการประดับ เหมาะสำหรับใช้กับแปลงแวนด้าซึ่งอยู่บนขอบสนาม

เมื่อเตรียมขอบแปลงเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงขุดดินภายในท้องแปลงออกให้ลึกไม่น้อยกว่า ๒๐ ซม. แล้วใช้ขี้เถ้าเกลบใส่แทนดินที่ขุดออกกระทั่งหน้าขี้เถ้าเกลบให้เรียบและแน่นเสมอกัน การใส่ขี้เถ้าเกลบรองกันแปลงนี้ก็ช่วยให้พื้นแปลงสะอาดปราศจากดินที่แฉะและไล่เดือนที่อาศัยอยู่ในดินด้วย เมื่อเตรียมตัวแปลงเสร็จแล้วจึงหาหลักมาปักเป็นแถวๆ เพื่อใช้สำหรับแนวค้ำโจคมเกาะ หลักนี้จะต้องปักอยู่ตลอดอายุแนวค้ำนี้ แนวค้ำนี้จะอยู่ในแปลงไม่ต่ำกว่า ๔-๕ ปี จึงจำเป็นที่จะต้องใช้ไม้ที่มีความทนทานไม่ผุง่าย เช่น เศษระแนงไม้สัก หรือจะใช้ไม้เต็งรัง หรือไม้เนื้อแข็งประเภทเดียวกันที่มีราคาถูกกว่าไม้สักก็ได้ แต่ถ้าได้เป็นไม้ระแนงไม้สักที่โรงเลื่อยจักรกัดไว้เป็นไม้เสียครอง ซึ่งมีราคาถูกกว่าไม้อย่าง แต่มีความทนทานดีเป็นพิเศษเสียอีก แม้ว่าหน้าไม้จะไม่เท่ากัน ก็ไม่เป็นไร สำหรับใช้ทำหลักแนวค้ำ ไม้หลักนี้โตประมาณ ๑ นิ้วสี่เหลี่ยมหรือผิโตไปข้างเล็กน้อยก็ไม่เป็นไร ส่วนความยาวนั้นประมาณ ๑.๕๐ เมตร นำมาเสียบปลายด้านหนึ่งให้แหลม แล้วใช้ปลายที่เสียบให้แหลมนั้นปักลงไปในดินให้สูงกว่าระดับพื้นขี้เถ้าเกลบประมาณ ๑ เมตร เว้นระยะห่างระหว่างหลักประมาณ ๔๐ ซม. ส่วนการที่จะปักได้แปลงละกี่แถวขึ้นอยู่กับขนาดความกว้างของแปลง ถ้าแปลงกว้าง ๗๐ ซม. ก็อาจปักได้เพียง ๒ แถวเท่านั้น แต่ถ้าหากแปลงกว้าง ๑ เมตร ก็ปักหลักได้ถึง ๓ แถว และถ้าจะให้หลักนั้นมั่นคงแข็งแรงจริง ๆ ก็ควรใช้ลวดซึ่งยึดระหว่างหัวหลักต่อหลักให้ติดกันแน่น โดยตอกตะปูที่ปลายหัวหลักด้านบนไว้สำหรับผูกเชือก หรือจะใช้ไม้เล็กๆ เช่น ไม้ลูกผ่าซี่กวาดบนหัวหลักแล้วตีตะปูตรึงหัวหลักก็ได้ มีบางรายนิยมใช้กาบมะพร้าวแช่น้ำหุ้มหลัก ส่วนที่พื้นพื้นขี้เถ้าเกลบขึ้นมา แล้วใช้ลวดมัดพันกันแน่นเพื่อช่วยให้เก็บความชื้นและเป็นที่อาศัยเกาะของรากไคยั้งขึ้น แต่จำเป็นต้องหุ้มกาบมะพร้าวที่หลักก่อนทำการปักลงแปลง เพื่อสะดวกในการหุ้มและเว้นส่วนที่จะปักลง

ดินเอาไว้ แต่ถ้าเป็นแปลงกว้างขนาด ๑ เมตร และเก็บความชื้นได้ดี มีความชื้นเพียงพอแล้ว การห่มหลักนั้นก็ไม่ใช่จำเป็นนัก

การปลูก

เมื่อเตรียมการปลูกและปักหลักเป็นระเบียบเรียบร้อยดีแล้ว จึงนำกิ่งแวนดำโคโนมลงปลูกในแปลง

การปลูกให้เอาโคนของกิ่งยอดที่ตัดเตรียมไว้ปักลงรอบ ๆ หลัก ให้โคนจมลงในดินได้กลบดินเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย

หลักหนึ่ง ๆ ใช้แวนดำประมาณ ๖—๗ กิ่ง ปักลงรอบ ๆ เว้นระยะประมาณเท่า ๆ กัน แล้วใช้เชือกกล้วยที่แช่น้ำจนเหนียวค้ำดินแวนดำให้แนบติดกับหลักประมาณ ๒—๓ เปราะ ดังนั้นจึงควรเตรียมเชือกกล้วยล่วงหน้าไว้ให้เรียบร้อย เมื่อปลูกเสร็จเรียบร้อยทุกหลัก ให้เอาอิฐมอญที่หุบเป็นก้อนโต ๆ ประมาณ ๓ ซม. ใส่ที่โคนให้ทับหน้าดินได้กลบและสูงจากระดับดินเดิมขึ้นมาประมาณ ๑๐—๑๕ ซม. ห้ามมิให้ใช้อิฐหักหรือมาจากการก่อสร้างเก่า ซึ่งมีปูนซีเมนต์ติดมาด้วย การใส่อิฐหักนี้ถ้าหากยังหาอิฐไม่ได้ก็ใช้กาบมะพร้าวส่ว ๆ ถัดลงในแปลงให้แน่นก็ได้ แต่เมื่อใส่อิฐลงไปแล้ว ส่วนที่ติดจากอิฐขึ้นมาก็ให้ใช้กาบมะพร้าวที่แช่น้ำจนอมน้ำประมาณ ๓—๕ วัน ใส่ทับกันจนกระทั่งแน่น และเติมขอบแปลง หรือพูนขึ้นมาเหนือระดับขอบแปลงเล็กน้อยก็ได้ เพราะกาบมะพร้าวนี้ เมื่อมีอายุประมาณ ๓—๔ เดือนให้หลังก็จะเริ่มค่อย ๆ ยุบตัว หากเห็นว่ายุบตัวจนต่ำกว่าระดับขอบแปลงก็ควรเติมกาบมะพร้าวใหม่ให้เต็มตามเดิม

การปฏิบัติรักษา

หลังจากที่ทำการปลูกเสร็จเรียบร้อยแล้วควรรดน้ำให้ชุ่ม ซึ่งระยะแรกอาจต้องรดน้ำให้มากกว่าปกติ เพราะเครื่องปลูกยังแห้งและยังใหม่อยู่ จำเป็นจะต้องรดน้ำมาก

กว่าปกติ แม้จะสังเกตเห็นด้านนอกเปียกชุ่มก็ตาม แต่น้ำอาจจะซึมเข้าไปไม่ถึงส่วนใด ในระยะแรก ๆ ควรใช้ไม้รวกทำโครงชั่วคราว แล้วหาทางมะพร้าวคลุมด้านบนเพื่อบังแดดในระยะที่กิ่งแวนดำปลูกใหม่ยังไม่ได้ตั้งตัว เพื่อช่วยลดความร้อนของแสงแดดในเวลากลางวันด้วย ควรรดน้ำให้น้อยวันละ ๑ ครั้งทุกวัน แต่ถ้าวันใดมีแสงแดดจัด อากาศแห้งแล้งมากก็ควรรดน้ำให้ทั้งเวลาเช้าและเวลาเย็นด้วย เมื่อสังเกตเห็นว่าแวนดำ ใจคิมตั้งตัวได้ดี มีรากเกาะหลักแน่นพอสมควร ต้นและใบสดใสมิใช่เหี่ยว ซึ่งกินเวลาประมาณ ๑ เดือนหลังจากปลูก จึงเอาหลังคาซึ่งบังแสงแดดที่จัดไว้ชั่วคราวนั้นออกได้ และเริ่มการใช้ปุ๋ยเพื่อเร่งการเจริญเติบโต

เนื่องจากแวนดำใจคิมที่ปลูกลงแปลงเช่นนี้ เป็นการปลูกปริมาณมาก ดังนั้น ข้อระมัดระวังในการให้น้ำจึงอยู่ที่ว่า ควรให้น้ำจนชุ่มทั่วถึงกัน อุปกรณ์ในการให้น้ำ จะใช้บัวรดน้ำขนาดใหญ่ซึ่งสวมฝักบัวด้วยก็ได้ หรือจะใช้สายยางติดหัวพ่นชนิดเป็นฝอย ต่อเข้ากับท่อประปาก็ได้ แต่ควรจะรดให้รอบ ๆ แปลง ถ้าวรดเพียงด้านใดด้านหนึ่งแล้ว อีกด้านหนึ่งอาจไม่เปียกน้ำ เป็นเหตุให้ได้รับน้ำไม่ทั่วถึงกันก็ได้ การให้น้ำครั้งหนึ่ง ๆ ก็ควรให้รดให้นาน ๆ เพื่อให้ น้ำซึมลงไปเปียกชุ่มทั่วถึงกันแปลงด้วย หากจำเป็นต้องทำการให้น้ำในเวลาเย็นก็ควรกระทำในเวลาที่แดดอ่อนมาก ๆ และควรจะ เครื่องปลูกคายความร้อนที่ดูดไว้จากแสงแดดในตอนกลางวันพอสมควรแล้ว ส่วนการรดน้ำในเวลาเช้า นั้นแม้จะสายไปบ้างเล็กน้อยก็ไม่ใคร่มีปัญหาอะไรนัก เนื่องจากแวนดำใจคิมเป็นแวนดำ ใบกลม น้ำที่รดลงไปจะไม่ขังอยู่บนใบของแวนดำใบแบนหรือกล้วยไม้อื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป

แวนดำใจคิมมีความต้องการปุ๋ยสำหรับช่วยสร้างความเจริญแข็งแรง และการออกดอกเช่นเดียวกับต้นไม้อื่น ๆ ทั่ว ๆ ไป หวังว่าทุกท่านย่อมทราบกันดีอยู่แล้วว่า ปุ๋ยเป็นแหล่งอาหารสำหรับต้นไม้ แต่เราจำเป็นต้องทราบต่อไปอีกว่า ต้นไม้แต่ละชนิดมี

ความต้องการปุ๋ยไม่เหมือนกันและปุ๋ยชนิดใดบ้างที่เหมาะสมสำหรับแวนด้าโจคิมนี้ แวนด้าโจคิมเป็นแวนด้าที่ไม่สู้จำเป็นต้องเลือกปุ๋ยเท่าใดนัก ประกอบกับถ้าเราคิดจะปลูกตัดดอกขายราคาดอกก็ถูกมาก การซื้อปุ๋ยราคาแพงๆ จึงเป็นการไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าใคร่จะขอแนะนำว่าการปลูกแวนด้าโจคิมลงเป็นแปลง ๆ เช่นนี้ ควรจะใช้ปุ๋ยที่หาง่าย ราคากถูกและเป็นไปในทางประหยัด เช่น ชีววิ ชีโก่ หรือน้ำบัสสาวะหมัก แต่ก่อนที่จะนำมาใช้เป็นปุ๋ยควรจะต้องมีการหมักทิ้งไว้ให้สลายตัว เพื่อให้ต้นไม้สามารถนำเอาอาหารธาตุไปใช้เป็นปกติได้ ถ้าประสงค์จะใช้ น้ำบัสสาวะเป็นปุ๋ย ทางที่ดีควรจะทำโองคินหรือโหลใส่น้ำบัสสาวะแล้วปิดฝาหมักไว้ประมาณ ๓-๔ วัน แล้วจึงตวงเอาน้ำบัสสาวะนั้นมาประมาณ ๑ กระป๋องนม ผสมกับน้ำ ๑ ปีบ คนให้ทั่วถึงกันดีแล้วจึงใช้บัวรดน้ำใส่ผักบัว ตักน้ำผสมปุ๋ยรดแวนด้าให้ชุ่ม ถ้าหากประสงค์จะใช้ชีววิหรือชีโก่นำมาหมักโโง่งไว้เติมให้เต็ม ถ้าใช้ชีววิควรใช้ที่ยังสดอยู่ ถ้าเป็นชีโก่ให้ใช้ชนิดกลางเก่า กลางใหม่ประมาณ ๑ ปีบ ผสมกับน้ำ ๕ ปีบ ให้น้ำหมักทิ้งไว้ประมาณ ๕-๗ วัน แล้วจึงนำเอาน้ำชีววินั้น ๑ ส่วน ผสมกับน้ำอีก ๑๐ ส่วน คนให้ทั่วถึงกันใช้เป็นปุ๋ยรดแวนด้าโจคิมได้ ถ้าหากมีเศษปลาหรือเศษเนื้อสดที่เหลือจากปรุงอาหารจะนำมาหมักไว้เสีย ๔-๕ วัน แล้วผสมน้ำรด ก็นับว่าเป็นปุ๋ยที่ใช้ได้ดีเหมือนกัน

การให้ปุ๋ย ควรจะทำในเวลาเช้าที่มีอากาศปลอดโปร่ง แต่ควรจะเป็นขณะที่แสงแดดยังไม่ร้อนอยู่ ระยะเวลาระหว่างการให้ปุ๋ยครั้งหนึ่ง ๆ ควรเว้นระยะให้ห่างกันประมาณ ๑ ถึง ๒ สัปดาห์ต่อครั้ง ถ้าแปลงแวนด้าโจคิมได้แสงแดดจัดตลอดวัน ก็อาจเว้นระยะสัปดาห์ต่อครั้งก็ได้ ไม่ควรให้ปุ๋ยในเวลาที่มีฝนตกหรือวันที่มีอากาศมืดครึ้มไม่มีแสงแดด เมื่อแวนด้าโจคิมเจริญงอกงามสูงขึ้นประมาณ ๑.๕๐ เมตร หรือจะเนพอยอดสูงพ้นปลายหลักไม่น้อยกว่า ๕๐ ซม. ก็จะเริ่มตั้งช่อและออกดอกประปราย เมื่อ

งอกงามและสมบูรณ์เต็มที่คือสูงประมาณ ๒—๒.๕๐ เมตร ก็จะมีดอกออกหนาแน่น ปกติคลุมไปทั่วบริเวณแปลงอย่างพึงพอใจ ระยะนี้แวนด้าจะชวยอดพันหลักมาก รากบางส่วนจะเกาะยึดกันเองเพื่อการทรงตัว แต่ก็มีทางโงนได้ - ดังนั้นถ้ามีหลักไม้สวกหรือไม้ระแนงปักรอบ ๆ แปลงเป็นระยะ ๆ แล้วใช้ไม้ทาบตามยาวทำกรอบล้อมรอบเพื่อช่วยพยุงให้การทรงตัวดีขึ้น ก็จะช่วยให้แวนด้ามั่นคงสูงขึ้นไปอีกอย่างมีระเบียบ เมื่อถึงระยะที่ออกดอกได้มาก ๆ จะต้องส่งออกตลาดเสียบ้างก็จะทำให้เจ้าของมีรายได้เป็นล่ำไ้ช่วยค่าใช้จ่ายในการเล่นต้นไม้ได้อีกทางหนึ่ง และถ้าตัดดอกอยู่เสมอจะช่วยให้ต้นไม้ทรุดโทรมเร็วกว่าควรจะเป็นด้วย

ศัตรูที่สำคัญของแวนด้าโจคิม

เท่าที่พบเห็นกันอยู่เสมอ ๆ และเป็นศัตรูที่ทำความเสียหายให้อย่างร้ายแรงได้แก่แมลงมุม (Red—Spider) ตัวสัตว์ชนิดนี้เป็นจำพวกไรตัวเล็ก ๆ สีแดงเหลืองหรือขาว เนื่องจากมีขนาดเล็กมากจนกระทั่งมองแลเห็นด้วยตาเปล่าได้ยาก นอกจากจะรวมเกาะเป็นหมู่จำนวนมาก ๆ อาศัยอยู่ระหว่างกาบใบกับลำต้นส่วนเหนือข้อ เมื่อเกาะกินน้ำเลี้ยงจากลำต้นและด้านในของกาบใบ จึงทำให้เนื้อของกาบใบเปลี่ยนจากสีเขียวเป็นสีดำ อาการนี้มีได้เกิดแต่เฉพาะแวนด้าโจคิมเท่านั้น แม้แต่หวายก็ปรากฏพบเสมอ ๆ นักเลี้ยงกล้วยไม้มักนิยมเรียกกันว่า “โรคข้อดำ” แต่ก่อน ๆ นักเลี้ยงกล้วยไม้กลัวโรคนี้กันมาก แต่ในปัจจุบันนี้ถ้าหากนักเลี้ยงกล้วยไม้มีความรู้เพียงพอและหมั่นดูแลเอาใจใส่อยู่เสมอ ก็จะไม่เกิดแมลงมุมแดงขึ้นได้ แม้ว่าจะเป็นสัตว์ที่ทำอันตรายต้นไม้ได้อย่างรุนแรงก็ตาม ดังเคยปรากฏมาแล้วว่า เจ้าของต้นไม้ที่ขาดการดูแลเอาใจใส่ แวนด้าโจคิมจะถูกตัวสัตว์นี้ทำลายเป็นแปลง ชันแรกเมื่อขาดความสมบูรณ์ก็จะไม่ออกดอกให้ ต่อไปก็จะกระแกร็นใบร่วงแล้วก็ตายไปในที่สุด การป้องกันกระทำได้โดย

ไม่ยากนัก เนื่องจากตัวสัตว์ชนิดนี้สามารถระบาดได้รวดเร็ว ในเมื่อมีอากาศร้อนและแห้งแล้ง ดังนั้นถ้าเจ้าของแวนด้าพยายามให้แปลงแวนด้าชุ่มชื้นตามปกติโดยไม่ขาดน้ำ ศัตรูชนิดนี้ก็จะระบาดได้ยาก นอกจากนั้นการรักษาแวนด้าไม่ให้ขาดน้ำยังเป็นการช่วยเหลือให้ต้นเจริญแข็งแรงสมบูรณ์ มีกำลังต้านทานได้อีกด้วย อีกประการหนึ่งคือการให้ยาป้องกันกำจัดเท่าที่ได้ทดลองดูแล้วปรากฏว่า การใช้กำมะถันผงใส่เครื่องพ่นขนาดเล็กพ่นให้ผงกำมะถันจับใบคล้ายฝุ่นจับเพียงบาง ๆ ประมาณ ๑๕ ถึง ๒๐ วันต่อครั้ง เมื่อตัวตายหมดแล้วให้พ่นป้องกันประมาณเดือนละครั้ง การพ่นกำมะถันผงควรปฏิบัติในเวลาเช้าขณะที่ยังมีน้ำค้างเปียกให้พอชื้น เพื่อให้ผงกำมะถันติดใบดียิ่งขึ้น กำมะถันผงเป็นยาป้องกันกำจัดแมลงมดแดงที่ให้ผลดีมาก นอกจากนั้นผงกำมะถันยังไม่เป็นพิษต่อผู้ใช้ และมีราคาถูกหาได้ง่ายในท้องตลาด แต่ห้ามมิให้เอากำมะถันอย่างก้อนมาป่นเอง เพราะจะไม่ได้เม็ดผงกำมะถันที่มีขนาดเล็กพอปลิวไปตามลมในขณะทำการพ่นได้

แมลงจำพวกด้วงปีกแข็งตัวสีเหลือง เป็นแมลงชนิดเดียวกันกับที่กัดกินใบและยอดอ่อนของพืชและแตงต่าง ๆ บางที่เรียกกันว่า “เต่าแดง” แมลงชนิดนี้ทั้งตัวอ่อนที่เป็นหนอนมีลักษณะใสและปากดำ และตัวแก่ที่เป็นด้วงปีกแข็งกัดกินดอกแวนด้าใจคมให้เกิดการเสียหายเป็นจำนวนมาก สามารถกำจัดได้โดยใช้น้ำยา เช่น ๑๐๕ คีลตริน เป็นต้น

แวนด้าใจคมที่มีอายุมากหรือที่ปลูกไว้แล้วไม่ต่ำกว่า ๓—๔ ปี จะมีความสูงประมาณ ๒.๕๐ ถึง ๓.๐๐ เมตร หรือว่านั้น บางแห่งนิยมปล่อยให้กิ่งไถ้จนสูงมาก ใบโคนต้นร่วงเหลือโคนสูง เป็นเหตุให้โรคไหม้ ได้ดอกน้อยลง ต้นและใบไม่สดใสร่าเริงเท่าที่ควรเนื่องจากโคนต้นแก่จัด บางที่โคนต้นผุลงอยู่เหนือเครื่องปลูกก็มี เมื่อแวนด้าใจคมมีอายุ ๔ ปี หลังจากปลูก ต้นจะสูงมาก การตัดยอดไปปลูกใหม่จะ

ช่วยให้แวนด้าโจคิมเจริญสติและแข็งแรงอยู่ได้เสมอโดยไม่ทรุดโทรม ทั้งยังจะได้หน้าเพิ่มปริมาณขึ้นอีกด้วย

การปลูกแวนด้าใบกลมอื่น ๆ ก็มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกันกับที่ได้กล่าวมาแล้วสำหรับแวนด้าใบกลมพันธุ์บ้านั้น เท่าที่ปลูกกันไว้มากก็ปลูกไว้ใช้ในการผสมพันธุ์ไม่หวังจะตัดออก เพราะออกดอกไม่ดกอย่างลูกผสม การปลูกก็มักกระทำกันเป็นจำนวนน้อย ๆ ไม่ปลูกมากอย่างแวนด้าโจคิม ดังนั้นอาจใช้หลักไม้ปักลงในกระถางใหญ่ ๆ โดยมีไม้สั้น ๆ ตีขวางยันขอบกระถางสองข้างไว้เพื่อกันโยก แล้วจึงเอากาบมะพร้าวหุ้มหลักเสร็จแล้วปลูกแวนด้าใบกลมรอบ ๆ หลัก ปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการปลูกลงแปลงทุกประการ เมื่อเราปลูกลงกระถางเป็นจำนวนน้อย ๆ เช่นนี้ ก็อาจยกไปตั้งประดับตามโต๊ะ ๆ ได้ตามความพอใจ

การปลูกแวนด้าใบร่อง

เนื่องจากมีผู้นิยมเลี้ยงแวนด้าประเภทครึ่งใบกลมกันมาก ดังนั้นจึงใคร่อธิบายถึงการปลูกแวนด้าประเภทนี้โดยเฉพาะ ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า แวนด้าประเภทนี้เลี้ยงง่ายกว่าแวนด้าใบแบน และโดยที่ถ่ายทอดเอาลักษณะของแวนด้าใบแบนไว้ถึง ๓ ใน ๔ ดังนั้นการปลูกปฏิบัติทั่วไป จึงควรอยู่ในระหว่างแวนด้าใบกลมและแวนด้าใบแบน หลักสำคัญในการปฏิบัติกับแวนด้าประเภทนี้ คือ ควรให้ได้รับแสงแดดเต็มที่ตลอดวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในที่ ๆ มีความชื้นสูงมาก แต่ถ้าหากเป็นที่ซึ่งค่อนข้างแห้งแล้งก็ควรให้มีหลังคากระแนงบังไว้บ้างเพียงบาง ๆ หรือตีระแนงเพียงห่าง ๆ นอกจากให้แสงแดดจัดความชื้นสูงแล้ว จำเป็นจะต้องมีการให้ปุ๋ยให้เพียงพอับความต้องการจึงจะเจริญแข็งแรงและให้ดอกดี จากความชำนาญที่ได้ปฏิบัติมาแล้ว ปรากฏว่าแวนด้าที่ได้ชั่วโมงของแสงแดดต่อวันน้อยเป็นต้นว่า ถูกเคหะสถานบ้านเรือนบังร่มเงาให้ได้รับแสงแดดเพียง ๔—๕

ชั่วโงะ จะทำให้ใบเขียวจัด ต้นอ่อนโยน ไม่มีความทนทานโรค สามารถเกิดยอดเน่าได้
 ง่าย และให้ดอกน้อยกว่าที่ควร นอกจากนั้นถ้าเครื่องปลูกและตลอดทั้งวันโดยไม่มีชั่วโงะ
 แห้งแล้งบ้างแล้วจะทำให้รากเสียได้ง่าย ผลสุดท้ายก็จะลามเข้าสู่ลำต้น เป็นเหตุให้ต้น
 เน่าในที่สุด ดังเช่น บางรายได้ตั้งต้นแวนดำไว้ใกล้กับที่ชื้นแฉะ หรือที่เรียกขานกันว่า
 มีบางคนนิยมเอากระดางปลูแวนดำตั้งแช่น้ำทิ้งไว้ ปล่อยให้น้ำตะกอนกระดางอยู่ตลอด
 เวลา ซึ่งความจริงแล้วการรดน้ำให้ชุ่มจนถึงก้นกระดางในเวลาเช้าตรู่เพียงวันละครั้ง
 เดียวก็นับว่าเป็นการเพียงพอแล้ว เพราะเหตุว่าเครื่องปลูกและรากของแวนดำจะได้มี
 โอกาสแห้งบ้างชั่วระยะเวลาหนึ่งของวันเป็นเหตุให้อากาศเข้าสู่รากได้สะดวก ภาชนะ
 ปลูกสำหรับแวนดำประเภทนี้ควรใช้กระดางดินเผาขนาดค่อนข้างใหญ่ ลึกน้อย เพื่อให้
 ช่วยเก็บความชื้นได้ดียิ่งขึ้น จะทำให้ต้นแวนดำโตเร็ว เพราะรากแวนดำประเภทนี้
 ต้องการบริเวณที่กว้างและชุ่มชื้นสูง ในขณะเดียวกันก็ต้องการแสงแดดจัดทางด้านบน
 เครื่องปลูกชั้นล่าง ๆ ควรวางให้โปร่งมาก ๆ โดยใช้กระดางแตกชั้นใหญ่ ๆ วางเรียงตาม
 ทิวให้เกยกันโปร่งสลับกับถ่านก้อนใหญ่ ๆ ส่วนชั้นถัดขึ้นมาจะใช้กระดางแตกแผ่นขนาด
 เล็กลง แต่ก็คงเรียงตามต้งเรื่อย ๆ ขึ้นมาจนกระทั่งถึงชั้นสุดท้าย ใช้กระดางแตกแผ่น
 เล็ก ๆ ค่อย ๆ เรียงลงไป จนกระทั่งอุดรูผิวหน้าของเครื่องปลูกเหลือไว้เฉพาะรูเล็ก ๆ
 การที่ปฏิบัติดังนี้เพื่อเวลาเราจะใช้ออสมันดำสับหรือเศษบิวาร์คโรยคลุมหน้า สิ่งเหล่านี้
 จะได้ไม่รูดรูดกลงไปให้หมักหมมทำให้กระดางแน่นทึบ การเรียงกระดางแตกตามต้ง
 โดยตลอดจะช่วยให้เรารดน้ำให้ชุ่มได้ โดยไม่ต้องระมัดระวังว่าน้ำจะแฉะเกินไป จนทำให้
 รากเสีย เพราะน้ำจะสามารถระบายไปได้รวดเร็วโดยไม่ชงอยู่นาน ถ้าหากปล่อยให้
 กระดางแตกเรียงตามนอน ถ้าชั้นใดแห้งก็จะกลายเป็นแอ่งขังน้ำ หรือถ้าชั้นใดกว่าดี
 จะกลายเป็นรุ่มกำบังมิให้ส่วนใต้เปียกน้ำ และยังเป็นที่อาศัยของมดหรือแมลงต่าง ๆ ได้
 การเรียงตามต้งจึงไม่ทำให้รากของแวนดำเสีย แม้ว่าจะมีฝนตกชุกมากหรือรดน้ำชุ่มมาก

ก็ตาม เนื่องจากการเรียงกระดางแตกตามตงัน ไม่ช่วยให้เครื่องปลูกเก็บความชื้นได้ดีขึ้น และช่วยให้รากเดินเกาะผิวบนของเครื่องปลูกได้สะดวก ทำให้รากแข็งแรงและเจริญเร็วขึ้น การที่ใช้เถ้าออสมันต์ก็เนื่องจากเป็นเครื่องปลูกที่มีราคาสูงกว่าออสมันต์อย่างดี แต่เนื่องจากแกนของเถ้าเป็นส่วนแข็ง ดังนั้นจึงมีความทนทานกว่าออสมันต์อย่างดีอีกด้วย ประกอบกับรากแวนด้าประเภทนี้มีลักษณะใหญ่ จึงไม่เป็นการลำบากที่จะใช้เถ้าออสมันต์ปลูกแวนด้าชนิดนี้ได้ผลดีจริง ๆ อีกประการหนึ่งเนื่องจากแวนด้าประเภทนี้มีลักษณะทรงต้นค่อนข้างสูง จึงมีผู้นิยมใช้วัตถุอุ้มน้ำทำหลักให้รากเกาะ เพื่อให้ต้นมันคงแข็งแรงไม่ล้มง่าย และยังเป็นทางช่วยให้ได้รับความชื้นดีอีกทางหนึ่ง หลักสำหรับใช้เกาะรากนี้บางที่เราก็มักใช้รากต้นตาล หรือเปลือกนอกของต้นเฟิร์นชนิดที่เป็นต้น (Tree fern) แต่ก็มีบางคนใช้หลักไม้ระแนง แล้วเอากาบมะพร้าวหุ้มโดยรอบ ซึ่งเป็นวิธีการง่าย ๆ และใช้ของราคาถูก การใช้ปุ๋ยอาจปฏิบัติได้เช่นเดียวกันกับแวนด้าใจทิม แต่ถ้าทำเลที่ปลูกเป็นที่ซึ่งได้รับแสงแดดน้อยโดยเหตุที่ไม่สามารถแก้ไขตัดแปลงให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นปุ๋ยที่ใช้ก็ไม่ควรให้มีไนโตรเจนสูงเกินไป เพราะจะทำให้งามใบ แต่ออกดอกน้อย และไม่มีมีความต้านทานโรคอีกด้วย

แวนด้าประเภทไบแบน

แวนด้าประเภทนี้มีอยู่มากมายหลายชนิดด้วยกัน และก็มีอยู่ไม่น้อยที่เป็นกล้วยไม้ป่าพื้นเมืองของไทย เช่น พ้ามุ่ย ก็เป็นแวนด้าไบแบนชนิดหนึ่งที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมนักทั่วโลก นอกจากนั้นเองสามปอยซึ่งเป็นทีกล่าวขวัญถึงมาจนทุกวันนี้ ก็เป็นแวนด้าไบแบนเช่นเดียวกัน แวนด้าไบแบนเป็นกล้วยไม้ที่มีรากจัดอยู่ในประเภทรากอากาศสมบูรณ์ คือ มีขนาดรากใหญ่ยื่นออกไปในอากาศและมีเซลล์ผิวของรากหนามาก ตลอดจนมีคุณสมบัติเก็บและนำความชื้นได้เป็นจำนวนมาก พอ ๆ กับการต้องการอากาศของรากอีกด้วย

การเลี้ยงวนคว่ำใบแบน

เมื่อกล่าวถึงการเลี้ยงวนคว่ำใบแบน ก็หมายความว่ารวมไปถึงยูแอนเช่แซนเดอเรียน่า และลูกผสมของระหว่างยูแอนเช่แซนเดอเรียน่า กับวนคว่ำใบแบนอื่นๆ ด้วย แต่ก่อนมักมีผู้กล่าวกันว่า วนคว่ำใบแบนนี้ มีนิสัยเสี่ยงยากนัก มักเฝ้าตายอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นต้นเล็กหรือใหญ่ก็ตาม บางทีก็ยอดเน่า หน่อเน่า รากเสียและลามเข้าสู่ลำต้น แต่ในปัจจุบันนี้ได้สังเกตว่ามีผู้เลี้ยงวนคว่ำใบแบนสำเร็จมีใช้น้อย ทั้งนี้ เนื่องจากนักเลี้ยงกลัวไม่มีความรู้ความชำนาญมากขึ้น ประกอบกับได้ผ่านอุปสรรคมาหลายด้าน ได้พบเห็นข้อบกพร่องต่างๆ และมีได้ปล่อยให้มันหันไปโดยเปล่าประโยชน์ ได้นำมาพิจารณาหาทางแก้ไขทำให้การเลี้ยงบรรลุผลสำเร็จไปด้วยดี ก่อนอื่นใครจะขอกล่าวถึงโรงเรือนสำหรับวนคว่ำใบแบนเสียก่อน โดยทั่วไปวนคว่ำใบแบนมีความทนต่อความร้อนจากแสงแดดได้น้อยกว่าวนคว่ำใบกลมและใบร่อง เพราะเหตุว่าเนื้อที่ผิวของใบมีมากทำให้รับความร้อนได้เต็มที่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีโรงเรือนสำหรับเลี้ยงวนคว่ำประเภทนี้ วนคว่ำพยายามต้องการมีแสงแดดอยู่มีใช้น้อย แม้ว่าจะทนทานต่อแสงแดดไม่สู้ดีนัก แต่เรือนเลี้ยงวนคว่ำประเภทนี้ก็ควรได้รับแสงแดด ตลอดวันจึงจะทำให้แข็งแรงสมบูรณ์ ผู้ที่เลี้ยงวนคว่ำใบแบนนี้ และได้เกิดโรคเน่าบ่อยๆ นั้นเนื่องจากให้ร่มมากเกินไปประการหนึ่ง หรือให้วนคว่ำใบแบนได้รับแสงแดดวันละไม่กี่ชั่วโมง ซึ่งเป็นการไม่เพียงพอจึงทำให้เกิดการอ่อนแอ เมื่อฝนตกชุกน้ำก็จะขังอยู่ในยอดของใบนานเกินควร ทำให้เน่าและบางครั้งตายทั้งต้นก็มี สรุปแล้วเรือนเลี้ยงวนคว่ำใบแบนควรเลี้ยงในลักษณะโปร่งให้ลมสามารถผ่านได้สะดวกอย่าให้อับทึบ ความสูงของเรือนไม่ต่ำกว่า ๓ เมตร ตีระแนงหลักตามทิศเหนือ ทิศใต้ ใช้ระแนงขนาด ๑ นิ้วสี่เหลี่ยม ตีเว้นช่องห่าง ๑-๑/๒ นิ้ว ภาชนะปลูกวนคว่ำใบแบนควรใช้กระเช้าไม้

สักโปรง ทั้งนี้ เนื่องจากแวนด้าใบแบนมีรากอยู่ในประเภทรากอากาศ จึงมีความต้องการอากาศมาก เครื่องปลูกเท่าที่ได้มีผู้ทดลองกันมาหลายอย่าง นับตั้งแต่อิฐหัก กระดาษแตก อิฐผสมถ่านลว้น ออสมันต้า เศษไม้ ปรากฏผลว่าใช้ถ่านลว้น ๆ ก้อนขนาดใหญ่ พอสัมควรกับขนาดของต้นไม้กับกระเช้า วางเรียงโปรง ๆ และใช้เง้าออสมันต้าแข็ง ๆ กลุ่มทับข้างบนพอบาง ๆ ปรากฏว่ารากเจริญแข็งแรงดีมาก บางคนพยายามม้มเอวรากที่ห้อยออกมานอกกระเช้า ชดกลับเข้ากระเช้าตามเดิม ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากว่าแวนด้าใบแบนมีรากอากาศดังกล่าวแล้ว เมื่อรากเจริญเกาะเครื่องปลูกและกระเช้าแข็งแรงดีแล้ว รากส่วนที่เหลือก็จะพยายามเจริญออกสู่อากาศเพื่อต้องการให้ได้รับอากาศเต็มที่ จะสังเกตเห็นว่าหลังจากปลูกแวนด้าประเภทนี้แล้ว ระยะที่รากเดินเกาะเครื่องปลูกและกระเช้าเป็นระยะที่แวนด้าเริ่มตั้งตัว แต่เมื่อถึงระยะที่รากออกสู่อากาศได้แล้ว ต้นแวนด้าจะเจริญรวดเร็วอย่างผิดตา การแขวนแวนด้าในเรือนเลี้ยงควรแขวนให้กระเช้าอยู่สูง ประมาณระดับหน้าอก ถ้าต่ำเกินไปรากที่ห้อยออกมาจะถึงพื้นในไม่ช้า และแวนด้าจะอับลม แต่ถ้าสูงเกินไปจนถึงระดับศีรษะหรือสูงกว่านั้นจะเป็นเหตุให้การดูแลรักษาลำบาก ควรให้ปุ๋ยแก่แวนด้าประมาณ ๑-๒ สัปดาห์ต่อครั้ง ส่วนการให้น้ำวันละครึ่งในเวลาเช้าตรู่ก็นับว่าเป็นการเพียงพอ ศัตรูที่รบกวนแวนด้าไม่สู้มีอะไรร้ายแรง ถ้ามีการปฏิบัติบำรุงให้แวนด้าแข็งแรงอยู่เสมอ ตลอดจนมีการปล่อยให้ได้รับอากาศถ่ายเทในเรือนได้โดยสะดวก จะทำให้แวนด้าแข็งแรงมาก หนอนและแมลงที่กินดอกแวนด้าเป็นส่วนหนึ่งที่พบบ่อย ๆ ซึ่งจะกำจัดได้ ดังได้กล่าวไว้แล้วในเรื่องแวนด้าใจคิม

แวนด้าเป็นกล้วยไม้ที่นำเลี้ยงนำเล่นสกุลหนึ่ง ไม่แพ้สกุลหวายและคัทลียา ประกอบกับแวนด้าเป็นกล้วยไม้ที่มีขนาดใหญ่ สีสวยงามในแบบแปลก ๆ ออกดอกเป็นช่อ และดอกบานทนทานดี จึงเป็นกล้วยไม้ที่นำเลี้ยงและนำเล่นอย่างยิ่ง

การปลูกเรนแนนฮอร์รา

คล้ายคลึงกับการปลูกแวนด้ามาก เนื่องจากการเจริญเติบโตและรูปทรงทำนองเดียวกันกับแวนด้า และเป็นแบบ monopodial คือเจริญเติบโตขึ้นทางส่วนยอดเป็นสิ่งสำคัญ การขยายพันธุ์ก็ใช้วิธีการตัดยอดไปปลูก ส่วนต่อเติมก็เลี้ยงให้แตกหน่อ เมื่อหน่อมีรากเจริญแข็งแรงก็แยกไปปลูกได้อีก ถ้าตอยังแข็งแรงและมีกำลังดีก็จะแตกหน่อให้อีก เรนแนนฮอร์ราชนิดที่ลำต้นมีรูปทรงสูง ควรปลูกแบบเกาะหลักเช่นเดียวกันกับการปลูกแวนด้าในบ่อหรือใบรอง ส่วนจำพวกทรงเตี้ยจะใช้วิธีปลูกเช่นเดียวกันกับแวนด้าในแบบ แต่ให้เครื่องปลูกเก็บความชื้นได้ดีกว่าเล็กน้อย ส่วนชนิดใดควรที่จะปลูกในอุณหภูมิความชื้น แสงแดด ระดับพื้นที่อย่างไรนั้น ขอแนะนำให้พิจารณาดังสภาพของแหล่งกำเนิดเป็นเกณฑ์ ถ้าเป็นลูกผสมก็ควรจะได้ทราบพ่อแม่พันธุ์และเชื้อสาย เพื่อเป็นเครื่อง ประกอบในการ พิจารณาดังความ ต้องการใน วิธีปลูก ปฏิบัติตามลักษณะ ความต้องการของเชื้อสายเดิมด้วย

การปลูกกล้วยไม้ช้าง

เนื่องจากกล้วยไม้ช้างกำลังเป็นที่นิยมกันในหมู่นักเล่นกล้วยไม้ ในประเทศไทย ในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงลูกเล็ก ๆ ที่ผสมขึ้นจากช้างแดงช้างเผือก ตลอดจนการซื้อหาช้างกระตันใหญ่ ๆ มาทำการเลี้ยงเพื่อการผลิตพันธุ์ เมื่อถึงฤดูดอกซึ่งตรงกับเทศกาลคริสมาสและปีใหม่ก็สามารถขายดอกได้ ดังนั้นจึงได้มีผู้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องเกี่ยวกับวิธีการปลูกกล้วยไม้ชนิดนี้ เพื่อเป็นแนวทางให้นักเลี้ยงได้ใช้ปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จในการเลี้ยงอีกด้วย

“การเลี้ยงลูกกล้วยไม้ช้างเล็ก ๆ” การเลี้ยงในกระถางหมั่นนับตั้งแต่ออกจากขวดนั้น ประการแรกก็คือการเลือกใช้เครื่องปลูกที่สามารถเก็บความชื้นได้ดี แต่ไม่แฉะ

มากจนทำให้เสียหาย นอกจากนั้น ควรจะเป็นเครื่องปลูกที่มีความหย่นและอ่อนตัวได้ กระจกที่ได้เคยทดลองใช้มาแล้วเป็นขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางปากกระดาง ๓ นิ้วครึ่ง ถึง ๔ นิ้วฟุต สองในสามส่วนของกระดางใช้อิฐมอญหุบขนาดโตประมาณครึ่งเซ็นต์เมตร ใส่ลงไปแล้วเกลี่ยหน้าให้เรียบ ส่วนเครื่องปลูกแต่แรกได้เคยทดลองใช้มอสสลับเป็นชั้นเล็ก ๆ แต่ปรากฏว่าเป็นการเปียกมากเกินไป ต่อมาได้ทดลองใช้ออสมันต์ดิบ ๓ ส่วนผสมกับมอสสลับอีก ๑ ส่วน ปรากฏว่าได้ผลดี เพราะถ้าหากใช้ออสมันต์อย่างเดียวจะทำให้เนื้อของเครื่องปลูกแข็งกระด้างและแห้งง่ายหลังจากการพ่นน้ำ แต่เมื่อผสมมอสลงไปด้วย จะทำให้เครื่องปลูกอ่อนนุ่มขึ้นและเก็บความชื้นได้ดี คุดูความชื้นได้เร็วเมื่อมีการพ่นน้ำด้วย การปลูกลูกข้างลงกระดางหมุ่ควรกระทำในฤดูฝนเพราะจะตั้งตัวและเจริญเร็ว การให้น้ำควรพ่นให้เป็นฝอยละเอียดในเมื่อเครื่องปลูกเริ่มแห้ง ไม่ควรปล่อยให้เครื่องปลูกแห้ง เพราะจะทำให้การเจริญเติบโตชะงักงันและจะเร่งให้เติบโตอีกได้ยาก เมื่ออยู่ในกระดางหมุ่มีขนาดโตพอมีรากแข็งแรงและมีใบหนึ่งหรือสองคู่ก็ทำการแยกลงกระดางเดี่ยวได้ เครื่องปลูกสำหรับกระดางเดี่ยว ไม่ใคร่จะเลือก ขอให้เป็นเครื่องปลูกที่สะอาดและปราศจากเชื้อจุลินทรีย์ที่ก่อให้เกิดโรคได้ เครื่องปลูกเช่นออสมันต์ไทย หรือออสมันต์ญี่ปุ่นอัดก็ใช้ได้ดี หรือจะใช้กระเช้าสิดาอัดก็ได้ การปลูกควรปลูกให้เครื่องปลูกหนึบเฉพาะรากหรืออาจให้โคนงมเล็กน้อย ถ้าหากโคนลอยจะทำให้แค้นเพราะเนื่องจากความชื้นไม่เพียงพอ หลังจากปลูกแล้วควรพักไว้ในที่ค่อนข้างร่มแต่ก็ได้แสงรำไรเล็กน้อย และควรให้มีลมโกรกพอควร พ่นน้ำให้เมื่อเครื่องปลูกแห้ง แต่อย่ารดน้ำให้โชกเพราะระยะแรกนี้ รากยังไม่เกาะและกลัวยไม้ยังไม่ตั้งตัว ถ้าหากมีน้ำและมากอาจเน่าได้ง่าย อุณหภูมิควรอยู่ในระดับไม่ต่ำกว่า ๔๕ องศาเซ็นต์เกรด เมื่อเห็นว่ารากเริ่มเดินจึงควรเพิ่มน้ำให้อีกและเพิ่มแสงแดดให้อีกเล็กน้อย ไม่ควรเอาไว้ในที่อับหรือเลี้ยงใต้ต้นไม้

ใหญ่ เพราะจะทำให้โรคและแมลงระบาดได้ง่าย ควรเลี้ยงลูกกล้วยไม้ช่วงให้เจริญแข็งแรงในกระถางเดี่ยวนั้นไม่ต่ำกว่า ๗ หรือ ๘ เดือน ให้รากมีเวลาเจริญแข็งแรงแล้วจึงย้ายลงกระเช้าไม้ เนื่องจากช่วงมีรากเป็นประเภทรากอากาศ ดังนั้นเมื่อระบบรากแข็งแรงดีก็ย่อมต้องการอากาศมากขึ้น จึงจะสังเกตได้ว่าเมื่อรากแข็งแรงและระบบรากแผ่กระจายดีแล้ว หากย้ายลงกระเช้าไม้ขนาด ๔" หรือ ๕" จะทำให้เจริญเติบโตเร็วขึ้น ทั้งรากก็จะเจริญแข็งแรงเร็วขึ้นด้วย จากการเลี้ยงอยู่ในกระเช้าไม้ขนาด ๕" นั้น อาจเลี้ยงอยู่ได้จนกระทั่งโตมีใบยาวประมาณข้างละ ๔ ถึง ๖ นิ้วฟุต หรือสังเกตเห็นรากเจริญออกมานอกกระเช้ามากพอสมควร บางรากอาจเจริญขึ้นพุ่งออกไปในอากาศ ซึ่งแสดงว่าต้องการที่เจริญเติบโตมากขึ้น ในระยะนี้ถ้าหากเอากระเช้าไม้สวมลงในกระเช้าขนาดปากกว้าง ๑๐ นิ้ว แล้วเอาถ่านก้อนใหญ่พอประมาณสอดลงในระหว่างกระเช้าได้ใส่โปรง ๆ ให้รากเกาะจะทำให้งามเร็วขึ้นอีก แต่อาจออกดอกล่าไปกว่ากำหนดบ้างเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของตน

“การเลี้ยงกล้วยไม้ช่วงขนาดใหญ่” นับว่าเป็นการง่ายกว่าปลูกกล้วยไม้ขนาดเล็ก เท่าที่สังเกต ถ้าผู้เลี้ยงมีความเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอพอสมควรแล้ว ช่วงนับว่าเป็นกล้วยไม้ที่เลี้ยงง่ายและมีความซื่อสัตย์ในการออกดอกให้ได้ตามฤดูกาลของปี การเลี้ยงการเอาใจใส่ดูแลสำหรับช่วงใหญ่นั้น ไม่จำเป็นต้องละเอียดละออมากมายนัก ถ้าหากเป็นช่วงกระ ซึ่งนับว่าราคาค่าตัวไม่สูงมากมายก็อาจผูกเกาะต้นไม้ใหญ่ที่มีร่มเงาไม่หนาที่บ้นัก และควรเกาะไว้กับเคบหรือจ้ามไม้ และเท่าที่ได้สังเกตก็ปรากฏว่าต้นทองกวาวเป็นที่ซึ่งเหมาะสำหรับช่วงมาก แม้แต่ที่พบตามป่าก็พบขึ้นอยู่กับต้นทองกวาว การนำไปเกาะต้นไม้มีข้อควรสังเกตอยู่บางประการ คือ ควรจะผูกให้แน่นแนบติดกับต้นไม้อย่าให้หลวม เพราะถ้าหากหลวม เมื่อถูกลมพัดจะเกิดการกระเทือนหรือโยก รากจะไม่

เกาะได้ง่ายนัก ควรใช้ลวดเส้นเล็กๆมัด ไม่ควรใช้เชือก เพราะถ้าหากใช้เชือก เชือกอาจผูกติดก่อนที่รากจะเกาะต้นไม้แน่น แต่การใช้ลวดควรต้องระวังอย่างหนึ่งคือ เมื่อสังเกตเห็นรากเกาะต้นไม้แน่นดีแล้ว ต้องแกะเอาลวดออก มิฉะนั้นลวดจะรัดจนเข้าไปในเนื้อของต้นไม้ในเมื่อกิ่งหรือต้นไม้ขึ้นเติบโตขยายตัวขึ้น การผูกติดกับต้นไม้ควรดูว่าที่ซึ่งจะผูกนั้นจะต้องเป็นจุดซึ่งมีแสงแดดส่องลงถึงได้เป็นระยะตลอดวัน หรือมากชั่วโมงที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ นอกจากนั้น ควรจะเป็นที่ซึ่งอยู่สูงจากพื้นดินพอสมควร เพื่อให้ลมโกรกสะดวกและไกลต่อการรบกวนจากศัตรูทางพื้นดิน

การปลูกใส่กระเช้าไม้ก็นับว่าได้ผลดี ควรทำการปลูกในต้นฤดูฝนซึ่งเป็นระยะที่รากกำลังเจริญเร็ว เครื่องปลูกจะใช้อิฐกับถ่านก้อนโตพอสมควรเพื่อให้เครื่องปลูกชั้นล่างโปร่ง เมื่อปลูกและเห็นว่ารากเจริญเกาะเครื่องปลูกดีพอสมควรแล้ว จึงเอากะเช้าสีดาหรือเง้าออสมันคำคลุมหน้าช่วยเก็บความชื้น ไม่ควรเอาวัตถุเก็บความชื้นคลุมหน้าในทันทีทันใดหลังจากการปลูก เพราะรากยังไม่เจริญอาจจะทำให้รากเน่าเสียได้ง่าย ดังนั้นการใส่อิฐหรือถ่านลงข้างล่างกระเช้าจึงควรใส่ประมาณครึ่งกระเช้า เพื่อเหลือที่ไว้สำหรับเติมวัตถุเก็บความชื้นในภายหลังการให้น้ำหลังจากรากเจริญดีแล้ว ให้กระทำวันละครั้งในเวลาเช้าก็นับว่าเป็นการเพียงพอ

ช้างโดยปรกติจะตั้งช่อดอกโผล่ออกมาจากโคนใบ ให้สังเกตเห็นได้ในราวเดือนกันยายนหรือตุลาคม แล้วหยุดชะงักอยู่จนกระทั่งถึงเดือนธันวาคม ช่อดอกที่โผล่ออกมาจะเจริญยาวออกและบานในราวเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ของปี ช้างนับว่าเป็นกล้วยไม้ไทยที่เลี้ยงง่ายและออกดอกให้สีม่วงเข้มตามฤดูกาลทุกปี

ศัตรูของกล้วยไม้ช้าง

ช้างเป็นกล้วยไม้ที่เลี้ยงง่าย แต่ก็มีศัตรูรบกวนบ้างตามสมควร อาทิ เช่นมดปีกตัวเล็กๆ สีดำ มักจะใช้เหล็กในแทงเข้าไปตามผิวใบแล้ววางไข่ฝังเข้าไปในใบ ทำให้

ใบเป็นจุดเหลืองๆ เมื่อใช้แฉกก็จะฟักเป็นตัวอ่อนสีขาว ถ้าหากเอาเข็มบ่งออกดูจะเห็นว่า มีหนอนตัวเล็ก ๆ สีขาวฝังอยู่ หากเป็นระยะที่ตัวเริ่มแก่หนอนนั้นจะเปลี่ยนเป็นสีดำและมีปีก เมื่อแก่ถึงกำหนดก็จะเจาะใบเป็นรูออกมาทำให้ใบเป็นรูพรุน หากเปิดรูออกดูก็จะเห็นว่าข้างในเป็นโพรงกลวง แผลงพวกนี้ หากจะใช้ยาป้องกันกำจัดแมลงจำพวกสารประกอบฟอสฟอรัส เช่นพาราไทออน หรือสารที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกันผสมน้ำในอัตราความเข้มข้น ๑ ต่อ ๒๐๐๐ ฉีดทุก ๆ ๕ หรือ ๗ วัน สัก ๔ หรือ ๕ ครั้ง ก็จะหมดไป

ศัตรูรบกวนดอกได้แก่พวกเพลี้ยไฟ มักจะกินสีที่ผิวดอกทำให้ริมกลีบดอกไหม้ และเป็นทางดำๆ หากจะฉีดยากำจัดในระยะนี้อาจทำลายความงามของดอกด้วย เนื่องจากดอกข้างในไม่มีความทนทานต่อยาฆ่าแมลงมากมายนัก ดังนั้นทางที่ดีควรจะฉีดยาป้องกันให้เสร็จสิ้นก่อนที่ดอกจะบาน หากเกิดการระบาดของเพลี้ยไฟขึ้น ควรใช้น้ำยาฉุนกลั่นหรือนิโคตินซัลเฟตผสมน้ำ ๑ ต่อ ๔๐๐ ส่วนโดยปริมาตร ฉีดให้ทั่ว นอกจากฉีดบางๆ ตามดอกแล้วควรฉีดตามใบโดยเฉพาะส่วนที่ใบซ้อนชิดกันหรือตามซอก ซึ่งอาจเป็นที่อาศัยของแมลงเหล่านี้ การฉีดควรกระทำทุก ๆ ๓ หรือ ๔ วัน ประมาณ ๔ หรือ ๕ ครั้ง การฉีดนั้นควรฉีดในเวลาเย็นหรือพลบค่ำซึ่งเป็นระยะที่แมลงนี้ออกทำลายดอกกล้วยไม้ด้วย

โรคที่รบกวนกล้วยไม้ข้างเท่าที่ได้พบมามีอยู่หลายชนิด แต่การระบาดไม่รุนแรงนัก เช่น โรคไวรัส มีอาการ คือยอดอ่อนหรือหน่อที่เกิดใหม่มีใบสีเหลืองเป็นดวงๆ โตๆ อยู่ในเนื้อใบหรือทำให้เห็นใบมีลักษณะด่างเป็นสีเหลืองๆ ต่อไปอาจมีจุดเล็กๆ สีดำๆ เกิดขึ้นที่หลัง กล้วยไม้ที่เข็นโรคนั้นมักเป็นกับต้นใหญ่ๆ ไม่มีทางรักษา นอกจากทำลายเสียเพื่อไม่ให้ลุกลามไปถึงต้นดีๆ ต่อไปได้ โรครากเสียเกิดขึ้นได้ทั้งกับต้นใหญ่และลูกข้างเล็กๆ เชื้อโรคที่ทำให้เกิดโรคนี้อย่างไม่ทราบแน่ชัด สำหรับลูกข้างเล็กๆ เกิดง่าย

กว่าต้นใหญ่และเป็นอันตรายถึงตาย อาการคือ ใบเริ่มมีสีม่วงคล้ำเข้าทุกที ๆ และเหี่ยว จะเห็นว่ารากที่เคยเต่งตึงใส่นี้นยุบแฟบลงไปเหลือแต่แกนราก ถ้าหากมีรากใหม่แตกขึ้นมาแทนที่ก็จะฟื้นตัวช้า แต่ถ้าหากไม่มีรากใหม่เกิดขึ้นก็จะตายทั้งต้นในไม่ช้า วิธีการกำจัดโรคนี้ยังไม่มีวิธีการค้นคว้าที่จะเป็นผลให้รายงานออกมาได้อย่างแน่นอน แต่การป้องกันก็คือ ควรใช้เครื่องปลูกที่สะอาดในการปลูกกล้วยไม้ ไม่ควรใช้น้ำที่สกปรกรดกล้วยไม้ ไม่ควรปลูกหรือย้ายปลูกลูกกล้วยไม้ในเมื่อมีอากาศวิปริตอันอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้นไม้ขาดความแข็งแรงและขาดกำลังที่จะต้านทานโรค โรคนี้เคยปรากฏกับต้นใหญ่ๆ แต่เนื่องจากช่วงต้นใหญ่มีกำลังต้านทานโรคดีมาก จึงเสียหายเพียงเล็กน้อยแล้วก็ฟื้นตัว หากสังเกตเห็นสีใบเหี่ยวชืดกว่าต้นอื่น ๆ แม้เพียงเล็กน้อย ควรสังเกตดูราก หากมีรากเสียจึงอาการที่ได้กล่าวมาแล้ว ควรรีบตัดรากนั้นทิ้ง ล้างเครื่องมือเครื่องใช้ให้สะอาดอย่าได้นำไปตัดต้นอื่นๆ ต่อไป โดยที่ปราศจากการทำความสะอาดด้วยกอยอลเสียก่อน เครื่องปลูกที่เสียอยู่ในกระเช้าควรจะค่อยๆ ถอดเอาออกแล้วเอาน้ำฉีดล้างลงไประหว่างราก พยายามเช็ดจำพวกแคปแทนหรือพวกแอนติแค้มพ์ให้ทั่ว แล้วงดการรดน้ำสักวันสองวัน ระหว่างนี้ควรจะยกแอบไว้อย่าให้ถูกแสงแดดมากนัก แต่ก็ไม่ควรให้ร่มจนเกินไป แต่ถ้าหากไม่ใช่ต้นที่มีรากมากนักอาจทำลายเสียได้โดยการเผาไฟทิ้ง เพื่อไม่ให้โรคระบาดไปยังต้นดีได้อีก

กล้วยไม้รองเท้านารี (Paphiopedilum)

กล้วยไม้สกุลนี้มีศัพท์ภาษาอังกฤษสามัญที่มีใช้วิชาการอีกอย่างหนึ่งคือ 'lady slippers' ซึ่งแปลตรง ๆ ว่า รองเท้าแตะของสตรี ซึ่งก็ตรงกับชื่อสกุลในทางภาษาไทยที่เรียกว่า 'รองเท้านารี' การที่ได้ชื่อนี้ก็เนื่องมาจากลักษณะของปากคล้ายคลึงกับรองเท้าแตะนั่นเอง กล้วยไม้สกุลนี้โดยทั่วไปเป็นกล้วยไม้กึ่งดิน ชอบขึ้นอยู่กับใบไม้

ผู้ หินผู้ที่้วนชุย มีอยู่เพียงไม่กี่ชนิดที่เป็นกล้วยไม้กิ่งอากาศเกาะอยู่ตามต้นไม้ จำพวกที่เป็นกล้วยไม้กิ่งดินนั้น ถ้าหากรู้จักวิธีปลูกปฏิบัติทั่ว ๆ ไปแล้ว จะรู้สึกว่ามีหลายชนิดที่ปลูกเลี้ยงง่าย แหล่งกำเนิดของกล้วยไม้สกุลนี้ก็อยู่ในเขตอบอุ่นและเขตร้อน โดยเฉพาะแถบทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และฟิลิปปินส์ มาในสมัยปัจจุบันนี้ มนุษย์ได้ทำการผสมพันธุ์กล้วยไม้รองเท้านารีอย่างกว้างขวาง ตลอดจนทำการผสมระหว่างรองเท้านารีอย่างกว้างขวางตลอดจนทำการผสมระหว่างรองเท้านารี พวกที่มีกำเนิดในแหล่งอบอุ่นกับพวกที่มีกำเนิดในเขตร้อน ทำให้ลูกผสมรุ่นใหม่ ๆ ออกดอกง่ายในเขตร้อน และการปรับปรุงด้วยวิธีการผสมพันธุ์ยังช่วยให้ได้พันธุ์ใหม่ ซึ่งมีดอกขนาดใหญ่มาก ปัจจุบันนี้รองเท้านารีลูกผสมอาจให้ดอกขนาดใหญ่ถึงหนักก็มี หลักเกณฑ์ง่าย ๆ ในการปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีนั้น มีแฟกเตอร์ที่สำคัญควรพิจารณาอยู่หกประการด้วยกัน คือ

๑. ขนาดของภาชนะปลูก
๒. เครื่องปลูก
๓. การให้น้ำ
๔. การให้ปุ๋ย
๕. การจัดแสงสว่างให้พอเหมาะ
๖. การป้องกันกำจัดศัตรู

ขนาดของภาชนะปลูก

เป็นแฟกเตอร์สำคัญอันหนึ่ง ในการที่จะเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีให้ออกดอกได้ จากที่ได้ปฏิบัติกันมาแล้ว ปรากฏผลว่า ถ้าหากขนาดของกระถางใหญ่มากเกินไป การเจริญเติบโตจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม่สิ้นสุดและไม่ออกดอก ดังนั้น เท่าที่ปฏิบัติกันทั่ว ๆ ไปจึงพยายามปลูกต้นที่เจริญควรจะออกดอกลงในกระถางค่อนข้างเล็ก สำหรับ

ชนิดที่มีขนาดต้นเล็กตามธรรมชาติก็ควรปลูกในกระถางขนาด ๓ นิ้ว ส่วนชนิดที่ต้นมีขนาดใหญ่ ถ้าหากเป็นต้นเดี่ยวก็ควรปลูกในกระถางขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๓ นิ้วครึ่งถึง ๔ นิ้ว หลักเกณฑ์ที่ใช้ในการสังเกตหรือพิจารณาก็คือพยายามให้เหลือระยะห่างระหว่างต้นถึงขอบกระถางโดยรอบด้านละประมาณหนึ่งนิ้ว

เครื่องปลูก

เครื่องปลูกที่มีคุณสมบัติระบายน้ำได้ดี นับว่าเป็นเครื่องปลูกที่เหมาะสมแก่การนำมาใช้ปลูกรองเท้านารี ความหมายของการระบายน้ำได้ดีในที่นี้ หมายความว่าถึงเป็นเครื่องปลูกที่ร่วนและซุย สามารถปล่อยให้น้ำไหลผ่านได้โดยสะดวก โดยไม่ขังอยู่บนผิวด้านบนของเครื่องปลูกและไม่แฉะอยู่ในเครื่องปลูกนาน ดินร่วนซุยผสมกับปุ๋ยหมักนำมาตากแห้งแล้วใช้ตะแกรงตาขนาดครึ่งนิ้วสี่เหลี่ยม ร่อนเอาส่วนที่ละเอียดหรือฝุ่นผงออกทิ้ง ส่วนหยาบที่ผ่านตะแกรงไม่ได้ก็นำมาใช้เป็นเครื่องปลูกได้ การปลูกก็ควรใช้เครื่องปลูกกลบแต่เพียงรากโดยรอบ อย่าปลูกจนกระทั่งให้ส่วนของโคนใบฝังลึกลงไปในเครื่องปลูกเพราะจะทำให้ใบเน่าและอาจลุกลามไปถึงยอดได้ นอกจากเครื่องปลูกดังกล่าวแล้ว เศษของเปลือกไม้บางชนิดที่ทำเป็นชั้นเล็ก ๆ ผสมกับท่อนเฟิร์น (tree fern) ที่นำมาทุบเป็นชั้นเล็ก ๆ ก็ใช้ได้ผลดี แต่ชั้นเล็ก ๆ ของเครื่องปลูกผสมนี้ควรมีขนาดเล็กไม่เกินครึ่งนิ้วฟุต จึงจะทำให้เครื่องปลูกมีคุณสมบัติระบายน้ำได้ดีอย่างสมบูรณ์

เครื่องปลูกที่ใช้กันเป็นมาตรฐานประจำ สำหรับปลูกกล้วยไม้รองเท้านารีในยุโรปและอเมริกานั้นก็คือออสมันต้า วิธีปลูกก็ใช้ออสมันต้าแบบปลูกคัทลียา แต่การอัดไม้แน่นถึงขนาดปลูกคัทลียา คือใช้มืออัดพอรู้สึกดังมือก็ใช้ได้ การปลูกวิธีนี้ เครื่องปลูกจะระบายน้ำได้ไม่ดีเหมือนอย่างสองวิธีแรกแต่มีข้อดีอยู่ประการหนึ่งคือ เครื่องปลูกสามารถเก็บความชื้นได้มากขึ้นเล็กน้อย ทำให้ไม่ต้องรดน้ำบ่อยนัก แต่ปัญหาสำหรับ

ประเทศไทยยังมีอีกอย่างหนึ่งคือ ออสมันดำมีราคาแพงมาก อาจไม่คุ้มกับการใช้ปลูก
รองเท้านารีด้วย

การให้น้ำ

กล้วยไม้รองเท้านารีซึ่งปลูกด้วยเครื่องปลูกที่โปร่ง และมีคุณสมบัติระบายน้ำได้
ดีนั้นควรรดน้ำในเวลาเช้าวันละหนึ่งครั้ง น้ำเป็นปัญหาสำคัญมากในการปลูกกล้วยไม้
รองเท้านารี ถ้าหากเครื่องปลูกที่ใช้ปลูกมีคุณสมบัติโปร่งและระบายน้ำได้อย่างสมบูรณ์
แล้ว ก็ไม่ใช่ว่าจะวิตกเกี่ยวกับการให้น้ำมากเกินไป ในการปลูกรองเท้านารีที่สาววย
ผู้ปฏิบัติเชื่อว่า ถ้าเครื่องปลูกโปร่งและระบายน้ำได้ดีมาก การรดน้ำค่อนข้างมากจะดีกว่า
การรดน้ำน้อยเกินไป

การให้ปุ๋ย

เมื่อไม่กี่ปีมานี้มีผู้ค้นพบว่า การปลูกรองเท้านารีให้ออกดอกนั้น ขึ้นอยู่กับเคล็ด
ลับสำคัญอันหนึ่ง คือการให้ปุ๋ย รองเท้านารีเป็นกล้วยไม้ที่ไม่มีลำลูกกล้วยและไม่มีลำต้น
ไว้เก็บสะสมอาหาร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการปรุงอาหารเพื่อใช้เป็นประจำวัน ยิ่งใน
การปลูกจำเป็นต้องใช้กระถางเล็กด้วยแล้ว ก็จำเป็นต้องใส่ปุ๋ยที่เหมาะสม จากความ
ชำนาญที่ได้ปฏิบัติกันมา ปรากฏว่าปุ๋ยสมบูรณ์ที่มีสูตร ๑๐-๑๐-๑๐ ใช้ได้ผลดี โดยเฉพาะ
ในฤดูที่เป็นฤดูเจริญเติบโตควรรดปุ๋ยสัปดาห์ละครั้ง

เมื่อเริ่มสังเกตเห็นตาดอกโผล่ออกมาที่ยอด ควรจะงดการให้ปุ๋ยโดยเด็ดขาด
เนื่องจากถ้าปล่อยให้ปุ๋ยลงไปขังอยู่ที่ยอดไม้ จะเป็นเหตุให้ตาดอกเน่าได้

การจัดแสงสว่างได้พอเหมาะ

ในการปลูกกล้วยไม้รองเท้านารีนี้ จำนวนแสงที่พอเหมาะแก่การสร้าง ความ
เจริญเติบโตก็เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อย เท่าที่ปฏิบัติกันมาแล้ว ก็มีถูกบ้างผิดบ้างต่อกันเรื่อย ๆ

มาปัจจุบันนี้เกาะ Hilo ของฮาวาย ซึ่งเป็นแหล่งที่มีดินฟ้าอากาศอำนวยให้แก่การเจริญเติบโตของกล้วยไม้หลายสกุลอย่างดีเลิศดังเป็นที่ทราบกันทั่วไป ในบริเวณภูมิประเทศธรรมดาไม่ใช่ในระดับที่สูงตั้งแต่ ๑๐๐๐ ฟุตขึ้นไปถึง ๓๐๐๐ ฟุต แสงที่พอเหมาะแก่การเจริญงอกงามของกล้วยไม้รองเท้านารี ถ้าจะวัดด้วยเครื่องวัดแสง GE แบบ DW ๔๔ แสงในเวลาเที่ยงวันในฤดูร้อนควรไม่เกิน ๑๐ points ถ้าเป็นรองเท้านารี maudiae ก็ทนได้ไม่เกิน ๗ points ในต่างประเทศซึ่งมีการปลูกกล้วยไม้โดยตั้งกระถางบนโต๊ะกล้วยไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าได้โต๊ะกล้วยไม้สูง ๓ ฟุต นับว่าเหมาะมากถ้าจะตั้งบนโต๊ะ ก็ควรต้องบังหลังคาให้ร่มยิ่งขึ้นอีก

เนื่องจากความแรงของแสงที่พอเหมาะ เป็นแฟกเตอร์ที่สำคัญมากดังกล่าวแล้ว จึงได้มีผู้พยายามวัดความแรงของแสงด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ที่มีความละเอียดละออต่าง ๆ กันไปเพื่อต้องการหาผลที่แน่นอน และเชื่อมั่นกันว่า ถ้าหากหาปริมาณแสงที่ต้องการอย่างเหมาะสมได้แล้ว การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้รองเท้านารีก็เกือบไม่มีความยากลำบากอะไร

การป้องกันกำจัดศัตรู

กล้วยไม้รองเท้านารีไม่ค่อยมีศัตรูรบกวนมากมายนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าหากเก็บในที่ซึ่งมีร่มเงาพอเหมาะ มีการให้น้ำดี และมีการให้ปุ๋ยดี แต่บางครั้งบางคราวก็อาจมีแมงมุมแดงและเพลี้ยไฟรบกวนบ้าง แต่ศัตรูเหล่านี้ก็มีวิธีกำจัดได้ไม่ยากนัก

ดอกกล้วยไม้รองเท้านารีมีคุณลักษณะอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับดอกกล้วยไม้ทั่ว ๆ ไปคือสามารถบานได้ทนนานมาก ถ้าตัดดอกจากต้นและเก็บรักษาที่พอสมควรจะสามารถทนอยู่ได้สองถึงสามสัปดาห์

กล้วยไม้สกุลคัทลียา

คัทลียาเป็นกล้วยไม้ประเภทอากาศ (semi-epiphyte) ชื่อสกุลคัทลียานี้ได้ชื่อมาจากนาย (William Cattley) ซึ่งเป็นนักธรรมชาติวิทยา

คัทลียาเป็นสกุลกล้วยไม้ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมาเป็นเวลาช้านานแล้ว นอกจากนั้นยังได้มีการผสมข้ามสกุลกับกล้วยไม้สกุลอื่นหลายสกุลด้วยกัน

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของคัทลียามีดังนี้ ลำลูกกล้วย (pseudo bulb) ซึ่งทำหน้าที่เก็บสะสมอาหารนั้น มีลักษณะเป็นข้อปล้อง ชั้ล่าง ๆ มีกาบหุ้ม รูปร่างของลำมีส่วนที่โผล่ออกตรงกลางหรือค่อนไปข้างบนลำเล็กน้อย แต่ก็มีบางชนิดซึ่งลำลูกกล้วยอ้วนบวมมาก บางชนิดก็มีลำลูกกล้วยบิดเป็นเกลียวเล็กน้อย หรืออาจมีรูปทรงกระบอกก็ได้ พินลำอาจเกลี้ยงหรือเป็นร่อง ๆ ตามความยาวของลำก็ได้

ใบของคัทลียามีลักษณะคล้ายหนัง คือ ค่อนข้างหนาแต่ไม่เปราะ ใบออกจากปลายของลำลูกกล้วย มีหลายชนิดซึ่งที่ปลายลำลูกกล้วยมีใบเดียว บางชนิดมีสองหรืออาจมีสามใบ แต่ก็อยู่ที่ส่วนปลายของลำทั้งนั้น

เหง้า (rhizome) เป็นส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างโคนลำลูกกล้วยลำต่อลำ ความจริงก็คือส่วนของลำส่วนที่เจริญออกรากจากลำเดิมนั้น ชั้นแรกก็จะมีเปลือกตาหุ้มอยู่ ต่อมาก็จะผลิดตาแล้วเจริญออกมาเป็นโคนของลำใหม่ หรือต่อเหง้าให้ยาวออกมาอีก แล้วส่วนบนก็จะชูขึ้นเป็นส่วนของลำใหม่ เหง้านี้อาจเหยียดยาวหรือสั้นแต่มีข้อปล้องได้มากก็ได้

ระบบรากของคัทลียานั้น ถ้าเปรียบกับรากต้นไม้ทั่ว ๆ ไป รากคัทลียาไม่มีรากแขนง นอกจากนั้นรากชนก็ไม่สืปรากฎ รากนี้สามารถดูดอาหารได้ทั้งจากอากาศและจากเครื่องปลูก

ตาที่จะเจริญเป็นหน่อใหม่นั้นอยู่ที่โคนของลำเดิม สำหรับลำหน้าจะมีตาที่อาจจะเจริญได้อยู่สองข้างโคนลำ ข้างละตา แต่ถ้าลอกกาบตรวจดูโดยละเอียดจะพบว่าในแต่

ละตานั้นอยู่คนละปล้อง มีโอกาสน้อยมากที่ตาที่สามจะเจริญเป็นหน่อได้

ดอกคัทลียาเจริญจากปลายของลำกล้วยตอนส่วนโคนของใบ ข้อดอกอาจมีดอกเดียวหรืออาจออกเป็นช่อสองสามดอกไปจนถึงมากกว่า ๒๐ ดอก ส่วนประกอบของดอกก็เช่นเดียวกันกับดอกไม้ทั่วไป คือมีกลีบนอก ๓ กลีบ เป็นกลีบนอกบนหนึ่งกลีบและกลีบนอกข้างๆ ละหนึ่งกลีบ ส่วนกลีบใน ๓ กลีบนั้น สองกลีบที่เฉียงขึ้นข้างบนข้างละกลีบนั้นมีรูปลักษณะเหมือน ๆ กัน ส่วนกลีบที่สามมีรูปร่างเปลี่ยนแปลงไป มีวนริมสองข้างคล้ายหลอดหรือคล้ายถุง ซึ่งเราเรียก 'ปาก' หรือ 'กระเป๋' (labellum or lip) เป็นส่วนที่มีสีเข้มกว่าส่วนอื่นๆ ภายในดอก เส้าเกสร (column) เป็นส่วนที่ยื่นยาวออกมาตรงแกนกลางของดอก มีลักษณะอวบหนา เป็นที่รวมของอวัยวะตัวเมีย (pistil) ซึ่งมีรังไข่ต่อลงไปด้านล่างและมียอดเกสรตัวเมีย กับมีอวัยวะตัวผู้อยู่ตรงส่วนปลาย เกสรตัวผู้กับยอดเกสรตัวเมียมีเยื่อ (rostellum) กันระหว่างกัน ก่อนเกสรตัวผู้ของคัทลียามี ๔ (pollinia) ส่วนของ *Laelia* นั้น มี ๘ pollinia

แหล่งกำเนิดตามธรรมชาติ

คัทลียาเป็นกล้วยไม้ที่มีแหล่งกำเนิดอยู่ในอเมริกาแถบร้อน มีประมาณ ๔๐ ชนิด พบในแถบฝั่งตะวันออก แถวเชิงเขาคีโตระหว่างเปรูกับเอกวาดอร์แถบโคลัมเบีย เวเนซุเอล่า ฮอนดูรัส คอสตาริกา มีชนิดที่สำคัญๆ ที่น่าสนใจก็คือ

trianae ดอกบานฤดูหนาว, *schroederae*—spring, *mendelii* spring, *war-scewiczii* (gigas)—summer.....all :— มีแหล่งกำเนิดใน Colombia

mossiae—spring. *gaskelliana*—autumn, *percivaliana*—ธันวาคม:—มีแหล่งกำเนิดจาก Venezuela.

bowringiana—autumn จาก Honduras.

skinneri—เมษายน จาก Costa Rica.

ยังมีชนิดอื่น ๆ ที่ไม่สู้มีความสำคัญทางเศรษฐกิจนักจึงไม่ขอนำมากล่าวไว้ในที่นี้
สำหรับเลเลีย (Laelia) นั้น มีอยู่ประมาณ ๓๐ ชนิด เป็นกล้วยไม้พื้นเมือง
ของเม็กซิโก อเมริกากลางและภาคใต้ของบราซิล โดยปรกติพบขึ้นอยู่ในระดับพื้นที่สูง
ตามเขตติดต่อกับทะเล และมักพบขึ้นตามหินกลางแจ้ง หรือต้นไม้โปร่ง ๆ ที่ได้รับแสง
เต็มที่

ส่วนสกุลบราสซาโวล่า (Brassavola) นั้น ใกล้เคียงกันกับสกุลเลเลียมาก และ
มีแหล่งกำเนิดตามธรรมชาติเหมือนกัน คือ อยู่ในเม็กซิโก และบราซิล

ประวัติการเก็บรวบรวมคัทลียา

ประวัติเรื่องราวของกล้วยไม้นั้นได้มีมาเป็นเวลาหลายพันปีแล้ว แต่การเก็บรวบรวม
และพยายามปลูกเลี้ยงกันจริงจังจึงเพิ่งจะเป็นมาไม่กี่ปีมานี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้
วิทยาศาสตร์เข้าช่วยในการปรับปรุงการปลูกเลี้ยงเพื่อให้เกิดผลเป็นลำเป็นต้น พึ่งจะมีขึ้น
ภายในศตวรรษนี้เอง

การเก็บรวบรวมสะสมพันธุ์ที่หายากนั้นได้เริ่มกระทำกันในยุโรปก่อน โดย
ประเทศอังกฤษ เบลเยียม ฝรั่งเศสและเยอรมัน

สำหรับเรื่องราวความเป็นมาของประวัติความเจริญในระยะแรก ที่พอจะจดจำได้
ก็นำมาแสดงดังต่อไปนี้

ตามบันทึกแสดงว่า กล้วยไม้ลูกผสมชุดแรกได้ผสมขึ้นโดย Veitch + Sons ที่
Chelsea แห่งประเทศอังกฤษ ในปี ค.ศ. ๑๘๕๓ ทางบริษัทนี้ได้ประกาศการผสมสกุล
คัทลียา ซึ่ง ๖ ปีต่อมาก็ได้เห็นดอก ในปี ค.ศ. ๑๘๕๙ ทางบริษัทเดียวกันนี้ก็ได้นำ
ลูกคัทลียาที่ผสมขึ้นไปออกแสดงในงานประชุมของ R.H.S. ในปี ค.ศ. ๑๘๖๓—ลูกผสม
ต่างสกุลระหว่างเลเลียกับคัทลียาได้ออกดอกเป็นครั้งแรก ลูกผสมนี้เป็นลูกผสมระหว่าง

C. mossiae กับ *L. crispa* ในปี ค.ศ. ๑๘๗๘ Mr. dominy ได้เลี้ยงลูกผสมระหว่าง *C. dowiana* กับ *L. purpurata* ซึ่งออกดอกงามมาก และให้ชื่อว่า *LC. dominiana*. ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ Messrs. Veitch ได้ผสมสกุล *Brassavola* กับ *Cattleya* ขึ้นเป็นครั้งแรกระหว่าง *B. digbyana* กับ *C. mossiae* และได้ A.M. จาก R.H.S. แต่ในขณะนั้น เรียกกันว่า *Laelia* × *digbyana*—*mossiae*, ต่อมาเรียกกันว่า *Laeliocattleya*. ปัจจุบันนี้เรียกกันว่า *Be. veitchii*.

ในบรรดานักเล่นกล้วยไม้ชาวอังกฤษรวมทั้งนักผสมพันธุ์กล้วยไม้ ซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงการผลิตกล้วยไม้เป็นการค้าไปถึงสหรัฐอเมริกาได้แก่ Sander's; Stuart Low & Co; Charlesworth & Co; Black Flary ซึ่งแต่ก่อนเป็นกิจการผสมกล้วยไม้ของ Messrs. Jas. Veitch & Sons, Ltd.; J. & A. Mo. Bean, Armstrong & Brown; and Cowan & Co.

สำหรับในสหรัฐอเมริกานั้น Mr. White ได้รายงานว่ ระยะเริ่มต้นของประวัติการเล่นกล้วยไม้ทั่วไป ประชาชนในสหรัฐผู้สนใจกล้วยไม้ ต่างก็รวบรวมกล้วยไม้เล่นเล็กน้อยๆ เพื่อความสุข กล้วยไม้ที่รวบรวมนั้นต่างก็หามาจากแหล่งกำเนิดตามธรรมชาติ นักนิยมกล้วยไม้บางคนก็ส่งคนออกไปเก็บรวบรวมกล้วยไม้ป่าจากประเทศร้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเสาะแสวงหาพันธุ์ที่งดงาม หายาก และพันธุ์แปลกๆ ผู้ที่เลี้ยงกล้วยไม้เป็นกิจการใหญ่รายแรกในสหรัฐ ฯ ก็เพื่อที่จะจำหน่ายกล้วยไม้ให้แก่ผู้เล่นดังกล่าวแล้ว และต้นไม้นั้นก็ได้จากการสั่งมาจากต่างประเทศ แล้วนำมาปลูกบำรุงรักษา และจำหน่ายเป็นลำเป็นต้น

Mr. White ได้รายงานต่อไปอีกว่า การสะสมและเล่นกล้วยไม้ในสหรัฐนั้นความจริงได้เริ่มกระทำกันมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๓๘ ซึ่งในขณะนั้นจำนวนกล้วยไม้ที่นำมาเลี้ยงมีน้อยมาก แม้ในประเทศอังกฤษก็มีไม่มากนัก James Boot ซึ่งขณะนั้นอยู่

ในประเทศอังกฤษได้ส่งกล้วยไม้บางชนิดมาให้ John Wright Bott น้องชายของเขาผู้ซึ่งมีความสนใจกล้วยไม้ และมีเรือนกระจกหลังเล็กๆ ในบริเวณสวนหลังบ้านที่ Bowdoin Square, Boston ซึ่งภายหลังได้สร้าง Revere House ขึ้นที่นั่น

ต่อมาภายหลัง Collection ของ Bott ก็ได้สืบทอดมาถึง John A. Lowell และบุคคลผู้นี้เป็นผู้นำประกวดกล้วยไม้เป็นรายแรก ก่อน Massachusetts Horticultural Society. ประมาณปี ค.ศ. ๑๘๕๓ กล้วยไม้เป็นส่วนหนึ่งของ Lowell ก็ถูกเปลี่ยนมือไปยัง Pratt และส่วนที่เหลือ Edward S. Rand เป็นผู้ซื้อไป และในปี ค.ศ. ๑๘๕๖ collection ของ Edward S. Rand ก็เป็น collection กล้วยไม้ที่มีความสำคัญที่สุดในสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๘๗๓ collection ของบุตรชายของเขา ซึ่งอยู่ที่ Glen Ridge ใกล้ Boston ใน New England เป็น collection ซึ่งงามนำคู่ที่สุด

ในปี ค.ศ. ๑๘๕๐ บริเวณ New York นาย Thomas Hogg ได้พยายามเลี้ยงกล้วยไม้เป็นรายแรก นอกจากนั้น ในปี ค.ศ. ๑๘๔๐ นาย Isaac Buchanan ได้นำ *Cattleya mossiae* ต้นแรกจากประเทศอังกฤษและสะสมกล้วยไม้จาก Brazil.

สำหรับ Collection Thomas Hogg นั้น ได้ทรุดโทรมลงไปเนื่องจากถูกนักเล่นสืรายแบ่งแยกเอาไป รายหนึ่งก็คือ Van Voorst ซึ่งต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๕๗ เขาก็เป็นเจ้าของ Collection ที่สวยงามที่สุดในสหรัฐฯ และในบรรดากล้วยไม้ทั้งหลายที่มีอยู่ เขาก็มีคัทลียาอยู่ถึง ๔๐ Species

ในระหว่างการฝ่าฟันอุปสรรคและริเริ่มในการเลี้ยงกล้วยไม้ในสหรัฐยังมีกรายหนึ่งที่จำเป็นต้องกล่าวถึง คือ Collection ของ General John F. Rathbone แห่ง Albany บุคคลผู้นี้ได้กระทำอะไรเป็นพิเศษอยู่เสมอ เช่น เลี้ยง *Cattleya mossiae* ออกดอกพร้อมกันได้ถึง ๗๔ ดอก

ในสหรัฐ ฯ การเล่นกล้วยไม้ในยุคก่อน ๆ โดยส่วนทั่วไปก็เป็นการเก็บรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ป่า เพราะเป็นระยะเริ่มแรกของการเล่นกล้วยไม้ การขยายพันธุ์ก็มีแต่การแบ่งแยกหน่อ หรือตัดแยกต้นภายในหมู่ของนักรวบรวมกล้วยไม้สมัครเล่น การเลี้ยงกล้วยไม้ก็ยังมีในหมู่นักเลี้ยงกล้วยไม้สมัครเล่น และตามสวนสาธารณะของเทศบาลเท่านั้น สำหรับในยุคปัจจุบัน สหรัฐอเมริกามีการค้ากล้วยไม้กันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เช่น Thomas Young Nurseries, Armacost and Royston G.E. Baldwin and Co., Butterworths, Lager and Hurrell, Edward A. Manda และดูเหมือนจะไม่มี Nursery ที่ใหญ่กว่า Nursery เหล่านี้ ได้เริ่มกิจการประมาณปลายศตวรรษที่ ๑๙ หรือต้นศตวรรษที่ ๒๐ นอกจากนั้นยังมีอีกหลายแห่งที่พบความสำเร็จต่อมา เช่น L. Sherman Adams Co, Andrew Benson, Inc., Rivermont Orchids, Caroline Orchid Growers Inc., Ralph R. Kieseewetter, Thomas Roland, Inc., nursery เหล่านี้มีเนื้อที่ซึ่งเป็นเรือนกระจกไม้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ถึง ๕๐,๐๐๐ ตารางฟุต หรืออาจมากกว่านั้น มีกล้วยไม้ที่เจริญเติบโตในระยะและขนาดต่าง ๆ หลายพันธุ์ ระยะต่อมาารู้สึกว่าการเลี้ยงกล้วยไม้ทำรายได้เป็นเรือนล้านเหรียญอเมริกัน

ตัวอย่างที่เด่นชัด ก็คือ Thomas Young Nurseries, Inc., ในมลรัฐ New Jersey มีรายได้ครั้งหนึ่งเป็นเรือนล้านดอลลาร์ ในปี ค.ศ. ๑๙๔๐ nursery แห่งนี้มีเรือนกระจกหลังใหญ่ ๆ ถึง ๓๑ หลัง คิดเป็นเนื้อที่มากกว่า ๒๐๐,๐๐๐ ตารางฟุต มีคนทำงานถึง ๘๐ คน ปัจจุบันนี้เพิ่มเนื้อที่เรือนกระจกเป็น ๓๑๒,๐๐๐ ตารางฟุต และเพิ่มจำนวนคนบำรุงรักษาเป็น ๑๔๔ คน มีกล้วยไม้ขนาดดอกดอกประมาณ ๑๘๐,๐๐๐ ต้น และลูกกล้วยไม้อีก ๓๐๐,๐๐๐ ต้น แม้ว่าจะมีกิจการภายในใหญ่โต แต่ก็ยังไม่สามารถผลิตดอกกล้วยไม้ให้พอแก่ความต้องการของตลาดได้ จำเป็นต้องรับดอก

จากเนิสเซอร์ส่วนบุคคลอีกถึง ๗๓ แห่ง Nursery ที่กล่าวมานี้เป็นแหล่งที่ใหญ่ที่สุดในสหรัฐอเมริกา และส่งกล้วยไม้จำหน่ายไปยัง ๔๔ ถึง ๔๘ รัฐ คู่แข่งที่สำคัญของแห่งนี้ อยู่ที่ผงดำนแปฟิค โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Armacost and Royston, Inc., ซึ่งใหญ่เป็นที่สองของ Thomas Yeung

การเลี้ยงกล้วยไม้

ความจริงกล้วยไม้ที่เลี้ยงง่าย ถ้าหากผู้เลี้ยงเข้าใจถึงหลักสำคัญบางประการที่กล้วยไม้ต้องการ มีแฟกเตอร์สำคัญที่จะต้องพิจารณาดังต่อไปนี้ :—

๑. อุณหภูมิ กล้วยไม้สามารถเจริญงอกงามได้ดีในอุณหภูมิของแถบอบอุ่น และแม้แต่ประเทศร้อน แต่สำหรับการเลี้ยงในเรือนเบ็ดนั้น รู้สึกว่าจะเป็นการยากที่จะรักษาอุณหภูมิให้สม่ำเสมอ นอกจากนั้นท่านเลสดานที่อาจมีผลได้ประการหนึ่ง เนื่องจากหลักสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ กล้วยไม้ต้องการอากาศบริสุทธิ์เป็นจำนวนมาก อากาศอันที่นั่นไม่เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับกล้วยไม้

ในสหรัฐอเมริกา ใช้อุณหภูมิ ๓ ระดับด้วยกัน คือ ระดับเย็น ตั้งแต่ ๔๐ ถึง ๕๕ F. ระดับอบอุ่น ตั้งแต่ ๕๕ ถึง ๖๕ F. และระดับร้อนตั้งแต่ ๖๕ ถึง ๗๕ F. ที่กล่าวมานี้เป็นอุณหภูมิสำหรับเวลากลางคืน ส่วนเวลากลางวันก็จะสูงขึ้นอีกเล็กน้อย

๒. การให้ร่มเงา ในฤดูร้อนควรบังร่มให้ได้รับแสงละเอียดและบางเป็นพิเศษ ส่วนในฤดูหนาวก็ควรบังให้แต่น้อย ความจริงพืชธรรมชาติทั่วไปนั้น ต้องการแสงมาก เพื่อช่วยในการเจริญเติบโต กล้วยไม้ก็ต้องการแสงมาก หากแต่ความร้อนที่มากับแสงแดดในบางฤดู ร้อนแรงจนกระทั่งทนไม่ได้ ดังนั้นถ้ากล่าวกว้าง ๆ ว่า ควรให้แสงแดดแก่กล้วยไม้ให้มากที่สุดเท่าที่กล้วยไม้จะทนได้ เพราะการให้แสงมากนั้นทำให้กล้วยไม้แข็งแรง และเจริญงอกงามสม่ำเสมอรวมทั้งให้ดอกมากด้วย สีของต้นและใบนั้นเป็นเครื่องแสดง

ถึงความเหมาะสมของแสงเป็นอย่างดี ถ้าใบมีสีเขียวอ่อนหรือเขียวหม่น แสดงว่าแสงน้อยเกินไป แต่ถ้าใบสีเหลืองและมีผิวเหี่ยวก็แสดงว่าแสงมากเกินไป

เครื่องปลูก

ออสมันต้าเป็นเครื่องปลูกที่นิยมกันอย่างแพร่หลายแทบทุกประเทศ แม้ว่าจะได้มีผู้ทดลองเปลี่ยนแปลงเครื่องปลูก เนื่องจากออสมันต้ามีราคาสูง เช่น ในฮาวายเมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ออสมันต้ามีราคาแพงมากและหายาก ได้ทดลองใช้เครื่องปลูกอย่างอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่อนเฟิร์น (Hapuu) ได้ถูกนำมาใช้กันอย่างกว้างขวางบ้างก็ทำเป็นแผ่น ทำเป็นชั้นเล็กๆ หรือใช้ทั้งท่อน บางทีก็นำมาผสมกับกรวด, ผสมออสมันต้า, แต่ปัจจุบันนี้นักเลี้ยงกล้วยไม้ก็ยังเชื่อว่า ออสมันต้าดีกว่าเครื่องปลูกอย่างอื่นยังเป็นออสมันต้าเกรดที่ดีแล้วก็จะได้ผลดีมาก ข้อเสียก็คือ ราคาแพงมาก แต่บางทีเมื่อคิดถึงราคากล้วยไม้บางต้นแล้ว แม้จะปลูกด้วยออสมันต้าก็ยังคุ้มค่า

ในเรือนกระจกและในแหล่งที่ค่อนข้างจะแห้งแล้ง ควรใช้เครื่องปลูกที่มีคุณสมบัติเก็บความชื้นได้ดี แต่ถ้าเป็นแหล่งที่มีความชุ่มชื้นสูงมาก เครื่องปลูกก็ควรมีคุณสมบัติระบายน้ำได้ดี

การปลูก

แฟกเตอร์ในเรื่องการปลูกปฏิบัตินี้ การศึกษาจากคำแนะนำนั้นเป็นเพียงข้อหนึ่ง ที่ช่วยเป็นแนวทางเท่านั้น ส่วนการปลูกปฏิบัติที่ได้ผลดีจริงๆ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความชำนาญในการปฏิบัติอยู่เป็นประจำ เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับการปลูกกล้วยไม้มีดังนี้ :—

๑. กระถางดินเผา กระเช้าไม้สัก หรือ กระถางที่ทำด้วยท่อนเฟิร์น (Hapuu)
๒. อีฐ, ถ่าน, หรือกระถางแตก
๓. ออสมันต้า ท่อนเฟิร์น หรือ กรวด

๔. ไม่สำหรับอัดอสมันต์, กรรไกร, มีด, ลวด ฝิวไฟฟ้า บ้ายสำหรับติดข้อ, เชือก, ดินสอ, สำหรับอสมันต์นั้น เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าใช้กันมาก ในฮาวายบางที่ก็นิยมใช้ก่อนเฟิร์นกันมากเหมือนกัน เพราะหาง่ายในฮาวาย สำหรับกรวดนั้นไม่ค่อยมีผู้ใช้กันเท่าใดนัก

เมื่อกล่าวถึงปัญหาที่ว่า ควรจะปลูกเวลาไหน หรือควรจะปลูกเมื่อใด ก็มีคำตอบได้ดังนี้ :—

๑. เมื่อเครื่องปลูกสุก
๒. เมื่อกล้วยไม้เจริญออกมาจนพ้นกระถาง
๓. เมื่อกล้วยไม้ได้รับอันตรายจากการระบายน้ำของเครื่องปลูกไม่ดี
๔. เมื่อมีสาเหตุจำเป็นบางประการต้องตัดแยก เช่น เกิดการเน่าในกระถาง ฯลฯ

มีนักเล่นกล้วยไม้หลายรายที่นิยมปลูกหลังจากที่กล้วยไม้ดอกออกแล้ว แต่ก็มีกล้วยไม้บางชนิดพักตัวชั่วคราวในระยะนี้ ซึ่งแล้วแต่ธรรมชาติของแต่ละชนิดนั้น ๆ

เมื่อทำการคัดเลือกต้นไม้เพื่อปลูกใหม่นั้น ควรจะต้องได้พิจารณาถึงสภาพบางอย่างโดยรอบคอบ ถ้าหากยังไม่ถึงคราวจำเป็น การปลูกใหม่จะเป็นการทำความกระทบกระเทือนให้ต้นไม้ต้องชะงักการเจริญเติบโตโดยไม่จำเป็น

เมื่อต้นไม้เจริญออกมานอกกระถาง หรือเมื่อเครื่องปลูกเริ่มผุจนกระทั่งถึงระยะจำเป็นต้องมีการปลูกใหม่ อาจต้องคำนึงถึงแฟกเตอร์อย่างอื่น ๆ ด้วย ก่อนที่จะลงมือทำการปลูกใหม่ มีกล้วยไม้บางชนิดที่ไม่มีระยะพักตัว และบางชนิดก็มีระยะพักตัวจำกัด ซึ่งอาจเป็นก่อนออกดอกหรือหลังจากออกดอกก็ได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วนี้เอง จึงควรมีการเลือกเวลาในการปลูกให้เหมาะสมกับอุปนิสัยของกล้วยไม้ชนิดนั้น ๆ ซึ่งอาจปลูกใหม่ทันทีทันใดหลังจากออกดอกหรืออาจปลูกใหม่ในขณะที่ลำใหม่จะจนจะสุก แต่ก่อนออก

ดอก ถ้าหากเป็นคัทลียาป่า โดยทั่วๆ ไปก็มักจะออกรากเมื่อลำลูกกล้วยแก่ ซึ่งหลังจากออกดอกแล้วไม่นานนัก นอกนั้นก็ออกรากก่อนการออกดอกเป็นส่วนมาก หรืออาจกล่าวได้ว่า เวลาที่เหมาะสมแก่การปลูกราก คือ เวลาที่ลำใหม่กำลังเริ่มออกราก จากการศึกษาและการสังเกตยังพบอีกว่า บางครั้งบางคราวคัทลียาบางชนิด มีการเจริญของรากแบ่งเป็นสองระยะ รากชุดแรกจะเจริญออกเมื่อหน่อใหม่ยังไม่คลี่ใบ ซึ่งอาจเนื่องมาจากรากเดิมเสียหายมาก หรือเมื่อหลังจากปลูกลำใหม่แล้วต้นไม้ทรุดโทรมมาก ส่วนรากชุดที่สองจะเจริญเมื่อลำเจริญสุดล่ำ ถ้ากล้วยไม้อยู่ในสภาพที่แข็งแรงสมบูรณ์ดี รากชุดแรกนั้นจะไม่เจริญออก แต่จะรอจนถึงกำหนดรากชุดที่สองเจริญดังกล่าวแล้ว ในทุกกรณีคัทลียาจะไม่เจริญออกมาในกำหนดระหว่างกลางของสองระยะนี้ ดังนั้นจึงสามารถใช้เหตุผลประกอบการพิจารณาได้ว่า ควรจะปลูกรากคัทลียาเมื่อใดจึงจะเหมาะสมกับเวลาที่รากเจริญออกเกาะเครื่องปลูกพอดี

ก่อนเริ่มการปลูก ควรเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ให้พร้อม และสามารถหยิบใช้ได้สะดวก กระถางที่นำมาใหม่ควรแช่น้ำเสียก่อน ส่วนกระถางที่เคยใช้แล้วนำมาใช้อีก ควรจะล้างและทำความสะอาดให้ทั่ว สำหรับกระถางขนาดใหญ่กว่า ๑ เศษ ๑ ส่วน ๒ นิ้ว ควรจะใช้อิฐกับदानขนาดก้อนโตพอปานกลางอย่างละเท่า ๆ กันรองกันกระถางประมาณเศษ ๑ ส่วน ๓ ถึงครึ่งกระถาง เพื่อช่วยให้การอธิบายน้ำในกระถางดียิ่งขึ้น ในการใส่อิฐและदानนี้ควรระมัดระวังอย่าให้ก้อนอิฐหรือदानอุดรูระบายน้ำ จนน้ำเดินไม่สะดวกเพราะอาจทำให้รากเสีย และยังอาจทำให้เครื่องปลูกผุเร็วอีกด้วย นักเลี้ยงคัทลียาบางคนยังนิยมกระถางที่เจาะรูมาก ๆ เพื่อเพิ่มการระบายน้ำขึ้นอีก

ออสมันดีที่จะเตรียมไว้ใช้ปลูกลำนั้น ควรจะตัดให้มีขนาดเหมาะสมกับขนาดกระถางและขนาดต้นไม้ด้วย—เส้นออสมันดีจะต้องได้รับการล้างให้สะอาดปราศจากฝุ่น

ละอองและสิ่งอื่นเจือปน ควรเป็นเป็นเส้นที่สด มีลักษณะทอนทอนคล้ายเชือกเหนียว ๆ

คัทลียาที่จะนำมาเปลี่ยนกระถางปลูกใหม่นั้น เมื่อคัดเลือกได้ต้นที่มีสภาพพอเหมาะแก่การปลูกใหม่ ให้ใช้มีดแซะรอบ ๆ ขอบกระถางด้านในเพื่อให้รากหลุดออกจากกระถาง เอารากที่เสียและเครื่องปลูกที่ผุออกทิ้ง ถ้าเครื่องปลูกเดิมผุมากจนละเอียดก็อาจจำเป็นต้องล้างเอาออก ระวังนะ ถ้าคัทลียามีหลายลำเกินความจำเป็นก็ควรจะต้องออกเสียบ้าง โดยปกติมี ๔—๕ ลำ ก็นับว่าพอเหมาะแก่การเจริญและแข็งแรงต่อไปได้ต่อไปก็ทำการเลือกขนาดของกระถางที่เหมาะสม โดยถือหลักเกณฑ์ว่า อย่างน้อยควรให้มีวงไว้สำหรับลำใหม่อีกสัก ๒—๓ ลำ เอาเส้นออสมันด้าที่ขึ้นหุ้มรากและสอดเข้าไปในระหว่างรากด้วย ทั้งนี้เพื่อว่าเวลาอัด รากจะได้กระจายไม่รวมกัน เสร็จแล้วตั้งลงในกระถางให้ระดับของเหง้า (rhizome) ต่ำกว่าระดับขอบกระถางเล็กน้อย ให้แนวลำหลังตั้งฉากกับริมกระถางและหันหลังชิดกับริมกระถางด้านนั้น ระวังอย่าให้เหง้าฝังลึกลงไป ในออสมันด้า เพื่อให้ตาที่จะเกิดเป็นหน่อใหม่สามารถโผล่ขึ้นมาได้สะดวก หลังจากนั้นก็นำออสมันด้าอัดลงในกระถางโดยรอบ เมื่อเติมออสมันด้าจนแน่นแล้วก็ใช้ไม้อัดออสมันด้า อัดออสมันด้าเพิ่มลงตามริมขอบกระถางอีกจนแน่น การอัดนั้นควรอัดเข้าหาศูนย์กลางกระถางเป็นรอบ ๆ เพิ่มออกไปทุกที เมื่อแน่นดีแล้วเส้นออสมันด้าที่โผล่รุ่งรังออกมามากก็ให้ใช้กรรไกรขลิบออกเสียบ้าง แต่อย่าขลิบส่วนนุ่มผิวหน้าออกจนเหลือแต่ส่วนที่แน่นแข็ง การปฏิบัติเช่นนี้เพื่อป้องกันมิให้เครื่องปลูกแห้งเร็วเกินไป และกันการเจริญของตะไคร่น้ำ, ในบางแหล่งที่มีฝนตกชุก ควรปลูกให้ผิวหน้าของเครื่องปลูกเสมอขอบกระถาง เพราะจะช่วยให้น้ำระบายไปได้สะดวกเมื่อมีฝนตกชุก แต่ถ้าเป็นทำเลที่ค่อนข้างแห้งแล้งก็ควรให้ระดับเครื่องปลูกต่ำกว่าขอบกระถางเล็กน้อย เพื่อเก็บความชื้นไว้ได้นานหลังจากรดน้ำ เมื่อปลูกเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จำเป็นจะต้องติดป้าย

แสดงข้อค้นไม้มารวมทั้งวันที่ปลูกใหม่ไว้ด้วย คัทลียาที่ปลูกใหม่ควรให้ร่มรำไรกว่าปรกติ และพ่นน้ำที่ใบ และผิวเครื่องปลูกแต่เพียงบาง ๆ ประมาณวันละครึ่งหรือสองครั้ง พอ บ้างกันมิให้เหี่ยวประมาณ ๑ ถึง ๒ สัปดาห์ เมื่อรากเจริญออกพอสั่งเกตเห็นได้ จึง เพิ่มน้ำให้มากยิ่งขึ้นทุกทีจนเข้าสู่ระดับปรกติ ก็ให้แสงตามปรกติได้ด้วย

การให้น้ำ

การให้น้ำกล้วยไม้ นับว่าเป็นเรื่องสำคัญมาก เนื่องจากต้องการความชำนาญ เป็นพิเศษและยังจำเป็นต้องมีการพิจารณาและการตัดสินใจด้วย ความผิดพลาดซึ่งมักจะ เกิดขึ้นแก่นักเลี้ยงกล้วยไม้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ๆ ก็คือการให้น้ำมากเกินไป มีนักเล่นกล้วย ไม้เป็นจำนวนไม่น้อยที่กล่าวว่า ความสำเร็จในการเลี้ยงกล้วยไม้ของเขานั้นขึ้นอยู่กับ ความระมัดระวังในการให้น้ำเป็นส่วนใหญ่

เท่าที่ได้พิจารณาถึงเหตุผลและสังเกตดูแล้ว ปรากฏว่าการให้น้ำในเวลาเช้าตรู่ เป็นเวลาที่เหมาะ เพราะกว่าจะถึงเวลากลางคืน จะไม่มีน้ำเหลือตกค้างอยู่ แต่ก็ยังมี บางคนรดน้ำเวลาเย็นอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม ถ้าหากว่าในเวลารดน้ำครั้งต่อไป ไม่มีน้ำ เก้าเหลืออยู่ในเครื่องปลูก หรือให้เครื่องปลูกมีโอกาสได้แห้งบ้างวันละเล็กน้อยก็พอ เรื่องการรดน้ำนี้ นับว่าเป็นการยากมากที่จะวางกฎเกณฑ์ลงไปให้ตายตัว เนื่องจาก ความต้องการของต้นไม้ชนิดนี้แตกต่างกันไปตามแต่สภาพที่ปลูก เช่น คุณสมบัติของ เครื่องปลูก สภาพการระบายน้ำของเครื่องปลูกและกระถาง รวมทั้งสภาพของกล้วยไม้ ด้วย

เมื่อคัทลียากำลังแตกหน่อและมีการเจริญของราก เป็นระยะที่กำลังมีความคั่ง การน้ำมาก แต่เมื่อถึงระยะที่ช่อดอกเจริญเต็มที่ ควรจะค่อย ๆ ลดปริมาณน้ำลง

สำหรับคัทลียาป่า โดยปกติจะพักตัวหลังจากออกดอก ในระยะนี้ควรจะให้ น้ำแต่น้อย เพื่อป้องกันมิให้ลำลูกกล้วยขึ้นหรือมีน้ำมากเกินไป ในวันที่มีอากาศเย็น มีดกครม หรือมีฝน ถ้าจำเป็นต้องให้น้ำก็ควรให้แต่น้อย ถ้าเป็นวันที่มีอากาศสดใสและมีท้องฟ้าโปร่ง แสงแดดดี การให้น้ำก็กระทำได้ดีที่ หากเป็นการเลี้ยงในเรือนกระจก ก็อาจพ่นละอองน้ำได้วันละ ๒ ครั้ง การรดน้ำพืชเรือนกล้วยไม้ นับว่าเป็นข้อดีประการหนึ่ง เพราะจะช่วยทำให้บรรยากาศภายในเรือนกล้วยไม้เหมาะแก่การเจริญงอกงาม

สำหรับลูกกล้วยไม้คัทลียานั้น มีการเจริญเติบโตติดต่อกันมาสม่ำเสมอโดยไม่พัก โดยเหตุนี้จึงต้องการน้ำติดต่อกันโดยสม่ำเสมอ การพ่นเป็นละอองนั้นนับว่าเหมาะสม แต่อย่างไรก็ตาม การให้น้ำมากเกินไปความต้องการ ย่อมทำให้รากเน่าและอาจต้นเน่าได้

การให้ปุ๋ย

ที่แล้ว ๆ มา การให้ปุ๋ยคัทลียามักไม่นิยมกระทำกัน โดยเหตุที่ตำราและคู่มือ แนะนำการปลูกคัทลียาในสมัยก่อน ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คัทลียาขนาดออกดอก มักจะกล่าวถึงคำแนะนำการใช้ปุ๋ยกับคัทลียา จนกระทั่งเมื่อไม่กี่ปีมานี้เอง นักเล่นคัทลียาเริ่มจะเห็นประโยชน์ของการใส่ปุ๋ยกันขึ้น บัดนี้ปรากฏว่าทุกรายได้บรรลุผลสำเร็จในการใส่ปุ๋ยคัทลียา

หลักเกณฑ์ที่สำคัญ ที่จะให้การใส่ปุ๋ยคัทลียาได้บรรลุผลสำเร็จอย่างเต็มที่ก็คือ คัทลียานั้นจะต้องได้รับแสงแดดและน้ำอย่างเพียงพอ จึงจะช่วยให้ปุ๋ยที่ใส่ลงไปนั้นเป็นประโยชน์โดยสมบูรณ์ ถ้าหากแสงแดดน้อยเกินไป การใส่ปุ๋ยจะทำให้คัทลียาอ่อนและแบบบาง มีความต้านทานเชื้อโรคได้น้อยลง นอกจากนั้นดอกที่ออกมาจะไม่แข็งแรงสมบูรณ์เท่าที่ควร ถ้าการเลี้ยงคัทลียานั้นจำเป็นจะต้องมีการให้ปุ๋ยเกลือเป็นประจำ จำเป็นจะต้องมีการรดน้ำให้โกรกถึงกันกระถางเป็นครั้งคราวเพื่อที่จะล้างปุ๋ย ที่เกาะสะสมอยู่

ตามกระดาง เครื่องปลูกและรากให้ละลายออกไป มีฉะนั้นการสะสมของปุ๋ยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จะทำให้รากเป็นอันตรายได้

ปุ๋ยที่มีสัดส่วนของแร่ธาตุที่เป็นอาหารของคัทลียาพอเหมาะได้สัดส่วนตามต้องการ จะช่วยให้การเจริญเติบโตและการออกดอกของคัทลียาได้สัดส่วนพอเหมาะกันพอดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือจะทำให้คัทลียาออกดอกตามกำหนดเวลาที่ควร

สำหรับปุ๋ยอินทรีย์สารนั้น ในหลายรายงานว่าได้มีผู้ทดลองใช้กากถั่วเหลือง (ชนิดที่ใช้เป็นอาหารสัตว์) ใส่เป็นปุ๋ยคัทลียา เท่าที่สังเกตดู รู้สึกว่าทำให้คัทลียาเจริญงอกงามอย่างน่าพึงพอใจ ส่วนในเรื่องความสมบูรณ์ของดอกนั้น กำลังรอสังเกตอยู่ ได้มีรายงานเพิ่มเติมว่า กากถั่วเหลืองที่ใส่ลงไปครั้งหนึ่ง ๆ นั้น สามารถทนทานอยู่ได้ในระยะประมาณสามเดือน แต่สำหรับในประเทศไทยนั้น การนำปุ๋ยจำพวกอินทรีย์สารมาใช้กับกล้วยไม้กิ่งอากาศหรือกล้วยไม้อากาศ รู้สึกว่าจะเป็นการเสี่ยงต่ออันตรายอยู่มาก เนื่องจากฝนฟ้าอากาศของประเทศไทย มีความชุ่มชื้นสูงประกอบกับอุณหภูมิค่อนข้างร้อน จึงเป็นผลให้บรรยากาศอบอ้าว ช่วยสนับสนุนการเจริญของจุลินทรีย์ จึงทำให้ปุ๋ยอินทรีย์สารมีการผุและสลายตัวรุนแรง อาจเป็นเหตุให้กล้วยไม้กิ่งอากาศหรือกล้วยไม้กิ่งอากาศ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้ว ไม่มีความทนทานต่อการผุพังและสลายตัวอันรุนแรงของปุ๋ยจึงทำให้เน่าได้ง่าย

การป้องกันกำจัดศัตรู

การป้องกันกำจัดศัตรูซึ่งรวมทั้งโรคและแมลงเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่ง ของการเลี้ยงกล้วยไม้คัทลียา ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีการปฏิบัติโดยสม่ำเสมอ กล้วยไม้สกุลคัทลียานี้มีศัตรูอยู่หลายชนิด แต่ความทนทานต่อศัตรูนั้นก็ยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีกที่ช่วยทำให้ผิดแผกกันไป เช่น คัทลียาคนละชนิดก็อาจมีความต้านทานต่อโรคและแมลงแต่ละชนิดผิดกันไปได้ การ

เลี้ยงดูที่สมบูรณ์รวมทั้งสภาพของโรงเรียนและสิ่งแวดล้อมของฤดูกาล ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่ง
 ต้นที่สมบูรณ์ย่อมมีความต้านทานโรคและแมลงได้ดีกว่าต้นที่อ่อนแอ สภาพของโรงเรียน
 ที่โปร่งและไม่อับทึบก็ช่วยจำกัดการแพร่พันธุ์ของโรคและแมลงได้ทางหนึ่ง สำหรับสภาพ
 ของสิ่งแวดล้อมของฤดูกาลนั้น จะเห็นได้ว่าฤดูที่กล้วยไม้กำลังเจริญงอกงามจะสามารถ
 ช่วยให้มี ความแข็งแรงทนทานโรค และแมลงได้ดีกว่าในฤดูที่กล้วยไม้พักตัว หรือฤดูที่มี
 สภาพของสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะแก่การเจริญงอกงาม ศัตรูของกล้วยไม้ที่พบบ่อย ๆ สำหรับ
 พวกที่เป็นแมลงและสัตว์อื่น ๆ ได้แก่ แมลงมุมแดง หรือไรแดง (red spiders), เพลี้ยอ่อน
 (aphids), เพลี้ยไฟ (thrips), เพลี้ยหอย (scales), แมลงวันกล้วยไม้, หอยทาก
 เป็นต้น

แมลงมุมแดงที่รบกวนกล้วยไม้นั้น มักทำอันตรายแก่ต้นอ่อนเป็นส่วนมาก แต่ต้น
 ใหญ่ ๆ ก็อาจรบกวนได้เช่นกัน ปรกติมักอาศัยและทำอันตรายตามริมขอบใบหรือ
 ส่วนใต้ท้องของใบอ่อน มิฉะนั้นก็ตอนโคนใบส่วนที่อยู่ใบกาบลำ บางทีก็จะพบว่าแมลง
 มุมแดงอาศัย ทำอันตรายอยู่ในกาบลำ โดยดูดน้ำเลี้ยงกินจากผิวของลำอ่อนส่วนที่มีกาบลำ
 หุ้มอยู่ แมลงมุมแดงมักจะระบาดได้รวดเร็วในระหว่างฤดูที่มีอากาศร้อนและแห้งแล้ง ถ้า
 หากกล้วยไม้ถูกปล่อยปละละเลย ขาดการเอาใจใส่ อันตรายจากแมลงมุมแดงที่จะเกิด
 แก่กล้วยไม้ก็จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น กำมะถันผงหรือกำมะถันแป้ง (sulphur dust) ใช้
 พ่นด้วยเครื่องพ่นยาผง เป็นยาที่ใช้ได้ผลดีและปลอดภัยที่สุด การพ่นควรพ่นในเวลา
 เช้าตรู่ขณะที่ใบกล้วยไม้ยังเปียกน้ำค้าง ตะเณศูพอให้ผงกำมะถันจับใบเพียงบาง ๆ อย่า
 พ่นให้หนาจนกระทั่งผงกำมะถันตกลงไปในเครื่องปลูกน้ำยาฉุนกลั่น (nicotine sulphate)
 ก็สามารถใช้ได้ผลดี และควรใช้สลับกันกับกำมะถันผงในฤดูร้อน โดยใช้น้ำยาฉุนกลั่น
 ๔๐% ๑ ส่วน โดยปริมาตรผสมกับน้ำ ๔๐๐ ส่วน

เพลี้ยอ่อน เป็นแมลงที่ไม่สู้จะมีปัญหาเท่าใดนักในการป้องกันกำจัด เพราะตัวมีลักษณะอ่อนแบบบางไม่ทนทานต่อยา แต่ในด้านอันตรายของกล้วยไม้จากเพลี้ยอ่อนนั้นว่ามีไม่น้อย เพราะเหตุว่า นอกจากเพลี้ยอ่อนจะเป็นศัตรูของกล้วยไม้โดยตรงแล้ว เหาที่ทราบยังเป็นตัวนำเชื้อไวรัส (virus) อีกด้วย โดยปรกติเพลี้ยอ่อนมักชอบทำอันตรายดอกและส่วนอ่อนของต้นและใบ การกำจัดกระทำได้ไม่ยากโดยใช้น้ำยาจุนกลั่นผสมในอัตราส่วน น้ำยาจุนกลั่น ๔๐% ๑ ส่วน ผสมน้ำ ๔๐๐ ส่วน พ่นให้ทั่วทั้งบริเวณหน้าดอก หลังดอก บนใบ ใต้ใบ และต้น

เพลี้ยไฟ (chrips) มีลักษณะค่อนข้างยาวเรียว ตัวมีขนาดเล็กมากจนเกือบไม่สามารถสังเกตเห็นได้ หรืออาจสังเกตเห็นได้เพียงขีดดำ ๆ เล็ก ๆ ชอบซ่อนตัวอยู่ตามรอยพับหรือรอยซ้นของกลีบดอกหรือกาบลำ ในกรณีที่ทำอันตรายแก่ส่วนของต้นและใบของกล้วยไม้ มักทำอันตรายแก่หน่ออ่อนและใบอ่อนที่ยังไม่คลี่ใบออกจึงสังเกตได้ยากมาก ภายหลังเมื่อใบเจริญเต็มที่แล้ว จึงจะสังเกตเห็นอาการได้ชัดเจนโดยที่โคนใบกล้วยไม้ส่วนต่อกับลำลูกกล้วยนั้น จะปรากฏเป็นสีน้ำตาล ยาจำพวก ดี.ดี.ที. เป็นยาที่ใช้ได้ผลดีมากในกรณีดังกล่าว เพราะมีพิษของยาตกค้างอยู่ที่ต้นไม่ได้นาน ระยะการใช้ก็ควรประมาณสองถึงสามเดือนต่อครั้ง ก็เป็นการเพียงพอ การใช้ยา ดี.ดี.ที. บ่อยเกินไปจะมีผลเสียเนื่องจากยาจะไปทำลายแมลงที่คอยฆ่าแมลงมุมแดง ทำให้แมลงมุมแดงระบาดมากขึ้น ถ้าเป็นเพลี้ยไฟที่ทำอันตรายดอก ใช้ฉีดด้วยน้ำยาจุนกลั่นในอัตราเดียวกันกับที่ใช้กำจัดเพลี้ยอ่อน คือ ๑ : ๔๐๐ ก็ได้ผลดี

เพลี้ยหอย (scales) เป็นศัตรูที่ระบาดได้ช้ำมาก แต่ถ้าหากปล่อยไว้นานก็อาจทำอันตรายรุนแรง ลักษณะของเพลี้ยหอย ถ้าดูแต่เพียงผิวเผิน มีลักษณะเป็นเม็ดหรือเป็นตุ่มเล็ก ๆ แข็ง ๆ สีน้ำตาลไหม้ติดอยู่ประปรายตามใบ และลำลูกกล้วยของกล้วยไม้บางที่ก็ติดอยู่ตามร่องของลำ ถ้าเอาเล็บแกะหรือสะกิดก็จะหลุดออกได้ ส่วนที่เห็นเป็น

เมื่อนั้น เป็นเกราะหรือฝากรอบที่ครอบเอาตัวซึ่งมีลักษณะอ่อนช้อยอยู่ใน ฝากรอบนี้อาจมีรูปร่างกลมหรือยาวรีก็ได้ ยาที่ใช้ได้ผลดีก็คือ พาราไธออน (Parathion) หรือ มาลาไธออน (Malathion) เพราะมีคุณสมบัติซึมผ่านฝากรอบเข้าไปได้ แต่มีอันตรายแก่บุคคลผู้ใช้อยู่มาก หากจะใช้ยาอย่างเช่น ดี.ดี.ที. ก็ควรจะผสมสบู่ไปล้างหรือสับขี้เถ้าใส่ลงไปบ้าง ๆ เพื่อให้ยาติดได้ทนนานยิ่งขึ้น

แมลงวันคัทลียา (Cattleya fly) เป็นศัตรูสำคัญของคัทลียาที่ต่างประเทศ กลัวกันมากในสวาวัยก็ได้เคยมีรายงานว่า แมลงชนิดนี้ระบาดอย่างกว้างขวาง สำหรับประเทศไทยนั้นขณะนี้ยังไม่ปรากฏว่าได้เคยมีผู้ใดกล่าวถึง จึงไม่ทราบว่าได้มีระบาดบ้างหรือไม่ แต่ถึงหากว่าจะไม่มีระบาด เราก็ไม่ควรนิ่งนอนใจ เพราะการสังเกตง่าย ๆ นั้น อาจทำให้แมลงชนิดนี้ระบาดทำความเสียหายให้แก่กล้วยไม้ที่เป็นทรัพย์สินของท่านมิวันหนึ่งวันใดในกาลข้างหน้า อาการของคัทลียาที่ถูกทำอันตรายโดยแมลงชนิดนี้ เริ่มต้นจากหน่อใหม่ซึ่งปรากฏการคดงอมีรูปร่างไม่เป็นปกติ แมลงวันคัทลียานี้ วางไข่ฝังลงไปในตาที่โคนลำซึ่งอยู่ในหว่างพักตัว ทำให้ตาที่พักต้องมีการเปลี่ยนแปลง หลังจากไข่นั้นฟักออกเป็นตัวอ่อน ตัวอ่อนก็จะกินอยู่ภายในหน่อจนทำให้ได้รับอันตรายหรือโตไม่เป็นระเบียบ การพ่นยาน้ำจำพวก ดี.ดี.ที. เป็นครั้งคราวอย่างสม่ำเสมอจะช่วยป้องกันกำจัดตัวแก่ได้ แต่สำหรับตัวอ่อนที่กินอยู่ภายในนั้น จำเป็นต้องผ่าตัดเปิดแผลออกจึงจะกำจัดได้

สำหรับหอยทากนั้น อาจทำอันตรายได้ในบางโอกาส เช่น ในที่ซึ่งมีสภาพสิ่งแวดล้อมเปียกชื้นและอับชื้น สัตว์จำพวกนี้ ชนิดตัวใหญ่ ๆ จะกินใบอ่อนตาดอก และปลายรากที่ยังเขียวสดอยู่ สัตว์ประเภทนี้ เราสามารถกำจัดได้โดยใช้เหยื่อพิษซึ่งมีจำหน่ายตามท้องตลาด สำหรับกำจัดหอยทากโดยเฉพาะ

โรคของกล้วยไม้ อันเกิดจากเชื้อราและแบคทีเรียนั้น มักระบาดและทวีความรุนแรงในฤดูที่มีฝนฟ้าอากาศชื้นและอบอ้าว หน่ออ่อนของคัทลียานั้นเป็นส่วนของแบบบาง และไม่มี ความทนทานต่อโลก นอกจากนั้นส่วนใต้ของเง้า ตอนที่แนบสนิทกับเครื่องปลูก ก็เป็นส่วนที่อยู่ในที่อับ และเป็นส่วนที่โรคมักจะเริ่มต้นจากที่นั่นก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเครื่องปลูกเริ่มผุด้วยแล้ว ก็ยิ่งเป็นการง่ายแก่การแทรกแซงของโรคยิ่งขึ้น การป้องกันอย่าให้โรคเกิดขึ้นได้ เป็นสิ่งที่ปลอดภัยแก่ต้นไม้ของท่านอย่างที่สุด ควรจะวางแผนเพื่อ ฉีดยารักษาป้องกันเชื้อราเป็นระยะ ๆ โดยสม่ำเสมอเมื่อเริ่มถึงกำหนดที่จะมีฝนตกชุก

สำหรับโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส (virus) นั้น ยังไม่มีรายงานยืนยันจากทางวิชาการแต่อย่างใดว่าโรคนี้อาจจะกำจัดได้ นอกจากจะทำลายต้นไม้ด้วยการเผาไฟ โรคนี้อาจจะระบาดไปได้ด้วยการสัมผัส เช่น แมลงหรือมนุษย์เราถูกต้นที่เป็นโรคแล้วไปถูกต้นอื่น หรือการใช้กรรไกรหรือมีดตัดส่วนต่าง ๆ ของต้นที่เป็นโรค แล้วนำไปตัดต้นอื่นเป็นต้น อาการของโรคนี้นี้ได้แก่ การด่างเป็นหย่อม ๆ ของสีดอก บางทีริมดอกไหม้เกรียมเป็นต้น แต่โรคนี้อาจติดต่อกันทางเมล็ด ดังนั้นแม้ว่าคัทลียาต้นใดเป็นโรคนี้อาจใช้ทำพ่อพันธุ์ได้

การบำรุงรักษาดอกกล้วยไม้เพื่อส่งตลาด

จุดมุ่งหมายของเรื่องนี้ ก็เพื่อประสงค์ที่จะผลิตดอกกล้วยไม้ให้มีคุณภาพดีเพื่อให้ได้ราคาดี ให้มีผู้เชื่อถือตลอดจนมีความนิยมด้วย ส่วนในด้านคุณภาพนั้น ก็เพื่อให้ดอกมีความสวยสดปราศจากตำหนิหรือรอยชำ ปราศจากลักษณะผิดปกติที่เป็นไปในทางพันธุกรรมชาติและไม่น่าดู ตลอดจนคุณภาพในการเก็บรักษาได้นานอีกด้วย ดังนั้นงานที่จะต้องปฏิบัติเพื่อความมุ่งหมายดังกล่าว ก็ควรจะได้เริ่มต้นปฏิบัติกันตั้งแต่กล้วยไม้ยังไม่ออกดอกเลยทีเดียว การปลูกปฏิบัติและเลี้ยงดูทั่วไปมีส่วนสำคัญร่วมอยู่ด้วยมิใช่น้อย

๑. โรงเรือนและสถานที่เลี้ยงกล้วยไม้ ควรสร้างให้ดูหลักเกณฑ์ทางวิชาการแบบการสร้างที่เหมาะสมและอำนวยความสะดวกให้แก่กล้วยไม้ มีความสำคัญมากกว่าวัตถุก่อสร้างที่มีราคาแพง จึงควรหาอุปกรณ์ที่ราคาถูกทนทานพอสมควร แต่สร้างให้ดูแบบ เพื่อกล้วยไม้จะได้แข็งแรงสมบูรณ์และให้ดอกดี

๒. การเลือกใช้เครื่องปลูกที่ไม่แพงนัก แต่มีคุณสมบัติก็จะช่วยให้กล้วยไม้แข็งแรงสมบูรณ์และให้ดอกดีด้วย

๓. การปลูกปฏิบัติที่สะอาดปราศจากโรคและแมลง นอกจากที่ต้นกล้วยไม้แล้ว ในบริเวณโดยรอบก็ควรสะอาด ไม่เป็นที่อาศัยหรือเพาะพันธุ์โรคและแมลง

๔. การบำรุงรักษาทั่วไป เช่น การรดน้ำ ให้ปุ๋ย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะเป็นผลย้อนกลับมาสอนองให้กล้วยไม้ดอกที่มีคุณภาพดีด้วย

๕. วิธีการตัดดอกที่ถูกต้อง จะช่วยให้ดอกกล้วยไม้บานได้นาน เช่น ตัดดอกเมื่อเวลาเช้าตรู่ ดอกไม้ยังสดใส ควรใช้เครื่องมือที่คมและบางเพื่อไม่ให้รอยตัดชำ

น้ำที่จุ่มก้านดอกหลังจากตัด ควรเป็นน้ำที่สะอาด และหมั่นถ่ายน้ำเมื่อถึงเวลาอันสมควร นอกจากนั้นการเก็บดอกไม้ที่ตัดแล้วไว้ในที่สะอาด ปลอดลมแต่ไม่อบ นอกจากนั้นควรเป็นที่ซึ่งมีอุณหภูมิสม่ำเสมอ ไม่ร้อนและไม่เย็นจนเกินไป

ในระยะหลังๆ นี้ ทางสมาคมกล้วยไม้บางเขนได้พิจารณาเห็นว่า ประเทศไทย ยังมีพันธุ์กล้วยไม้ป่าที่น่าจะนำมาใช้ประโยชน์ในด้านการบำรุงพันธุ์ คัดพันธุ์ และผสมพันธุ์อีกหลายชนิด แม้ว่าจะได้มีหลายชนิด ซึ่งได้ถูกนำไปเป็นประโยชน์ในการผสมพันธุ์ในต่างประเทศแล้วก็ตาม นอกจากนั้น แม้แต่ภายในชนิดซึ่งต่างประเทศเคยส่งไปผสมพันธุ์ก็ตาม เราก็อาจมีทางแก้ตัวได้โดยเหตุที่เรามีโอกาสที่จะคัดเลือกเอาต้นที่ดีเด่นเป็นพิเศษจากแต่ละชนิดมาใช้ประโยชน์ ลูกผสมที่เราผลิตขึ้น แม้ว่าอาจจะเข้ากับของต่างประเทศบ้างในบางโอกาส แต่เราก็อาจได้ลูกผสมที่มีคุณลักษณะดีกว่า เช่น Vanda Rothschildian ซึ่งเป็นลูกผสมระหว่าง V. Sanderiana กับพ้ามุย แม้ว่าต่างประเทศจะผสมมานานแล้วก็ตาม แต่ลูกผสมนี้ก็ยังได้รับความนิยมอยู่เสมอ เพราะเราสามารถคัดเลือก พ้ามุยสวยๆ จากป่ายิ่งๆ ขึ้นไป

เมื่อทางสมาคมกล้วยไม้บางเขนส่งเสริมพันธุ์กล้วยไม้ของไทย ก็ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นอกจากนั้น ทางบริษัทเซลล์แห่งประเทศไทยก็ยังได้เป็นแรงสำคัญแรงหนึ่งซึ่งช่วยสนับสนุนทางการเงินและอื่น ๆ ทุกวิถีทาง ซึ่งเป็นผลให้งานนี้ดำเนินไปอย่างรวดเร็วเกินคาดหมาย เช่น พ้ามุย ซึ่งเป็นกล้วยไม้สำคัญของไทย เป็นที่นิยมกันในต่างประเทศอย่างแพร่หลายนั้น จากผลการประกวดที่บริษัทเซลล์แห่งประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนมาแล้ว ทำให้ได้พันธุ์ พ้ามุยงามๆ และมีคุณลักษณะอยู่ในระดับสูง ซึ่งบัดนี้ได้มีผู้นำไปผสมพันธุ์กับระหว่างพ้ามุยต้นดีกับต้นดี และปรากฏว่าลูกพ้ามุยที่ออกมา มีนิสัยเลี้ยงง่ายกว่าพันธุ์ ป่า โตเร็ว และคงจะให้ดอกดีขึ้น

นับว่าเป็นผลสำเร็จตามโครงการขั้นหนึ่ง แต่การคัดพันธุ์ผสมพันธุ์เหล่านี้จะต้องดำเนินก้าวหน้าต่อไปอีก ในอนาคตเราอาจจะไม่ต้องพึ่งพันธุ์กล้วยไม้ดี ๆ จากป่าต่อไป และไม่ต้องกลัวว่าพันธุ์กล้วยไม้งาม ๆ จะสูญไปจากป่าอีก เพราะเรานำพันธุ์เหล่านั้นมาบำรุงพันธุ์ให้ดีกว่าของป่าอยู่เรื่อย ๆ แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ประชาชนผู้สนใจจำเป็นจะต้องให้ความสนับสนุนและร่วมมือ มิใช่เพื่อผู้อื่น หากแต่เพื่อตัวของท่านเอง การให้ความร่วมมือที่สำคัญก็คือ เมื่อท่านได้ลงมือคัดพันธุ์ผสมพันธุ์จากกล้วยไม้ป่าต้นดี ๆ ตามที่เราได้แนะนำให้ท่านแล้ว ก็ควรจะกระทำด้วยใจรัก มุมนะและอดทนอย่าได้เกิดห่อถอยหรือเลิกเสียกลางคัน สิ่งเหล่านี้มิใช่จะเป็นรายได้แก่ตัวท่านเองในอนาคตเท่านั้น แต่ยังเป็นอนาคตของวงการกล้วยไม้ของไทยสืบไปอีกด้วย.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ เกอกลการพิมพ์ ๒๓๑ ถนนราชวิถี พระนคร นายธวัชชัย ไชยชนะ

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๐๘ โทร. ๘๑๔๒๕๐